

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA

Plan i program katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole

Uređenje i stručna lektura teksta za objavljivanje:

Komisija Nacionalnog katehetskog ureda HBK i suradnici

Grafičko uređenje i oprema:

Studio D i M, Zagreb

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA

Plan i program
katoličkog vjeronauka
za četverogodišnje
srednje škole

Zagreb, 2009.

Biblioteka Nacionalnoga katehetskog ureda Hrvatske biskupske konferencije

Plan i program katoličkog vjeronauka za četverogodišnje srednje škole

Po nalogu Hrvatske biskupske konferencije, *Plan i program katoličkog vjeronauka za četverogodišnje srednje škole izradila*: Komisija Nacionalnoga katehetskog ureda Hrvatske biskupske konferencije za izdavanje teološko-katehetske literature i pomagala sa suradnicima

Hrvatska biskupska konferencija odobrila je ovaj *Plan i program* na svom XXXVII. plenarnom zasjedanju u Šibeniku, od 5. do 7. studenoga 2008. godine, broj 690 – 2008.

Izdavač:

Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije

Naklada:

1000 primjeraka

UVODNA RIJEČ

PREDSJEDNIKA VIJEĆA HRVATSKE BISKUPSKE KONFERENCIJE ZA KATEHIZACIJU

“Gospodin – Krist neka vam bude svet, u srcima vašim, te budite uvijek spremni na odgovor svakomu koji od vas zatraži obrazloženje nade koja je u vama, ali blago i s poštovanjem...” (1 Petr 3, 15-16).

Riječi Prve Petrove poslanice kao da na najbolji način opisuju cilj i svrhu katoličkoga vjeronauka u školi. Vjeronauk, naime, obrazlaže nadu Crkve u dijalogu s pitanjima učenika o izvoru, smislu i budućnosti njihova života. On nadi, od koje Crkva živi, daje značajno mjesto i u cjelovitom sustavu škole i društva, pružajući tim institucijama kršćansku solidarnost na putu istinskoga humanizma. Na kraju, vjeronauk „obrazlažući nadu“ daje specifičan i nenadomjestiv doprinos odgojno-obrazovnom sustavu u Republici Hrvatskoj s krajnjim ciljem cjelovitoga razvoja učenika kao osobe.

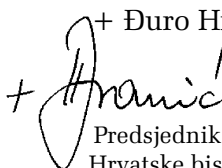
Da bi vjeronauk u školi ispunio namijenjenu mu zadaću, moraju se ostvariti svi institucionalni, ali i oni preduvjeti koji se tiču odgoja i obrazovanja samih učenika. Svjesni suvremenoga obnoviteljskog duha u okviru aktualnih reformi škole kao institucije, a ne zatvarajući oči pred stvarnošću učenika i mladih, Crkva pred nas stavlja novi Plan i program katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole. Taj Plan i program, riječima jednoga od recenzenata, „treća je generacija vjeronaučnog programa od ponovnog uvođenja katoličkog vjeronauka u hrvatski odgojno-obrazovni sustav“ te je kao takav utemeljen na reviziji Programa iz 2001. godine.

Iako će krajnji cilj Plana i programa, sa svim njegovim elementima, doživjeti svoje potpuno ostvarenje u „razgovoru“ sa životom učenika, ipak je on najprije dokument koji služi vjeroučitelju za što kvalitetniji i plodonosniji rad. U tom smislu, s dubokim poštovanjem zahvaljujem svim vjeroučiteljima koji su na različite načine sudjelovali u stvaranju ovoga dokumenta. Bilo da se radilo o izravnoj suradnji na Planu i programu, bilo da je riječ o prijedlozima i kritičkim osvrtima koje su vjeroučitelji imali priliku dati u raznim fazama izrade novoga Plana i programa. Uistinu se nadam da će vjeroučitelji „blago i s poštovanjem“ slijediti predložene sadržaje vjeronaučnoga plana i programa, te na taj način ostvarivati svoju navjestiteljsku zadaću upućenu onim učenicima koji će, na temelju vlastita izbora, odlučiti pohađati vjeronauk u školi.

Zahvaljujući nadalje na poseban način Nacionalnom katehetskom uredu Hrvatske biskupske konferencije, a u okviru njega najprije dr. Anti Pavloviću, predsjedniku Komisije za izdavaštvo, te dr. s. Thei Ani Filipović, višoj savjetnici za srednjoškolski vjeronauk, raduje me što smijemo pred crkvenu i društvenu javnost staviti još jedno vrijedno katehetsko djelo koje, u slijedu drugih do sada objavljenih vjeronaučnih programa, udžbenika i drugih materijala, želi „iznijeti cjeloviti poklad vjere prilagođen pojedinim uzrastima i skupinama vjeroučenika“ (Na svetost pozvani 24).

Neka ovaj Plan i program bude vrijedno pomagalo vjeroučiteljima u njihovu radu u školama, neka pridonese što kvalitetnijoj nastavi vjeronauka u školi te postignuću vjerskih i općeljudskih ciljeva na radost učenika, njihovih roditelja, te cijele Crkve i našega društva.

Neka Gospodin blagoslovi sav naš rad!

+ Đuro Hranić,

Predsjednik Vijeća
Hrvatske biskupske
konferencije za katehizaciju

SADRŽAJ

UVOD	13
ODLUKA MINISTARSTVA ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I ŠPORTA	22
NASTAVNI PLAN: PREGLED TEMATSKIH CJELINA I TEMA PO RAZREDIMA	23
PRVO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE	24
DRUGO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE	26
TREĆE GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE	28
ČETVRTO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE	30
NASTAVNI PROGRAM	33
PRVO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE	35
I. U POTRAZI ZA SMISLOM ŽIVOTA	35
1. U vrtlogu svijeta i života	35
2. Upoznaj samoga sebe – Vlastitosti ljudske osobe	36
3. Smisao i besmisao života	37
4. Kršćanska vjera kao odgovor smisla	37
5. Živjeti kao protagonist – Životna uporišta	38
II. ČOVJEK – RELIGIOZNO BIĆE	39
1. Vjera – iskonska ljudska potreba	39
2. Čovjek je po naravi religiozan	40
3. Razvoj religije	41
4. Politeističke religije i religije bez božanstva i osobnoga Boga	42
5. Monoteističke religije	42
6. Posebnost kršćanstva u odnosu na druge religije	43

III. KRŠĆANSKA OBJAVA I SVETO PISMO	44
1. Kršćanska objava i njezino prenošenje	44
2. Biblija kao pisana Božja riječ i pristup Bibliji	45
3. Biblijski govor o Bogu	46
4. Biblija u životu kršćana	47
IV. ISUS KRIST – VRHUNAC OBJAVE	48
1. Isus – povijesna osoba	48
2. Isusov lik i tajna njegove osobe	48
3. Navještaj kraljevstva Božjega	49
4. Isusovo otkupiteljsko djelo	50
5. Isus Krist – pravi Bog i pravi čovjek	51
6. Zajedništvo s Kristom	52
V. TAJNA STVARANJA – GOVOR ZNANOSTI I GOVOR VJERE	53
1. Prirodnoznanstvena tumačenja nastanka svijeta	53
2. Biblijsko-vjernički pristup stvaranju	53
3. Odnos vjere i prirodnih znanosti	54
 DRUGO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE	 57
I. SLOBODA – IZBOR I ODGOVORNOST	57
1. Mladi čovjek u hodu prema slobodi i zrelosti	57
2. Ususret drugome	58
3. U potrazi za vrednotama	59
II. ŽIVOT S CRKVOM I U CRKVI	60
1. Ustanovljenje Crkve i pripadnost Crkvi	60
2. Sakramenti kršćanske inicijacije – darovi milosnoga života i zajedništva	61
3. Službe i karizme u Crkvi – slobodno i radosno življenje evanđelja	63
4. Jedna Crkva u mnoštvu Crkava – prema punom zajedništvu	64
5. Marija – uzor vjere i majka Crkve	65
III. ZAJEDNICA KOJA OSLOBAĐA I SLUŽI – POVIJEST CRKVE	66
1. Susret s antičkim svijetom – evanđeoska sloboda i mučeništvo	66
2. Kršćanstvo na hrvatskom jezičnom području u srednjem vijeku	67

3. Crkva u srednjem vijeku – od duhovnog i kulturnog procvata do ratova i raskola	68
4. Crkva kršćanskoga služenja siromašnima – dominikanci i franjevci (13.-14. st.)	69
5. Crkva u doba humanizma – promicanje vjere, tradicije i kulture . . .	69
6. Vrijeme dubokih podjela – reformacijska kriza i obnova Crkve	70
7. Crkva i moderno doba – duhovni, prosvjetni i kulturni preporod. . . .	71
8. Crkva u suvremenom svijetu – služiteljica čovjeka i čovječanstva . .	72
IV. S CRKVOM NA PUTU VJERE I SLOBODE – MOLITVA, SLAVLJE, SVJEDOČENJE	73
1. Molitva Crkve, osobna i zajednička molitva	73
2. Slaviti život u crkvenom zajedništvu i slavljima.	75
3. Dobrovoljstvo kao oblik općeljudskog i kršćanskog služenja	76
 TREĆE GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE	 79
I. KRŠĆANSKO POIMANJE ČOVJEKA	79
1. Čovjek kao stvorenje i slika Božja	79
2. Isusov put kao paradigma kršćaninova puta	80
II. ČOVJEK – MORALNO BIĆE	81
1. Čovjek – polazište etičkog razmišljanja	81
2. Kriteriji dobra i zla	82
3. Odnos vjere i morala	83
4. Savjest – norma etičkog djelovanja	84
5. Savjest pred zakonom i suvremenim etičkim pitanjima.	85
III. LJUBAV PREMA BOGU I BLIŽNJEMU – TEMELJI KRŠĆANSKE MORALNOSTI	86
1. Bog – temelj kršćanske moralnosti	86
2. Objavljeni moralni zakon – temeljni zakon.	87
3. Znakovi ljubavi prema Bogu	88
4. Zlo i grijeh – prijestup istinske ljubavi prema Bogu i bližnjemu	89
5. Evanđeoski zakon ljubavi	90
IV. "MUŠKO I ŽENSKO STVORI IH"	91
1. Čovjek – žena i muškarac	91

2. Obitelj u Božjem naumu	92
3. Ženidba – sakrament bračne ljubavi i zajedništva	93
4. Roditelji i obitelj – odgovorno roditeljstvo	94
V. DOSTOJANSTVO LJUDSKOG ŽIVOTA.	95
1. Svetost i dostojanstvo ljudskoga života.	95
2. Životom obdareni i u život pozvani	96
3. Čuvanje cjelovitosti i dostojanstva ljudske osobe – izazovi znanosti	97
4. Dostojanstvo osobe pred stvarnošću patnje, bolesti i smrti.	98
VI. ŽIVJETI U ISTINI	99
1. Hoditi u istini.	99
2. „Istina će vas osloboditi“	100
ČETVRTO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE	101
I. SUVREMENI ČOVJEK PRED PITANJEM BOGA.	101
1. Poteškoće suvremenog čovjeka s Bogom – izazov nevjere	101
2. Suvremena religioznost i njezina pitanja	102
3. Traganje za iskustvom svetoga i “nova religioznost”	103
4. Pitanje Boga pred iskustvom patnje i zla u svijetu	104
5. Dokazi o Božjoj opstojnosti	105
II. BIBLIJSKA SLIKA BOGA I ISKUSTVO BOGA.	105
1. Bog u svjedočanstvu vjere Staroga zavjeta	105
2. Bog u svjedočanstvu vjere Novoga zavjeta	106
3. Kršćansko iskustvo Božje prisutnosti u skrivenosti	108
4. Sakramentalno iskustvo milosrdnoga Boga.	109
5. Bog u iskustvu kršćanskih svetaca i svjedoka vjere	110
III. LJUDSKI RAD I STVARALAŠTVO	111
1. Čovjek sustvaratelj.	111
2. Kršćanski pogled na rad	112
3. Pravda i solidarnost	113
4. Etika poslovanja	114
5. Briga za opće dobro i kršćansko zauzimanje za mir	115

IV. IZAZOVI ZNANSTVENO-TEHNIČKOG NAPRETKA	116
1. Budućnost i moć znanja	116
2. Informatizacija i globalizacija	117
3. Znanost u službi poboljšanja života	118
4. Briga za okoliš.	119
5. Zajedništvom do napretka	120
V. KRŠĆANSKA NADA U BUDUĆNOST	121
1. Svjetovna očekivanja budućnosti	121
2. Eshatološki i apokaliptički tekstovi u Bibliji	122
3. Čovjek pred pitanjem svršetka.	123
4. Kršćanska nada u dovršenje: novo stvorenje, uskrsnuće i život vječni.	124
LITERATURA.	125
Izvori, dokumenti, rječnici	125
Predložena literatura	127

UVOD

Slijedom brzih promjena naše društvene, kulturne, religiozne, pastoralne i školske situacije u zadnjih se nekoliko godina osjećala potreba obnove i dorade dosadašnjega *Programa nastave katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole*. Poglavito se to odnosi na bolje usklađivanje nastavnoga programa s razvojnim izazovima mladenačkoga odrastanja, intelektualnog i afektivnog dozrijevanja učenika, s njihovim životnim pitanjima, interesima i odgojno-obrazovnim potrebama na području religioznosti i vjere, sa samim profilom školskoga vjeronauka i s evangelizacijskom zadaćom Crkve. Doradivanje, prilagodba i obnova postojećih vjeronaučnih programa trajan je zadatak naše Crkve u traženju prikladnih odgovora na uvijek nove i različite individualne, crkvene, kulturne i društvene situacije učenika. Vjeronaučnim programom ona daje smjernice i određuje prikladne putove religioznoga odgoja i obrazovanja mladih u kontekstu suvremene škole i društvenoga okruženja u kojemu učenici žive.

Katolički vjeronauk u srednjoj školi po svojoj naravi i zadaći teži cjelovitu odgoju i promaknuću ljudske osobe kao pojedinca i člana društvene zajednice. U okviru srednjoškolskog obrazovanja on osobito pridonosi ostvarivanju odgojno-obrazovnih ciljeva iz društveno-humanističkog područja te promiče njihovo religiozno i socijalno sazrijevanje. Učenicima omogućuje i pomaže da objektivno i sustavno, u povezanosti s vlastitim pitanjima i suvremenim životnim iskustvom, na osobnoj i zajedničkoj razini, upoznaju i dožive katoličku vjeru, da steknu znanje i razumijevanje njezinih temelja, njezina odnosa prema drugim religijama i svjetonazorima, njezina povijesnog hoda i utjecaja na ljudsko društvo. Pomaže im

da prepoznaju njezin doprinos općeprihvaćenim ljudskim vrednotama, da uočavaju i znaju obrazložiti njezine specifičnosti te da kroz dijalog s vjerskim sadržajima, vrednotama i stavovima i sami postanu humanije osobe. Vjeronauk im, u međupredmetnoj korelaciji sa sadržajima i ciljevima drugih nastavnih predmeta, želi pružiti cjelovitu sliku o njima samima i svijetu u kojemu žive, otvarajući osobito pitanja smisla života koja tek na obzorju transcendencije i govora o Bogu nalaze svoj cjelovit odgovor. U tu svrhu školski se vjeronauk, poštujući odgojno-obrazovnu vlastitost i ciljeve pluralne i demokratske škole, sustavno uobličuje u školski kurikulum kao i drugi nastavni predmeti, čuvajući dakako svoju vjersku, odgojnu i obrazovnu posebnost. Dok se učenicima, s jedne strane, nastoji pružiti uvid u pitanja smisla i usmjeravanja života i u cjelovito poznavanje katoličke vjere, njezine tradicije i vjersko-odgojne posebnosti, istodobno im se želi pomoći da razviju vlastite duhovne sposobnosti, etičko-moralnu svijest i moralne vrijednosti, izgrađen kritički odnos prema životu i svijetu. Osim izgradnje vlastite osobnosti i osposobljavanja za život u svijetu, Crkvi i društvu, mlade se želi odgajati za poštovanje i iskreni dijalog s različitim religijama i svjetonazorima, poštujući njihova uvjerenja, stavove i tradicije. U skladu s tom zadaćom, učenici trebaju upoznati različite oblike religioznog govora te kršćanskoga načina izražavanja, osobito katoličkoga, u prvom redu Bibliju i glavne dokumente Crkve.

Katolički vjeronauk u školi ostvaruje i promiče cjelovit odgoj mladih, kako po svom sadržaju i didaktičkim usmjerenjima tako i po svojim odgojno-obrazovnim ciljevima, vodeći se načelom dvostruke vjernosti: *vjernosti Bogu i čovjeku*. Zato vjeronauk u srednjoj školi pomaže učenicima, koji kao pojedinačne ličnosti i osobnosti prolaze kroz odlučujuće razdoblje svoga odrastanja i određenja, da postupno i sustavno upoznaju povijesno-kulturalnu stvarnost u kojoj žive, opće etičke i moralne probleme suvremenoga čovjeka i društva te cjelovit nauk, načela i vrijednote Katoličke crkve. On im također želi pomoći da postupno oblikuju vlastite spoznaje i osobnu moralnu svijest te da tako postanu os-

posobljeni za poznavanje i vrednovanje čovjeka i svijeta, povijesnih činjenica, izvora, različitih područja i dimenzija života, različitih vrsta govora i načina religioznog izražavanja.

Katolički vjeronauk u školi, po svom temeljnom sadržaju, odgojnoj i obrazovnoj zadaći, najprije se usredotočuje na osobu Isusa Krista u otajstvu Presvetoga Trojstva. Jednako tako usredotočuje se na povijest spasenja, osobito na Kristovo otkupiteljsko djelo, nauk i tradiciju Katoličke crkve, na njezine povijesne kulturalne i umjetničke izričaje, kao i na ukupan prinos kršćanske vjere koji učenike vodi prema njihovoj punoj ljudskoj i kršćanskoj zrelosti. Cilj mu je omogućiti cjelovit i skladan odgoj ljudske osobe koja je sposobna kritički promišljati duhovnu, kršćansku, kulturnu, tradicijsku i ukupnu stvarnost koja ju okružuje. Taj cilj omogućuje učeniku da slobodno, svjesno i odgovorno donosi osobnu odluku, oblikuje osobne stavove vjere, da postigne važna životna uvjerenja i moralne vrijednote po kojima može ostvariti miran, radostan i plodan život u ljudskoj i crkvenoj zajednici.

Ovaj *Program katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole* poveznica je vjeronaučne tradicije i višegodišnjeg iskustva vjeronaučne nastave u školi, a plod je suradnje brojnih teoloških i pedagoških stručnjaka i srednjoškolskih vjeroučitelja. U njega su ugrađene suvremene katehetske smjernice Crkve, zahtjevi kurikulumoga programiranja, a ucijepljena su i postignuća suvremenoga školskog odgojno-obrazovnog programiranja vjeronaučne nastave na europskom prostoru. Zato Program ne nudi nešto posve novo, nego se nove spoznaje i potrebe na području vjerskoga odgoja nastoje skladno ugraditi u gotovo dvadesetogodišnje iskustvo nastave vjeronauka u našim srednjim školama nakon demokratskih promjena. Nakana nam je skladnije povezati vjeronaučne sadržaje s odgojno-obrazovnim postignućima te potrebama i interesima učenika u sadašnjem vremenu, i tako im omogućiti što potpuniji vjerski odgoj, bolje poznavanje kršćanske vjere i bogate baštine Katoličke crkve. Nakana nam je također da učenici, imajući u vidu cjelinu školskoga odgoja i obrazovanja, prepoznaju i pronađu odgovore na važna životna pitanja kako bi se što bolje

osposobili za svjestan, kritički i uravnotežen susret i dijalog s različitim područjima ljudskoga znanja i kulture što ih obrađuju drugi školski predmeti. Program jednako tako promiče i razvija duh međuljudskoga, međureligijskoga i međukulturnoga susreta, tolerancije, dijaloga i ekumenizma. Taj se duh očituje kako u programskom sadržaju tako i u odgojnim ciljevima i ponuđenim prijedlozima za metodičko oblikovanje vjeronaučne nastave. Pritom se ne naglašava samo kognitivna i fenomenološka razina upoznavanja religijskih činjenica, nego se istovremeno potiče i promiče usvajanje dijaloških stavova poštovanja, kritička prosudba, promjena perspektive te različiti pristupi religijskim činjenicama radi stjecanja odgojnih učinaka. Takvi pristupi također potiču nastavnikovo vrednovanje i učenikovo samovrednovanje vlastitog napretka i zalaganja koje treba biti što obuhvatnije, a samim time i objektivnije i svrsishodnije.

U ovom *Programu katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole* nisu izravno navedene posebnosti pojedinih srednjoškolskih smjerova i okolnosti učenika. Stoga je razvidno da se Program ne može jednako ostvarivati u raznim vrstama srednje škole, poglavito gimnazije ili srednje strukovne škole. Kako je u stvaranju izvedbenoga i operativnoga Programa nezaobilazna uloga nastavnika, neophodno je sve sastavnice ovoga programa prilagoditi učenicima, vrsti škole i broju godišnjih sati. U tom radu trebat će imati u vidu sadržaj i doprinos drugih nastavnih predmeta da bi se što bolje strukturirali sadržaji i odredili odgojno-obrazovni ciljevi.

Katolički vjeronauk kao nastavni predmet u gimnazijama i četverogodišnjim strukovnim srednjim školama omogućuje učenicima stjecanje religioznih sposobnosti koje obuhvaćaju:

- razumijevanje čovjeka kao religioznoga bića i otvorenost za religiozno tumačenje stvarnosti;
- sposobnost cjelovita pristupa religioznoj, religijskoj i vjerskoj stvarnosti;

- posvješćivanje vlastite religioznosti i vjere i sposobnost njezina izražavanja na osobnoj i zajedničkoj razini;
- upoznavanje kršćanstva, osobito katoličke vjere, nositeljice povijesti i kulture hrvatskoga naroda te drugih naroda na ovim prostorima, te njezinu nezamjenjivu ulogu u suvremenom društvu;
- poznavanje sadržaja kršćanske vjere kao orijentacije u vlastitome tumačenju svijeta i spremnost na sučeljavanje s tim sadržajima;
- prepoznavanje kršćanske vjere kao autentičnoga odgovora na pitanje životnoga smisla, usmjeravanja i oblikovanja života;
- poznavanje religioznoga govora i sposobnost komunikacije vjere;
- sposobnost kritičkoga propitivanja i prosudbe različitih oblika religioznoga i vjerskoga mišljenja i ponašanja;
- upoznavanje s drugim religijama, konfesijama i svjetonazorima, promicanje ekumenskog zajedništva, te usvajanja stava tolerancije, dijaloga i suradnje s drugima i drugačijima;

Imajući u vidu bitne kompetencije, očito je da vjeronauk gradi mostove prema drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te da tematizira izazove suvremenoga svijeta i kulture u kojoj mladi žive, kako bi im pomogao u vlastitome promišljanju, pozicioniranju i zauzimanju kršćanskih stavova.

Program za svako godište donosi pet ili više *tematskih cjelina*, a svaka od njih podijeljena je na nekoliko *tema*. Nastavni sadržaj svake teme kratko je opisan i može se obrađivati u više nastavnih jedinica ili nastavnih sati. U svakoj temi posebno su istaknuti *ključni pojmovi* koji pobliže određuju sadržajnu strukturu teme i njezine *bitne sadržaje* radi vertikalnog i horizontalnog usklađivanja tih sadržaja kako se ne bi nepotrebno ponavljali ili preširoko obrađivali. Bitan dio Programa su *odgojno-obrazovna postignuća* koja omeđuju temu, određuju njezine ciljne

i sadržajne naglaske i usmjeruju tijekom nastave prema njezinim obrazovnim i odgojnim ishodima. Budući da su nastavni ciljevi formulirani u obliku postignuća koja se očekuju od učenika na kraju odgojno-obrazovnoga procesa, oni ujedno služe kao *smjernice za vrjednovanje*. Zato ih se ovaj puta ne donosi kao zasebni element programa. Treba imati na umu da se vrjednovanje učenja i nastave te praćenje i ocjenjivanje učenika događa kroz čitav nastavni proces te se ne smije svesti na tradicionalno zaključno ispitivanje i ocjenjivanje. Praćenje, vrjednovanje i ocjenjivanje obuhvaća sva područja ciljeva odnosno odgojno-obrazovnih postignuća: kognitivno, afektivno i operativno. Ključni pojmovi u isto vrijeme nastavnicima pružaju osnovne smjernice za metodičko oblikovanje teme i konkretizaciju okvirnih sadržaja. Tomu pridonose i *prijedlozi za metodičku obradu* teme koji se ovdje donose egzemplarno kao mogući poticaji, a nastavnici će u dobroj pripravi i praktičnoj izvedbi primijeniti različite suvremene didaktičko-metodičke pristupe, oblike, metode i sredstva vjeronaučne nastave. Za ostvarivanje vjeronaučnih ciljeva u procesima učenja i poučavanja nije dostatno nastojanje oko sustavna izlaganja i usvajanja jasnih i temeljenih sadržaja katoličke vjere. Važno je nadasve omogućiti sposobnost razvijanja i primjene mnogostrukih didaktičkih procesa i metoda aktivnog učenja, problemske, heurističke, stvaralačke i suradničke nastave, promicanja kritičkog prosuđivanja i zauzimanja stajališta, usvajanja stavova, propitivanja i usvajanja vrijednota i uvjerenja. Takvoj sveobuhvatnoj didaktičkoj obradi nastavnih sadržaja pomaže predložen didaktički instrumentarij s mnogim biblijskim, doktrinarnim, literarnim, dokumentarnim, slikovnim i drugim poticajima te osnovna literatura navedena na kraju ovog Programa. Dok će nastavnici jednom prilikom koristiti razne biblijske, crkvene, povijesno-kulturne ili druge prikladne dokumente, drugi će puta rabiti priloge iz dnevnog, tjednog ili mjesečnog tiska, kao i one koji su plod pojedinačnog ili grupnog istraživanja unutar samog predmeta vjeronauka ili su nastali u multidisciplinarnom odnosno interdisciplinarnom procesu povezivanja sadržaja i

perspektiva različitih nastavnih predmeta. U tako koncipiranom i skladnom nadopunjavanju različitih predmeta i sadržaja, želi se uz kršćansku i katoličku dimenziju, promicati cjelovit odgoj učenika.

U odnosu na dosadašnji *Program nastave katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole*, neke su promjene u pojedinim godištimu u ovome Programu minimalne, u nekima su više prilagođene sadašnjim potrebama mladih, imajući osobito u vidu smjernice novijih katehetskih dokumenata i suvremene religijskopedagoške literature. Neke važnije promjene odnose se osobito na četvrti razred srednje škole. U tom završnome razredu učenici se već nalaze u završnoj fazi mladenaštva i zaokružuju vlastiti pogled na svijet. Zato je važno da vjeronauk još jednom dublje, potpunije i kritičnije nego ranije, tematizira pitanje Boga i kršćanske vjere u suvremenome svijetu, da naglasi specifičnost biblijske slike i iskustva Boga, da govori o kršćanskoj vjeri u čovjekove posljednje stvar(nost)i, ali i da istakne kršćanski stav prema području ljudskoga rada i stvaralaštva te izazovima znanstvenotehničkoga i tehnološkoga napretka. Govor o sakramentima Crkve koji se do sada, zbog nekih praktičnih i dijelom pastoralnih razloga, obrađivao u četvrtome razredu, raspoređen je kroz tri vjeronaučna godišta (drugo, treće i četvrto). Taj govor skladno je ugrađen u odgovarajuće teme i tematske cjeline: sakramenti kršćanske inicijacije i sakrament svetoga reda u tematsku cjelinu "Život s Crkvom i u Crkvi" (2. razred), sakrament ženidbe u tematsku cjelinu "Muško i žensko stvori ih" (3. razred), sakrament bolesničkoga pomazanja u tematsku cjelinu "Dostojanstvo ljudskoga života" (3. razred), a sakrament pokore u tematsku cjelinu "Biblijska slika Boga i iskustvo Boga" (4. razred). Učenici na taj način mogu, budući da već poznaju temeljne činjenice o pojedinim sakramentima, na nov i posve životan način upoznati duhovnu i životnu snagu i vrijednost sakramenata u konkretnome kršćanskom životu.

Govor o savjesti obrađuje se temeljito i premješta iz drugoga razreda u treći, jer se tada programski obrađuju teme kršćansko-

ga morala. Novi religiozni pokreti i sljedbe obrađeni su unutar tematske cjeline “Suvremeni čovjek pred pitanjem Boga” u četvrtome razredu. Zato se umjesto tih sadržaja u zadnjoj tematskoj cjelini drugoga razreda govori o kršćanskoj molitvi i liturgiji (posebno o mladima i liturgiji) te o dobrovoljnome služenju koje proširuje obzorja života. U prvome je razredu tematska cjelina “Tajna stvaranja – govor znanosti i govor vjere” premještena na kraj, kako bi se tematska cjelina “Kršćanska objava i Sveto Pismo” obrađivala ranije zbog korelacije s drugim predmetima na koju su upozoravali vjeroučiteljice i vjeroučitelji. Treći je razred ponešto rasterećen, jer je tematska cjelina o socijalnome nauku Crkve premještena u četvrto godište i ugrađena u govor o “Ljudskome radu i stvaralaštvu”. Ta tematska cjelina daje učenicima potrebne spoznaje i odgovore na području ljudskoga rada i stvaralaštva, kao i za nastavak školovanja i usavršavanja na različitim područjima života.

Program se, kao i dosadašnji, vodi načelom korelacije teoloških i antropoloških zahtjeva, nastojeći u izboru i obradi tema pojedinih godišta i srednje škole kao cjeline, uvažavati teološke zahtjeve i egzistencijalnu važnost sadržaja za učenike, prateći i promičući proces njihova općeljudskoga i vjerničkoga razvoja i sazrijevanja. Program u sebi već sadrži sve potrebne elemente i načela na kojima se temelji aktualna reforma srednjoškolskoga obrazovanja: otvorenost za suradnju i korelaciju s drugim predmetima, stjecanje ključnih kompetencija i usmjerenost na odgojno-obrazovne ishode važne i za unutarne i za vanjsko vrednovanje obrazovanja, te temeljna usmjerenja mogućih projektnih i drugih inovacijskih modela nastave.

Na reviziji dosadašnjega i izradi ovoga *Plana i programa katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole* uz stručnjakinje i stručnjake iz religijske pedagogije i katehetike radili su i brojni srednjoškolski vjeroučiteljice i vjeroučitelji. Na različitim seminarima za vjeroučitelje i katehetskim školama zadnjih je godina u mišljenjima i argumentiranim diskusijama vjeroučiteljica i vjeroučitelja više puta očitovana potreba

i zahtjev za revizijom dosadašnjega vjeronaučnog programa za četverogodišnje srednje škole, osobito s obzirom na četvrto godišće. O tom je pitanju vođena sustavna rasprava na posljednje dvije katehetske ljetne škole za srednjoškolske vjeroučitelje, čiji su rezultati – osobito mišljenja istaknutih crkvenih teologa i profesora, kao i sinteze rada vjeroučitelja – u ovome Programu našli svoje mjesto. Prijedlog tematsko-sadržajnoga dijela novoga Programa bio je kroz više mjeseci postavljen na mrežnoj stranici Nacionalnoga kateetskog ureda Hrvatske biskupske konferencije s pozivom vjeroučiteljima i vjeroučiteljicama kao i svim zainteresiranim stručnjacima i stručnjakinjama da očituju svoja mišljenja, zapažanja i prijedloge, što su neki od njih i učinili. Prihvaćena su ona pristigla promišljanja i sugestije za koje se smatralo da kvalitetno pridonose boljem ciljno-sadržajnom, odgojno-obrazovnom i didaktičkom strukturiranju Programa. Treba imati u vidu da se vjeronauk, u skladu s postojećim dokumentima, načelno izvodi po dva školska sata tjedno od prvog do četvrtog razreda. Kako preduvjeti provedbe dva sata vjeronauka tjedno nisu ostvareni u svim školama, Program je nužno prilagoditi postojećoj satnici. Zato se u Programu donosi i nastavni plan kojim se predlaže okvirna satnica tematskih cjelina za njegovu cjelovitu provedbu, a vjeroučitelji će, u skladu s time, satnicu prilagoditi godišnjem programu svoje škole. Osim predviđena vremena za obradu pojedinih tematskih cjelina, treba imati u vidu da se navedena satnica odnosi i na elemente vrjednovanja, što uključuje vježbanje i ponavljanje kako bitnih sadržaja pojedine nastavne teme tako onda i cijele tematske cjeline.

Sada ovaj Plan i program predajemo vjeroučiteljima u školi s nadom da će pridonijeti kvalitetnijem ostvarenju smjernica Crkve o vjerskom odgoju mladeži u sustavu javnih škola, pomoći još boljoj didaktičko-metodičkoj organizaciji i provedbi vjeronaučnih ciljeva te pridonijeti osuvremenjenju škole i ispunjenju njenih zadaća u današnjem društvu. Nadamo se da će pridonijeti i kvalitetnoj realizaciji vjeronaučnih udžbenika i drugih didaktičkih sredstava za vjeronauk u srednjoj školi.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I ŠPORTA

KLASA: 602-03/08-05/00069

URBROJ: 533-09-09-0004

Zagreb, 20. siječnja 2009.

Na temelju Članka 27., Stavka 12. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi («Narodne novine», broj 87/08) državni tajnik Želimir Janjić, prof., donio je

ODLUKU

**o donošenju nastavnog plana i programa za nastavni predmet Katolički vjeronauk
za četverogodišnje srednje škole**

I.

Ovom odlukom donosi se nastavni plan i program za nastavni predmet Katolički vjeronauk za četverogodišnje srednje škole.

II.

Sadržaji nastavnog plana i programa nastavnog predmeta Katolički vjeronauk za četverogodišnje srednje škole sastavni su dio ove odluke i postaju dio izmijenjenih i dopunjenih nastavnih planova i programa za stjecanje srednje stručne spreme u četverogodišnjim srednjim školama

III.

Ova odluka i nastavni plan i program nastavnog predmeta Katolički vjeronauk za četverogodišnje srednje škole bit će objavljena na mrežnim stranicama Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa.

IV.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja, a primjenjivat će se od 2009./10. školske godine.

Dostaviti: 1. Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, Kaptol 18, 10000 ZAGREB, na znanje
2. Agencija za strukovno obrazovanje, Lastovska 23, 10000 ZAGREB
3. Agencija za odgoj i obrazovanje, Donje Sveticе 38, 10000 ZAGREB
4. Pismohrana, ovdje

NASTAVNI PLAN:

PREGLED
TEMATSKIH CJELINA I TEMA
PO RAZREDIMA

PRVO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

I. tematska cjelina **U POTRAZI ZA SMISLOM ŽIVOTA**

Teme (14 sati)

1. U vrtlogu svijeta i života
2. Upoznaj samoga sebe – Vlastitosti ljudske osobe
3. Smisao i besmisao života
4. Kršćanska vjera kao odgovor smisla
5. Živjeti kao protagonist – životna uporišta

II. tematska cjelina **ČOVJEK – RELIGIOZNO BIĆE**

Teme (18 sati)

1. Vjera – iskonska ljudska potreba
2. Čovjek je po naravi religiozan
3. Razvoj religije
4. Politeističke religije i religije koje ne poznaju pojam osobnoga Boga ili božanstva
5. Monoteističke religije
6. Posebnost kršćanstva u odnosu na druge religije

III. tematska cjelina **KRŠĆANSKA OBJAVA I SVETO PISMO**

Teme (12 sati)

1. Kršćanska objava i njezino prenošenje
2. Biblija kao pisana Božja riječ i pristup Bibliji
3. Biblijski govor o Bogu
4. Biblija u životu kršćana

IV. tematska cjelina
ISUS KRIST – VRHUNAC OBJAVE

Teme (18 sati)

1. Isus – povijesna osoba
2. Isusov lik
3. Navještaj kraljevstva Božjega
4. Isusovo otkupiteljsko djelo
5. Isus Krist – pravi Bog i pravi čovjek
6. Zajedništvo s Kristom

V. tematska cjelina
TAJNA STVARANJA – GOVOR ZNANOSTI I GOVOR VJERE

Teme (10 sati)

1. Prirodnoznanstvena tumačenja nastanka svijeta
2. Biblijsko-vjernički pristup stvaranju
3. Odnos vjere i prirodnih znanosti

DRUGO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

I. tematska cjelina

SLOBODA – IZBOR I ODGOVORNOST

Teme (14 sati)

1. Mladi čovjek u hodu prema slobodi i zrelosti
2. Ususret drugome
3. U potrazi za vrednotama

II. tematska cjelina

ŽIVOT S CRKVOM I U CRKVI

Teme (18 sati)

1. Ustanovljenje Crkve i pripadnost Crkvi
2. Sakramenti kršćanske inicijacije – darovi milosnoga života i zajedništva
3. Službe i karizme u Crkvi – slobodno i radosno življenje Evanđelja
4. Jedna Crkva u mnoštvu Crkava – prema punom zajedništvu
5. Marija – uzor vjere i majka Crkve

III. tematska cjelina

ZAJEDNICA KOJA OSLOBAĐA I SLUŽI – POVIJEST CRKVE

Teme (28 sati)

1. Susret s antičkim svijetom – evandeoska sloboda i mučeništvo
2. Kršćanstvo na hrvatskome jezičnom prostoru u srednjem vijeku

3. Crkva u srednjem vijeku – od duhovnog i kulturnog procvata do ratova i raskola
4. Crkva kršćanskoga služenja siromašnima – dominikanci i franjevci (13. – 14. st.)
5. Crkva u doba humanizma – promicanje vjere, tradicije i kulture
6. Vrijeme dubokih podjela – reformacijska kriza i obnova Crkve
7. Crkva i moderno doba – duhovni, prosvjetni i kulturni preporod
8. Crkva u suvremenom svijetu – služiteljica čovjeka i čovječanstva

IV. tematska cjelina

S CRKVOM NA PUTU VJERE I SLOBODE – MOLITVA, SLAVLJE, SVJEDOČENJE

Teme (12 sati)

1. Molitva Crkve, osobna i zajednička molitva
2. Slaviti život u crkvenom zajedništvu i slavljima
3. Dobrovoljstvo kao oblik općeljudskog i kršćanskog služenja

TREĆE GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

I. tematska cjelina **KRŠĆANSKO POIMANJE ČOVJEKA**

Teme (6 sati)

1. Čovjek kao stvorenje i slika Božja
2. Isusov put kao paradigma kršćaninova puta

II. tematska cjelina **ČOVJEK – MORALNO BIĆE**

Teme (16 sati)

1. Čovjek – polazište etičkog razmišljanja
2. Kriteriji dobra i zla
3. Odnos vjere i morala
4. Savjest – norma etičkog djelovanja
5. Savjest pred zakonom i suvremenim etičkim pitanjima

III. tematska cjelina **LJUBAV PREMA BOGU I BLIŽNJEMU – TEMELJI KRŠĆANSKE MORALNOSTI**

Teme (16 sati)

1. Bog – temelj kršćanske moralnosti
2. Objavljeni moralni zakon – temeljni zakon
3. Znakovi ljubavi prema Bogu
4. Zlo i grijeh – prijestup istinske ljubavi prema Bogu i bližnjemu
5. Evanđeoski zakon ljubavi

IV. tematska cjelina
»MUŠKO I ŽENSKO STVORI IH«

Teme (14 sati)

1. Čovjek – žena i muškarac
2. Obitelj u Božjem naumu
3. Ženidba – sakrament bračne ljubavi i zajedništva
4. Roditelji i obitelj – odgovorno roditeljstvo

V. tematska cjelina
DOSTOJANSTVO LJUDSKOG ŽIVOTA

Teme (14 sati)

1. Svetost i dostojanstvo ljudskoga života
2. Životom obdareni i u život pozvani
3. Čuvanje cjelovitosti i dostojanstva ljudske osobe – izazovi znanosti
4. Dostojanstvo osobe pred stvarnošću patnje, bolesti i smrti

VI. tematska cjelina
ŽIVJETI U ISTINI

Teme (6 sati)

1. Hoditi u istini
2. „Istina će vas osloboditi“

ČETVRTO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

I. tematska cjelina

SUVREMENI ČOVJEK PRED PITANJEM BOGA

Teme (16 sati)

1. Poteškoće suvremenog čovjeka s Bogom – izazov nevjere
2. Suvremena religioznost i njezina pitanja
3. Traganje za iskustvom svetoga i “nova religioznost”
4. Pitanje Boga pred iskustvom patnje i zla u svijetu
5. Dokazi o Božjoj opstojnosti

II. tematska cjelina

BIBLIJSKA SLIKA BOGA I ISKUSTVO BOGA

Teme (14 sati)

1. Bog u svjedočanstvu vjere Staroga zavjeta
2. Bog u svjedočanstvu vjere Novoga zavjeta
3. Kršćansko iskustvo Božje prisutnosti u skrivenosti
4. Sakramentalno iskustvo milosrdnoga Boga
5. Bog u iskustvu kršćanskih svetaca i svjedoka vjere

III. tematska cjelina

LJUDSKI RAD I STVARALAŠTVO

Teme (15 sati)

1. Čovjek sustvaratelj
2. Kršćanski pogled na rad
3. Opće dobro, pravda i solidarnost
4. Etika poslovanja
5. Kršćansko zauzimanje za mir

IV. tematska cjelina
IZAZOVI ZNANSTVENO-TEHNIČKOG NAPRETKA

Teme (14 sati)

1. Budućnost i moć znanja
2. Informatizacija i globalizacija
3. Znanost u službi poboljšanja života
4. Briga za okoliš
5. Zajedništvom do napretka

V. tematska cjelina
KRŠĆANSKA NADA U BUDUĆNOST

Teme (13 sati)

1. Svjetovna očekivanja budućnosti
2. Eshatološki i apokaliptički tekstovi u Bibliji
3. Čovjek pred pitanjem svršetka
4. Kršćanska nada u dovršenje: novo stvorenje, uskrsnuće i život vječni

NASTAVNI PROGRAM

.....

PRVO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

I. tematska cjelina **U POTRAZI ZA SMISLOM ŽIVOTA**

TEME

1. U vrtlogu svijeta i života

- Pitanja mladih u vrijeme odrastanja.
- Zašto uopće nešto postoji?
- Odakle dolazimo?
- Kamo idemo?
- Koja je budućnost svemira, svijeta, čovjeka?

Ključni pojmovi: tajna postojanja, misterij čovjeka, temeljna pitanja, budućnost čovjeka, budućnost svijeta.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati neka bitna životna pitanja i njihovu životnu važnost; razumjeti temeljne odgovore na pitanja: odakle smo, kamo idemo i koja je budućnost svemira, svijeta i čovjeka?; spremnost prihvatanja vlastitog mjesta u svijetu i otvorenost trajnom traženju odgovora i uporišta na temeljna pitanja smisla života.

Prijedlozi za metodičku obradu: tko smo, odakle dolazimo, kamo idemo? (usp. U. De Vanna, *Sadolefcentima*, str. 128-129.); kritički analizirati i interpretirati književne tekstove životno-

problemske tematike i voditi razgovor o dobivenim rezultatima; odgovoriti na pitanje: imam li ja budućnost? pismeno izreći iskustva vezana uz pitanje smisla, odnosno uz granične situacije ljudskog života.

2. Upoznaj samoga sebe – Vlastitosti ljudske osobe

- Ja sam jedinstvena osoba.
- Moju originalnost Netko je projektirao.
- Upoznati i prihvatiti samoga sebe.
- Znati da sam ljubljen/a kao osnova povjerenja u život.
- Trebamo ljubav i priznanje.
- Samopoštovanje i zahvalnost.

Ključni pojmovi: osobnost, ljudska osoba, jedinstvenost ljudske osobe, samopoštovanje, ljubiti i biti ljubljen.

Odgorno-obrazovna postignuća: navesti bitna obilježja ljudske osobnosti; otkriti jedinstvenost i originalnost svake ljudske osobe; razumjeti vlastite sposobnosti razmišljanja, doživljavanja i odlučivanja; prihvatiti sebe kao jedinstvenu osobu pozvanu na zajedništvo i suradnju s drugim osobama.

Prijedlozi za metodičku obradu: glazbeno-egzistencijalna igra upoznavanja; intervju partnera; napisati vlastiti portret na temu: Čovjek je jedino biće koje može reći “ja”; fotogovorom pospješiti upoznavanje sebe i drugih (simbolička fotografija) te voditi razgovor na temu prepoznavanja različitih karakternih osobina; pisanje kratkih razmišljanja na temelju aforizama ili nekih epiteta koja mi se najčešće pridjevaju; izrada kataloga poželjnih karakternih i ljudskih osobina i opredjeljenja koji mi mogu pomoći u prihvaćanju sebe sama kao i uzajamnog poštovanja, zahvalnosti i priznanja drugih ljudi.

3. Smisao i besmisao života

- Iskustvo životnog smisla (iskustvo radosti, sreće, uspjeha, ispunjenog života).
- Iskustvo besmisla života – čovjekova potreba za smislom i ugroženost smisla u iskustvima čovjekovih granica (bolest, nesreća, nepravda, trpljenje, smrt...).
- Što ljudskom životu daje smisao, a što ga čini besmislenim.

Ključni pojmovi: smisao i besmisao života, iskustvo patnje i sreće, granična pitanja smisla, svjetonazor.

Odgovno-obrazovna postignuća: razumjeti povezanost svagdanjeg života s pitanjem smisla života; prepoznati kriterije na temelju kojih život izgleda smislenim ili besmislenim; opisati tumačenja različitih znanosti (filozofije, psihologije, medicine) i svjetonazora o patnji i smislu života; otkriti važnost osobnog napora u traženju životnog smisla, nade i optimizma.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazati kratki filmski isječak ili dijafragme (npr. "Zašto umrijeti u dvadesetoj?" ili "Smisao postojanja – odnos s drugima") s vođenim razgovorom i prosudbom uočenih mogućnosti primjene na život; stvaranje problemske situacije i diskusija na temu smisla i besmisla života s pitanjima bolesti i trpljenja, zdravlja i sreće; kritičko čitanje tekstova, razmišljanja i poruka o smislu života; oblikovati ljestvicu vrjednota.

4. Kršćanska vjera kao odgovor smisla

- Razlikovanje između trenutačnog smisla (ugodno iskustvo u svakodnevnici), djelomičnog smisla (prijateljstvo, angažman) i općeg smisla.
- Bog kao pretpostavka sveopćeg smisla: smisao i za "besmisleni" život.

- Zajednica kao put do iskustva smisla.
- Povezanost pitanja smisla života i smrti (različite interpretacije: smrt kao kraj života; reinkarnacija; uskrsnuće i život vječni; kršćanska nada onkraj smrti).

Ključni pojmovi: trenutačni i opći smisao, Bog – smisao života, smrt, reinkarnacija, kršćanska nada, uskrsnuće i život vječni.

Odgojno-obrazovna postignuća: razlikovati trenutačni, partikularni i univerzalni smisao; prepoznati povezanost između pitanja o smislu i pitanja o Bogu; poznavati različite poglede i odgovore na pitanje smrti radi ispravne spoznaje o čovjekovoj besmrtnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: pribiranje životnih iskustava i vođeni razgovor na temelju konkretnih životnih primjera o razlici između trenutačnog i općeg smisla; pripremljena rasprava na temu: Što znači umrijeti? (usp. U. De Vanna, *S adolescentima*, str. 88.) str. 69-72.); analiza i interpretacija biblijskih, kršćanskih i nekršćanskih pristupa problemu smrti i života nakon smrti; pismeno izraziti iskustva vezana uz pitanje smisla, odnosno uz granične situacije ljudskog života; voditi razgovor o suprotnostima između kršćanskog shvaćanja života nakon smrti, vjeri u uskrsnuće mrtvih i kršćanskoj nadi u odnosu na govor o reinkarnaciji; napraviti plakat na temu uskrsnuća i vječnog života (Kristova obećanja i vjera kršćana u uskrsnuće i vječni život).

5. Živjeti kao protagonist – Životna uporišta

- Život satkan od mnoštva izbora.
- Ne zadovoljiti se životom od danas do sutra.
- Stvarati nacrt vlastitog života (Prispodoba o talentima Mt 25,14-30).

- Životni ciljevi u skladu sa životnim smislom.
- Živjeti kao protagonist – život kao dar i zadatak.

Ključni pojmovi: životna uporišta, talenti, protagonist, nacrt života, život – dar i zadatak.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti važnost kritičke prosudbe različitih ponuda koje donosi život i zauzimanja vlastitog stava i izbora; poznavati vlastite talente i sposobnosti; spremnost na izgradnju osobnog života, vlastitog životnog projekta i boljeg svijeta.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati, interpretirati i dramatizirati prispodobu o talentima; napraviti kratki sastav na mišao I. Andrića, "Ja moram noću da se dižem..." (usp. T. Ivančić, *Susret sa živim Bogom*, str. 37); vođenim razgovorom tražiti uporišne točke u stvaranju nacrt vlastitog životnog puta i ostvarenja; oblikovati hijerarhiju životnih izbora i ciljeva i odrediti zadatke za njihovo postignuće; opisati obilježja mlade osobe kao protagonista u izvršenju vlastitog dara i zadatka.

II. tematska cjelina

ČOVJEK – RELIGIOZNO BIĆE

TEME

1. Vjera – iskonska ljudska potreba

- Čovjek ima različite potrebe, od naravnih do stečenih i nametnutih.
- Mnoge životne stvarnosti prihvaćamo na temelju povjerenja (nije moguće sve iskusiti i provjeriti).
- Međuljudski odnosi temelje se na povjerenju – vjera kao temeljno iskustvo.
- Vjera i povjerenje naspram sumnje i nevjere.

Ključni pojmovi: naravne potrebe, povjerenje, sumnja, vjera, nevjera, iskustvo vjere.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti da se sav ljudski život temelji na vjerovanju i povjerenju; poznavati glavna obilježja vjere u Boga; otvorenost izgradnji vlastitog odnosa prema Bogu, prema vjeri, prema religioznom fenomenu uopće.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći što više riječi koje u sebi imaju korijen “vjera”; problemsko sučeljavanje i diskusija na temu: je li moguće živjeti bez povjerenja u ljude, od roditelja i prijatelja do nepoznatih ljudi; kritičko prosuđivanje pripadnih tekstova i vođeni razgovor s temom: mladima se ponekad čini da su slobodniji bez “tereta” vjere. Je li doista tako?

2. Čovjek je po naravi religiozan

- Pokušaj definiranja religije (pojam, sastavnice, oznake u bitnim crtama).
- Čovjekov pogled ne zaustavlja se kod vidljiva i opipljiva svijeta (čovjek postavlja religiozna pitanja i otvara se otajstvu Nevidljivoga).
- Misterij života – religioznost kao sveopća pojava.
- Kakav je odnos čovjeka prema Bogu (religija, magija, ateizam kao svjetonazor).

Ključni pojmovi: ljudska narav, misterij Boga, religioznost, religija, magija, ateizam, vjera u Boga.

Odgojno-obrazovna postignuća: objasniti pojam religije; navesti ključne odrednice religije; navesti osnovne pojavne oblike religioznosti; otkriti religiozno obilježje ljudske naravi; zaključiti koja su temeljna pitanja na koja religija nastoji dati odgovor; spremnost na izgradnju zrele religioznosti otvorene Božjim poticajima i pozivu na život pun smisla.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći primjere religioznosti suvremenog čovjeka. Uočiti razliku između prave i krive religioznosti; analizirati čovjekovu religioznu žeđ u Iv 4, 1-42 (Isus i Samarijanka); analizirati i kritički prosuđivati mogućnost spoznaje Boga posredstvom vidljiva svijeta prema Rim 1, 18-32; rad u grupi ili u paru na temu "Moj odnos prema Bogu"; napisati pojedinačni odgovor na navedenu temu: Bog ili svjetlo idola?

3. Razvoj religije

- Pojavni oblici religioznosti (vjerovanje, obred, molitva, žrtva, moral...).
- Pretpovijesno i povijesno razdoblje te izvorni monoteizam.
- Naravna i nadnaravna objava.
- Objava Boga u povijesti – Posebnosti biblijske i kršćanske objave.

Ključni pojmovi: naravna objava, nadnaravna objava, kršćanska objava, izvorni monoteizam, vjerovanje, obred, moralni život.

Odgojno-obrazovna postignuća: zaključiti koja su temeljna pitanja na koja religija nastoji dati odgovor; uočiti razvojni put religije kroz povijest; protumačiti razliku između naravne i nadnaravne Objave; odrediti koje su to Objavljene religije; nabrojiti velike svjetske religije; otkriti važnost i smisao religijskih obreda, molitve, žrtve...

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacijska vježba, proučavanje povijesnih zemljovida s s podacima o razvoju ljudske povijesti, religioznosti i civilizacije; navođenje i tumačenje riječi vezanih uz svijet religije (npr. obred, molitva, žrtva, vjerovanja...); čitanje i interpretacija tekstova; izrada plakata; fotogovor.

4. Politeističke religije i religije bez božanstva i osobnoga Boga

- Hinduizam – drevna indijska religija (povijest, utemeljitelj, sv. spisi, nauk, kult, moral).
- Istočnjačka duhovnost i filozofija: budizam, konfucijanizam i taoizam (povijest, utemeljitelj, sv. spisi, nauk, kult, moral).

Ključni pojmovi: monoteistička religija, politeistička religija, vjerovanja bez pojma osobnog Boga ili božanstva, hinduizam, budizam, konfucijanizam, taoizam.

Odgojno-obrazovna postignuća: objasniti razliku između monoteističkih i politeističkih religija; navesti vjerovanja i svjetonazore dalekog Istoka koji ne poznaju pojam osobnoga Boga ili božanstva; poznavati neke temeljne značajke istočnjačkih religija; razumjeti odnos pojedinih velikih religija prema socijalnoj, kulturnoj i političkoj stvarnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: napraviti usporednu liniju razvoja svjetskih religija i civilizacija; izraditi tabelu sličnosti i razlika politeističkih religija; vođeni razgovor o povezanosti religijskih tradicija s kulturom velikih naroda koje su kolijevka velikim religijama; istraživanje nekih bitnih obilježja tih religija; pripovijedanje i izlaganje; izrada plakata ili mentalne mape.

5. Monoteističke religije

- Židovstvo (povijest, utemeljitelj, sv. spisi, nauk, kult, moral).
- Kršćanstvo (povijest, Kristovo poslanje i nauk, sv. spisi, nauk, kult, moral).
- Islam (povijest, utemeljitelj, sv. spisi, nauk, kult, moral).

Ključni pojmovi: monoteističke religije, religije Knjige, židovstvo, kršćanstvo, islam.

Odgojno-obrazovna postignuća: imenovati tko je zajednički praotac triju velikih monoteističkih religija; nabrojiti i objasniti temeljne odrednice Židovstva: sv. spisi, vjerovanje, kult i moral; navesti sličnosti i razlike između Pashe i Uskrsa; navesti temeljna razdoblja židovske povijesti; nabrojiti i objasniti temeljne odrednice Islama: utemeljitelj, sv. spisi, vjerovanje, kult i moral; navesti i objasniti pet stupova islama; poznavati bitna obilježja Kršćanstva, od Krista objavitelja i njegova nauka, do drugih monoteističkih obilježja kršćanske religije; izgrađivati stav poštovanja duhovnih vrijednosti različitih religija, kultura i civilizacija.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći primjere i mjesta susreta s vjernicima židovima i muslimanima; izraditi tabelu sličnosti i razlika monoteističkih religija; pripremiti i organizirati posjet zajednici neke od objavljenih religija. Istraživanje; izlaganje; razgovor; proučavanje zemljovida; čitanje i interpretacija tekstova; izrada plakata; upoznavanje i interpretacija molitava i pjesama iz židovstva i islama; dijamontaže; fotogovor.

6. Posebnost kršćanstva u odnosu na druge religije

- Religijski pluralizam i kršćanstvo (sveopće Božje očinstvo).
- Kristova posebnost (Kristovo božanstvo, utjelovljenje, otkupljenje).
- Odnos Crkve prema nekršćanskim religijama (međureligijski dijalog, poštovanje i tolerancija).

Ključni pojmovi: jedincatost kršćanstva, Kristovo božanstvo, Krist jedini Posrednik, „Nostra aetate“, religijski pluralizam, međureligijski dijalog.

Odgojno-obrazovna postignuća: izdvojiti temeljne činjenice kršćanske vjere objavljene u Isus Kristu i razumjeti koja je posebnost kršćanstva u odnosu na druge monoteističke reli-

gije; nabrojiti četiri osnovna oblika dijaloga s nekršćanskim religijama; usvojiti stav poštovanja prema drugim religijama; razvijati sposobnosti međureligijskoga dijaloga te uvažavanja tuđih stajališta i mišljenja na području vjere i života.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati i kritički prosuđivati pojedine ulomke dokumenta “Nostra aetate” odgovarajući i na pitanje: Što Crkva kaže o drugim religijama?; shematski prikazati temeljne spoznaje o religioznosti i obrađenim religijama; vođeni razgovor o stožernim činjenicama kršćanstva i njihovu značenju za konkretan život kršćana; usporedno čitanje i vrjednovanje biblijskih i drugih književnoumjetničkih tekstova; filmovi; fotogovor.

III. tematska cjelina

KRŠĆANSKA OBJAVA I SVETO PISMO

TEME

1. Kršćanska objava i njezino prenošenje

- Kršćanska objava – dijalog Boga i čovjeka, Božji govor i čovjekov odgovor, Božji odgovor na temeljna čovjekova pitanja.
- Javna i privatna objava, nadahuće, prosvjetljenje, mistična viđenja.
- Usmena predaja prethodi Pismu.
- Starozavjetna objava i njezine vlastitosti.
- Novozavjetna objava – Isus Krist, punina i vrhunac Objave.
- Cjelovito prenošenje i tumačenje Objave (Crkveno učiteljstvo i objava).

Ključni pojmovi: Božja objava, javna i privatna objava, prenošenje objave, nadahnuće, mistično viđenje, Krist – punina objave.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti pojam Objave; navesti primjere nadnaravne Objave iz Staroga i Novoga zavjeta; prepoznati načine prenošenja Objave; uočiti i objasniti različite vrste i obilježja Objave; razumjeti Božju Objavu kao zahtjev koji traži čovjekov slobodni odgovor; shvatiti ulogu crkvenog Učiteljstva u tumačenju Objave i s povjerenjem osluškivati njegove poticaje.

Prijedlozi za metodičku obradu: Izraditi povijesnu liniju najvažnijih događaja biblijske objave; u skupnom radu analizirati tekst *Dei Verbum* 7 i izdvojiti bitne oznake kršćanske objave; biblijskim primjerima pokazati da je usmena predaja živa stvarnost koja prethodi Svetom pismu i potom pisanoj predaji; radom u skupinama analizirati i prosuditi razlike između javne i privatne objave, prosvjetljenja i mističnih viđenja stavljajući ih u kontekst današnjih fenomena ukazanja i mističnih iskustava.

2. Biblija kao pisana Božja riječ i pristup Bibliji

- Biblija – nadahnuta Božja riječ ljudima.
- Knjiga vjerničkog iskustva i istina vjere.
- Pristup Bibliji:
 - utjelovljenje u jezik i kulturu (povijesni, zemljopisni i kulturni okvir);
 - slojevitost nastanka biblijskih knjiga (razvoj religiozne misli i vjere);
 - različitost književnih vrsta i oblika.
- Struktura i kanon Biblije.
- Biblija je ključ za razumijevanje povijesti, umjetnosti, uljudbe.

Ključni pojmovi: Biblija – pisana Božja riječ, Biblija – nadahnuta knjiga, biblijski jezik, književne vrste i oblici.

Odgojno-obrazovna postignuća: protumačiti tvrdnju *Biblija je riječ Božja*; prepoznati Bibliju kao temelj kršćanske vjere; objasniti pojam, nastanak, strukturu, povijesni i zemljopisni okvir Biblije; navesti autora Biblije, jezike kojima su pisane biblijske knjige (u izvorniku) i neke najvažnije prijevode (LXX, Vg.); navesti podjelu biblijskih knjiga prema nekim glavnim književnim vrstama; prepoznati i primijeniti način citiranja biblijskih knjiga, poglavlja i redaka.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije, vođeni razgovor i tumačenje pojma nadahnuća Svetoga Pisma; pronalaženje tipičnih oznaka hebrejskog jezika i stila u knjizi Postanka; analiza i interpretacija različitih biblijskih književnih vrsta i oblika; suoblikovanje biblijskog teksta i višedimenzionalno tumačenje Biblije; analiza i kritička prosudba biblijskih mjesta koja neke sekte krivo tumače; izraditi zemljopisnu kartu nekih važnijih biblijskih mjesta i krajeva; skupna analiza nekih poznatijih umjetničkih djela nadahnutih Biblijom (u književnosti, likovnoj i glazbenoj umjetnosti, arhitekturi)

3. Biblijski govor o Bogu

- Obraditi nekoliko važnih pojmova i slika: istina, mudrost, pravednost, milosrđe, ljubav i vjernost.

Ključni pojmovi: Bog je istina, mudrost, pravednost, milosrđe, ljubav i vjernost.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti i naznačiti biblijsku poruku kroz odnos čovjeka i Boga te međuljudske odnose u nekoliko tema: istina, pravednost, milosrđe, ljubav i vjernost.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza, interpretacija i aktualizacija izabranih biblijskih tema i tekstova te oblikovati pitanja za biblijski kviz; pronaći biblijske tekstove koji govore o Božjim vlastitostima i Božjem pozivu čovjeku na istinu, pra-

vednost, milosrđe, ljubav i vjernost te analizirati njihove poruke s primjenom na život prikladnim biblijskim metodama.

4. Biblija u životu kršćana

- Bog i danas govori po Pismima. Aktualnost biblijske poruke.
- Čitanje Svetog Pisma u liturgiji i svakodnevnom životu kršćana.
- Različiti oblici osobnog i zajedničkog čitanja i razmatranja Božje riječi.

Ključni pojmovi: Biblija – knjiga vjere i života, Biblija u osobnom životu i liturgiji, čitanje i meditiranje Svetog Pisma, Biblija u književnosti i umjetnosti.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati Bibliju kao istinu vjere u kojoj čovjek traži i pronalazi odgovore na najvažnija egzistencijalna pitanja; poznavati vrijednost čitanja Svetog pisma u liturgiji i svakodnevici; razumjeti prožetost suvremene kulture biblijskim motivima i navesti primjere iz književnosti, umjetnosti, arhitekture; otvoriti se poticajima Duha koji dolaze čitanjem i razmatranjem Božje riječi sadržane u Bibliji.

Prijedlozi za metodičku obradu: praktični rad s Biblijom: kako pronalaziti biblijska mjesta i kako čitati Bibliju, osobno i u zajednici; radom u skupinama prikazati konkretnu mogućnost organiziranja i rada biblijskih skupina i kružoka; meditacija odabranog biblijskog teksta uz prikladnu glazbu; usporedna analiza i interpretacija tematski bliskih biblijskih i književno-umjetničkih tekstova.

IV. tematska cjelina

ISUS KRIST – VRHUNAC OBJAVE

TEME

1. Isus – povijesna osoba

- Kršćanski izvori.
- Nekršćanski izvori.
- Osnovne povijesne činjenice o životu Isusa iz Nazareta.

Ključni pojmovi: Isus – povijesna osoba, nekršćanski izvori, kršćanski izvori, povijesni izvori i podaci o Isusu.

Odgorno-obrazovna postignuća: razlikovati nekršćanske i kršćanske izvore koji govore o Isusu kao povijesnoj osobi; uočiti važnost i podudarnost nekršćanskih i kršćanskih izvora o Isusu; prepoznati koji izvori prikazuju Isusa Krista kao pravog Boga i pravog čovjeka; navesti osnovne povijesne činjenice o Isusu iz Nazareta

Prijedlozi za metodičku obradu: radom u skupinama analizirati i izdvojiti poruku teksta Lk 2, 1 i Lk 3, 1-3. (što doznajemo o Isusovoj povijesnosti?); usporedno analizirati neke važnije nekršćanske i kršćanske izvore o Isusu i izdvojiti bitne povijesne činjenice; potražiti u dodatku Novog zavjeta kronološku tablicu i pronaći osobe koje su navedene u Lukinu tekstu, kritički ih smještajući u povijesni okvir; napraviti povijesnu kronologiju događaja Isusova života; pogledati i razgovarati o kratkoj video-projekciji o Isusovu životu; napraviti otuđivanje motiva iz Isusova života, odnosno uklapanje tradicionalnog likovnog prikaza Isusova života u suvremeni likovni ambijent ili obrnuto.

2. Isusov lik i tajna njegove osobe

- Isusovo ime.
- Stil i program djelovanja.
- Tajna Isusove osobe

Ključni pojmovi: Isus, Mesija, Isus Krist, Gospodin, Sin Čovječji, Spasitelj.

Odgojno-obrazovna postignuća: Objasniti značenje Isusova imena (najčešće nazive) i prepoznati Isusov stil i program djelovanja; uočiti ljudske crte Isusove osobe, način pristupa i postupanja prema ljudima čime je neodoljivo privlačio; otkriti posebnost Isusova lika koji ostaje trajni izazov i nadahnuće za vlastiti život.

Prijedlozi za metodičku obradu: – vođeni razgovor na temu: kako u mojoj okolini ljudi gledaju na Isusa i je li on možda posljednji “tabu” o kojem se ne govori?; napraviti vlastitu “sliku o Isusu”?; ostvariti perspektivno biblijsko pripovijedanje o Isusu s aspekta nekog lika koji je Isusa dobro poznao (npr. apostoli Petar i Ivan); u skupnom radu interpretirati riječi poznatog književnika: “Zapad je izgubio Krista i zbog toga umire, jedino zbog toga”. (Dostojevski); pogledati kod kuće film o Isusu i nakon toga o njemu razgovarati (npr. F. Zeffirelli, *Isus iz Nazareta*).

3. Navještaj kraljevstva Božjega

- Izrael očekuje Kraljevstvo Božje.
- Poruka o kraljevstvu Božjem ispunjenje je iskonskih čovjekovih težnji za mirom, slobodom, pravednošću i životom.
- Kraljevstvo Božje označava novi svijet koji čovjek ne može načiniti sam, nego ga samo Bog može dati.
- Kraljevstvo Božje nije neko mjesto stanovanja nego novi odnos. To je svijet pravednosti, istine, radosti, mira, blagostanja.
- Isusovo navještanje i djelotvorno uprisutnjenje Kraljevstva Božjega (prispodobe, čudesu)
- Blaženstva kao program kraljevstva Božjega.

Ključni pojmovi: Kraljevstvo Božje (milost, istina, pravda, ljubav i mir), Govor na Gori – Manifest Božje vladavine, „već“ i „još ne“ Kraljevstva Božjega, prisposode o Kraljevstvu, čudesa.

Odgojno-obrazovna postignuća: protumačiti pojam *kraljevstva Božjeg*; uočiti Kristovu poruku (kraljevstvo Božje) kao ispunjenje temeljnih čovjekovih težnji; povezati Isusov govor o Kraljevstvu s njegovim čudesima (djelovanjem u korist čovjeka), poznavati temeljne poruke Isusova Govora na Gori; pobuditi stav otvorenosti i prihvaćanja Isusove poruke s Gore u osobnom i društvenom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: – u skupnom radu analizirati neke suvremene poruke i glasove na različitim područjima života koji čovjeku nude uspjeh, sreću i blagostanje te načiniti kriterije pristupa tim glasnicima i porukama i s obzirom na njihovu vjerodostojnost, snagu i ostvarenje; kritički prosuditi kriterije razlikovanja i prihvaćanja Božje riječi i Božje poruke među tolikim riječima i ponudama; pisanje vlastite prisposode o Kraljevstvu Božjem ili eseja na temu: Kako zamišljam Božje kraljevstvo istine, pravde, ljubavi i mira?; kreativni rad: mladi u ostvarenju Kraljevstva Božjeg u obitelji, školi i gradu; analiza i prosudba izabranih poruka na Gori i njihova aktualnost za naše vrijeme; grafičko oblikovanje poziva Govora na gori; pisanje kratkog sastava na neku od poruka Govora na Gori

4. Isusovo otkupiteljsko djelo

- Razlozi Isusove smrti (židovski razlozi i razlozi rimske vlasti).
- Isusova muka i smrt.
- Smisao Isusove smrti (otkupiteljska smrt).
- Uskrsnuće i ukazanja Uskrsloga.
- Isusovo uskrsnuće – početak sveopćeg uskrsnuća.
- Isus Krist, Spasitelj i otkupitelj čovjeka i svijeta.

Ključni pojmovi: Isusova smrt i uskrsnuće, ukazanje Uskrsnula, Krist Otkupitelj, Krist Spasitelj; otkupiteljska žrtva (djelo), sveopće uskrsnuće.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti razlog i smisao Isusove smrti; objasniti Isusov stav bezuvjetnog prihvatanja svakog čovjeka; razumjeti što znači *živjeti u skladu s vjerom u Isusa Krista*; razumjeti Kristovo uskrsnuće kao početak i zalag sveopćeg uskrsnuća; osjetiti radost Uskrsa i graditi vlastiti život u vjeri i nadi Kristova uskrsnuća.

Prijedlozi za metodičku obradu: usporedba biblijskih tekstova o Kristovoj smrti i uskrsnuću i izdvajanje razloga njegove smrti; prosuditi okolnosti i smisao Kristove muke i smrti u svjetlu tadašnjih društvenih, političkih i vjerskih okolnosti; problemski diskutirati na temu: što bi bilo da nije Kristova uskrsnuća?; usporediti neke spoznaje o Torinskom platnu i evanđeoske izvještaje o Isusovoj smrti;

5. Isus Krist – pravi Bog i pravi čovjek

- Isus Krist, ispunjenje mesijanskih očekivanja.
- Božji sin i jedini posrednik između Boga i ljudi (Dj 4,12).
- Utjelovljenjem se Isus sjedinio sa svakim čovjekom i ponudio mu spasenje.
- Nicejsko-carigradsko vjerovanje (Isus Krist u vjerovanju Crkve).

Ključni pojmovi: Sin Božji, jedini Posrednik, pravi Bog, pravi čovjek, Nicejsko-carigradsko vjerovanje.

Odgojno-obrazovna postignuća: spoznati najdublju istinu o Isusu Kristu: on je pravi Bog i pravi čovjek; razumjeti da je Isus Krist jedini posrednik između Boga i ljudi – jedini Spasitelj i otkupitelj; razumjeti vrijednost spasenja čovjeka, stvorenja i svijeta, ostvarenog u Isusu Kristu.

Prijedlozi za metodičku obradu: izdvojiti i analizirati biblijske mesijanske tekstove i pronaći mesijanska obećanja; izdvajanje, analiza i tumačenje temeljnih istina vjere u Kristovo čovječstvo i božanstvo prema Nicejsko-carigradskom vjerovanju; problem-ski analizirati i kritički prosuditi vjeru Crkve: Krist je jedini Spasitelj svih ljudi; napisati pismo Kristu kojim se izriče vlastito povjerenje u Njega te vjera u Njegovo božanstvo i čovječstvo.

6. Zajedništvo s Kristom

- Isusova prisutnost danas: u Crkvi, sakramentima, Božjoj Riječi, bližnjemu.
- Pripadnost Kristu i nasljedovanje Krista.
- Isus Krist u životu kršćanina.
- Isus oslobađa od idola (vlast, imetak, užitak, slava...).
- Isus poziva na život u punini.

Ključni pojmovi: stvarna Kristova prisutnost, otajstvena prisutnost, sakramentalna prisutnost, Kristova riječ, Kristova osloboditeljska prisutnost, nasljedovanje Krista.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati načine Kristove otajstvene prisutnosti u sakramentima, Crkvi i svijetu, osobno se suočiti Isusom Kristom i njegovom porukom; graditi put, stavove i krjeposti vlastitog nasljedovanja Krista.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o mogućnostima svakodnevnog susreta s Kristom i analizirati mogućnosti susreta s njim u sakramentalnoj stvarnosti, u molitvi, u obitelji i školi, u susretima s ljudima, osobito potrebnima; analizom dokumentarnih i simboličkih fotografija prosuđivati razne životne situacije i oblike ovisnosti, ropstva i idola; navesti mogućnosti i putove izlaska iz krize i ropstva ovisnosti; oblikovati nacrt vrjednota koje oslobađaju, vode istinskom životu, pripadnosti Kristu i nasljedovanju njegova puta; prikladnom pjesmo izraziti spremnost hoda Kristovim putem.

V. tematska cjelina

TAJNA STVARANJA – GOVOR ZNANOSTI I GOVOR VJERE

TEME

1. Prirodnoznanstvena tumačenja nastanka svijeta

- Čudesnost, veličina i ljepota stvorene zbilje.
- Veliki prasak, teorija evolucije.
- Prag hominizacije (nastanak čovjeka).
- Znanstvene teorije o postanku svemira i čovjeka nisu konačne, one se mijenjaju i dopunjuju.

Ključni pojmovi: nastanak svijeta, prirodnoznanstvene teorije, Veliki prasak, evolucija, hominizacija.

Odgojno-obrazovna postignuća: razlikovati prirodnoznanstveni i biblijski pristup stvarnosti i stvaranju svijeta i čovjeka; poznavati znanstvene teorije o postanku svemira; uočiti i razumjeti različite pristupe o nastanku čovjeka; otkriti kozmičku i duhovnu jedinstvenost i neponovljivost svakog pojedinog čovjeka kao ljudske osobe.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati i kritički prosuditi različite pristupe i teorije o nastanku svijeta i čovjeka prema; skicirati teorijsku liniju evolucije i točno u njoj odrediti čovjekovo mjesto; proučiti otkrića fizičara S. W. Hawkinga i izdvojiti bitne spoznaje; skicirati na plakatu razne teorije o nastanku svijeta i svemira.

2. Biblijsko-vjernički pristup stvaranju

- Metaforički i simbolički govor Biblije.
- Poruka Prvog biblijskog izvješća o stvaranju (Post 1, 1-2, 4a).
- Poruka Drugog biblijskog izvješća o stvaranju (Post 2, 4b-25).
- Stvaranje je neprestano Božje djelovanje: sav je svemir trajno ovisan o Bogu.

- Čovjek – slika Božja, čovjek sustvaratelj.
- Pierre Tailhard de Chardin: evolucija i dovršenje svega u Kristu.

Ključni pojmovi: metaforički i simbolički govor, Božje stvaranje, čovjek – slika Božja, čovjek sustvaratelj.

Odgovno-obrazovna postignuća: razumjeti i objasniti biblijski govor o postanku svijeta i čovjeka prema Post 1,1-2,4 b; protumačiti značenje pojma *čovjek – slika Božja*; razumjeti trajnost procesa stvaranja i ulogu čovjeka kao sustvaratelja; razumjeti Božju nakanu da je svijet povjeren čovjeku na odgovorno upravljanje; navesti primjer poznatih znanstvenika koji su bili osvjedočeni vjernici.

Prijedlozi za metodičku obradu: – iznositi asocijacije na pojam “stvaranje”; odgovoriti na pitanje: stvara li čovjek?; “Vruća stolica” – interioriziranje i produbljivanje teme (usp. F. W. Niehl 212 metoda, 185); pronaći određene “nelogičnosti” i nejasnoće u biblijskim tekstovima o stvaranju (npr. redoslijed stvaranja i sl.) i kritički odgovoriti mogu li se najnovija znanstvena dostignuća o postanku i razvoju svemira pomiriti s Biblijom; vođeni razgovor o čovjeku – slici Božjoj, njegovoj vrijednosti i pronaći primjere nijekanja i ugrožavanja slike Božje u čovjeku; u pismenom radu razmišljati o sebi kao tražitelju na temelju teksta: “Eh, da mi je razumjeti svijet oko nas, kako i zašto postoji, valjda bih tada dokučio i smisao vlastita postojanja, odnosno pronašao čvrstu točku svoje egzistencije”? (Arhimed)

3. Odnos vjere i prirodnih znanosti

- Odnos vjere i znanosti kroz povijest.
- Znanosti imaju svoja područja, ciljeve i dosege.
- Vjera ima svoje područje, ciljeve i dosege.
- Vjera i razum – misaona odgovornost vjere.
- Velikani vjere i znanosti.

Ključni pojmovi: prirodne znanosti, humanističke znanosti, vjera, razum, znanje, mudrost.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti područje prirodnih znanosti i područje vjere; poznavati pojam, načine i metode znanstvenih spoznaja i njihove granice; otkriti dodirne točke znanosti i vjere; razumjeti nepostojeću dvojbu “vjera ili znanost” i uočiti važnost njihova uzajamnog prihvaćanja i nadopune u otkrivanju cjelovite slike svijeta i čovjeka.

Prijedlozi za metodičku obradu: stvaranje problemske situacije i diskusija na temu: mogu li prirodne znanosti odgovoriti na pitanja iz duhovnog područja; vođeni razgovor na temu odnosa prirodnih i humanističkih znanosti – dosezi i granice; analizirati i protumačiti odnos vjere i razuma, vere i znanosti; napraviti plakat s katalogom velikih prirodnoznanstvenika i teologa i njihovim mislima o odnosu vjere i prirodnih znanosti.

.....

DRUGO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

I. tematska cjelina

SLOBODA – IZBOR I ODGOVORNOST

TEME

1. Mladi čovjek u hodu prema slobodi i zrelosti

- Adolescencija – vrijeme odrastanja (fizički, psihički, emocionalni, socijalni i duhovni razvoj)
 - Težnja za zrelošću, samostalnošću i slobodom: želim biti netko.
 - Nepostojani osjećaji – Sve me pogađa (u obitelji, društvu vršnjaka...).
 - Ne mogu vjerovati tako kao do sada.
- Sloboda i odgovornost.
- Moć Isusove slobode.

Ključni pojmovi: ljudska zrelost, adolescencija (odrastanje), sloboda, samostalnost, odgovornost, Isusova sloboda.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti čimbenike koji utječu na razvoj osobnosti; objasniti razliku između zrele i nezrele osobnosti; navesti najčešće poteškoće adolescentne dobi (u odnosu prema prijateljima, vršnjacima, odraslima, školskim obvezama, suprotnom spolu...); razumjeti obitelj kao temelj za razvoj osobnosti; razlikovati načine shvaćanja slobode; ot-

kriti biološku, psihološku i društvenu uvjetovanost slobode; razlikovati slobodu “od” i slobodu “za”; razumjeti povezanost slobode i tolerancije; objasniti razliku između vanjske i unutarnje slobode; shvatiti slobodu kao čovjekov poziv i vrhunsko ostvarenje; otkriti i prihvatiti Isusa kao istinskog osloboditelja.

Prijedlozi za metodičku obradu: vezani učenički razgovor i prosudba različitih modela zrelosti i uspjeha u životu s pitanjima: Tko je, kada i kako odrastao?; analizirati nekoliko medijskih promidžbenih poruka s prosudbom o tome li moguće ostati slobodan i biti vezan za osobe i stvari; napraviti program sretne i uspješne obitelji; vođeni razgovor o mogućnostima i granicama naše slobode; analizirati slobodu “od” i slobodu “za” prema Gal 5, 13-26; analizirati tekstove o ponudi Isusove slobode (rad u grupama): Mt 4, 1-11; Mt 12, 9-14; Iv 10, 14-18; Mk 7, 1-22.; napraviti pisani tekst ili likovnu ilustraciju o tome što mi omogućuje, a što onemogućuje punu slobodu.

2. Ususret drugome

- Vrednota prijateljstva;
 - zapreke prijateljstvu;
 - kako ga ostvariti?
- Otkriće ljubavi;
 - privlačnost, flert, zaljubljenost i zrela ljubav;
 - kako izgraditi svoj odnos prema drugom spolu;
 - ljudska spolnost u službi ljubavi i života.

Ključni pojmovi: prijateljstvo, ljubav, flert, zaljubljenost, ljudska spolnost, život u ljubavi.

Odgojno-obrazovna postignuća: otkriti važnost prijateljstva za osobno dozrijevanje; objasniti ulogu prijateljstva u procesu razvoja osobnosti; razumjeti što pomaže ostvarenju prijateljstva, a što ga onemogućuje; navesti obilježja i razlike između zalju-

bljenosti i zrele ljubavi; protumačiti važnost zrele ljubavi kao norme ljudske spolnosti i odnosa među spolovima; otkriti duboku povezanost ljudske spolnosti, zrele ljubavi i odgovornosti u intimnom zajedništvu i stvaranju novog života.

Prijedlozi za metodičku obradu: programirano konfliktno igranje uloga među prijateljima; napraviti test prijateljstva i igru povjerenja; vođeni razgovor o potrebi pravog prijatelja i zaprekama prijateljstvu; provesti asocijaciju na riječ ljubav i problemski voditi diskusiju o razlici između ljubavi, flerta i zaljubljenosti; prikupiti materijale iz novina i časopisa za mlade i izraditi plakat s porukama koje im oni nude na području ljubavi, spolnosti i osjetilnosti; prosuditi tekstove nekih zabavnih pjesama s porukom ljubavi; analizirati shvaćanje spolnosti i ljubavi u Bibliji prema Post 1, 27 i Post 2, 21-25; analizirati i kritički produbiti oznake ljubavi prema 1 Kor 13, 4-8.; izraditi skicu stupnjeva u sazrijevanja u ljubavi, od privlačnosti i flerta do prave ljubavi koja je u službi radosti i života.

3. U potrazi za vrednotama

- Tradicionalne vrednote na ispitu.
- Utjecaj skupine vršnjaka.
- Što nam sve nude mediji?
- Opasnost bijega: put prema ovisnostima (droga, duhan, alkohol...).
- Izbor trajnih vrednota.
- Obilježja ljudske i kršćanske zrelosti.

Ključni pojmovi: vrednota, trajne vrednote, bijeg u ovisnosti (droga, duhan, alkohol), ljudska zrelost, kršćanska zrelost.

Odgovno-obrazovna postignuća: usporediti i kritički prosuđivati vladajuće vrednote u obitelji i izvan nje; razumjeti povezanosti između adolescentne krize i različitih obli-

ka bijega od stvarnosti (droga, alkohol...); prepoznati trajne životne vrednote i znati napraviti izbor i ljestvicu vrednota, ljudskih i kršćanskih.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacija na pojmove „tradicionalno“ i „moderno“ i rasprava na temu: može li mladi čovjek čuvati i obdržavati tradicionalne vrijednosti i biti moderan; prikupljanje i analiza tekstova iz časopisa i novina s nakanom prosudbe o tome jesmo li ovisni o medijima, manipuliraju li nama i kakav utjecaj na nas imaju različite poruke, idoli i modni trendovi; vođeni razgovor o tradicionalnim vrednotama koje se gaje u obiteljima i u našem narodu; otkriti dobre i loše strane medija i suvremenih ponuda, osobito onih koje vode različitim ovisnostima (droga, alkohol...); istražiti najteže vrste ovisnosti u svome gradu (statistički podaci, analiza, uzroci); napraviti ljestvicu vrjednota koje vode ljudskoj i kršćanskoj zrelosti.

II. tematska cjelina **ŽIVOT S CRKVOM I U CRKVI**

TEME

1. Ustanovljenje Crkve i pripadnost Crkvi

- Apostolsko iskustvo zajedništva s Isusom kao znak okupljanja zajednice spasenja (npr. Mk 2,13-17).
- Čini kojima je Isus ustanovio Crkvu.
- Događaj Pedesetnice.
- Novozavjetne slike Crkve i njihovo značenje za razumijevanje Crkve (Zajedništvo svetih, Narod Božji, Tijelo Kristovo, Hram Duha Svetoga).
- Crkva u ispovijesti vjere: jedna, sveta, katolička i apostolska.
- Znakovi vjerničke pripadnosti Crkvi (dar, poziv i poslanje)

Ključni pojmovi: ustanovljenje Crkve, Crkva – jedna, sveta, katolička i apostolska, slike Crkve – Narod Božji, Tijelo Kristovo, Zajedništvo svetih.

Odgojno-obrazovna postignuća: – razumjeti kako Crkva shvaća samu sebe; navesti čine kojima je Isus ustanovio Crkvu; prepoznati značenje susreta s Uskrsim i događaja Pedesetnice za nastajanje prve Crkve; razumjeti bitna obilježja Crkve: jedna, sveta, katolička i apostolska; razlikovati 4 bitne oznake Crkve: služenje, zajedništvo, slavljenje i naviještanje (svjedočenje) vjere.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije i vođeni razgovor o pojmu „Crkva“; analizirati ponuđene tekstove evanđelja i iz Djela apostolskih te pronaći mjesta ustanovljenja Crkve i rekonstruirati život prve Crkve; u pripremljenoj diskusiji otkriti sličnosti, razlike i poteškoće života prve Crkve i Crkvu u današnjem vremenu; asocijacije na novozavjetne slike Crkve i pojašnjenje nekih važnih obilježja (kuća Božja, zajedništvo svetih, Narod Božji, Tijelo Kristovo...); protumačiti kršćanske istine o Crkvi da je jedna, sveta, katolička i apostolska.

2. Sakramenti kršćanske inicijacije – darovi milosnoga života i zajedništva

- Krštenje kao sakrament pritjelovljenja Crkvi (značenje, znakovi, novo rođenje u
 - Kristu, vrste krštenja, udioništvo u Mističnom Tijelu – Crkvi, svjedočenje krštenja)
- Sakrament potvrde (darovi Duha Svetoga, znakovi kršćanske zrelosti; značenje potvrde u životu vjernika – rast i hod u vjeri, izgradnja crkvenoga zajedništva, kršćansko svjedočenje vjere)
- Euharistija (utemeljenje euharistije – pashalna večera i “lomljenje kruha”, euharistija kao Žrtva: spomen čin i

predanje, obred Svete Mise i Misa kao sljavlje zajedništva s Bogom i braćom; euharistija kao izvor i vrhunac svega kršćanskoga života i kao залог budućega života.

Ključni pojmovi: kršćanska inicijacije, krštenje, potvrda, euharistija, sakramentalni znakovi, sakramentalni život, kumovi kod primanja sakramenata krštenja i potvrde.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati biblijske temelje sakramenata inicijacije; shvatiti otajstveno milosno obilježje sakramenata inicijacije i njihovih obrednih znakova u liturgiji Crkve; razumjeti doktrinarni izričaj otajstvenog značenja pojedinih sakramenata kršćanske inicijacije (krštenje, potvrda, euharistija) za život kršćana u osobnom, crkvenom i društvenom životu; uočiti unutrašnju povezanost sakramenata sakramenta krštenja, potvrde i euharistije u izgradnji kršćanskoga života i svjedočenja; razumjeti važnost euharistije za život Crkve i svoj vlastiti život; otkriti i prihvatiti svoje mjesto u Crkvi i svoju odgovornost za Crkvu.

Prijedlozi za metodičku obradu: obraditi biblijsku podlogu sakramenata kršćanske inicijacije krštenje, potvrdu i euharistiju, te na produbljen način otkriti sakramentalne znakove i potrebu sakramentalnog života vjernika; podijeliti učenicima zadatak (rad u grupama) da pronađu tekstove iz “obrednika” sakramenata inicijacije: analiza i razgovor; istraživati doktrinarne sadržaje pojedinih sakramenata i otkrivati otajstva vjere koja oni u sebi sadrže; projicirati dijafilm i potom razgovarati o značenju i upotrebi vode, ulja, kruha i vina u ljudskom životu te povezati ih sa simbolikom tih stvari u sakramentima; u tablicu s tri stupca ispuniti rubrike za svaki od sakramenata inicijacije: predvoditelj slavlja, načini slavlja, mjesta slavlja te rješenja uspoređivati, nadopunjavati i ispravljati; pronaći i tekstove iz “obrednika” sakramenata inicijacije: analiza na satu; izrada osobne “mape” primanja sakramenata inicijacije (fotografije, i dr.); razgovor o važnosti kumstva kod sakra-

menta krštenja i potvrde; anketa, iznošenje vlastitih mišljenja i vođeni razgovor o pohađanju svete mise i primanju svete pričesti: učestalost, glavna motivacija (ne)pričešćivanja;

3. Službe i karizme u Crkvi – slobodno i radosno življenje evanđelja

- Život Prve Crkve kao primjer Crkvi za sva vremena.
- Uloga apostola u prvoj Crkvi – svjedoci i poslanici Uskrsloga.
- Crkva kao zajedništvo: kolegij (zbor) biskupa i Petrova služba, nove službe, strukture župnih, biskupijskih i papinskih vijeća, vjerničke zajednice i crkveni pokreti.
- Sakrament svetog reda i hijerarhijski ustroj Crkve.
- Odnos karizmatičnosti i institucionalnosti u Crkvi.
- Radikalno življenje Evanđelja – evanđeoski savjeti kao dar Duha Svetoga Crkvi.
- Vjernici laici u Crkvi – poziv i poslanje (područja laičkog djelovanja u Crkvi i društvu).

Ključni pojmovi: služenje, karizma, institucionalna Crkva, zajedništvo u Crkvi, crkveni pokreti, vjernici laici u Crkvi, sakrament svetog reda.

Odgojno-obrazovna postignuća: objasniti univerzalnost Crkve i razlikovati veze jedinstva Crkve; razlikovati službe i karizme u Crkvi i navesti primjere jednog i drugog; uočiti krsno i služiteljsko dostojanstvo, mjesto i zadaću muškarca i žene u životu Crkve; poznavati mjesto i ulogu laika u životu Crkve; nabrojiti i poznavati osnovna obilježja 3 stupnja svetoga reda; uočiti važnost i potrebu vjerničke molitve i zalaganja za duhovna zvanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazivanje filma i razgovor o važnim događajima nastanka Crkve (video-projekcija iz seri-

je “Anno Domini”); analiza i interpretacija biblijskih tekstova o ulozi apostola Petra i drugih apostola u prvoj Crkvi; prikupljanje materijala i izrada plakata s prikazom evangelizacijskog ustroja i poslanja Crkve, od Pape i crkvenog Učiteljstva do svećenika i laika u župnim zajednicama; prikazati strukture župnih vijeća i bazičnih zajednica; protumačiti značenje pojmova karizmatičnost i institucionalnost Crkve i prikazati crkveni ustroj i strukture; izlaganje s tumačenjem službe, jedinstva i razlika između pape, biskupa, svećenika i vjernika laika u Crkvi; pobliže upoznati i objasniti narav i značenje sakramenta svetog reda i hijerarhijski ustroj Crkve; – podijeliti referate (anketa: razgovor sa svećenikom; izlaganje prema Dekretu o odgoju i obrazovanju svećenika, ...); voditi diskusiju o mjestu i ulozi vjernika laika u životu Crkve i društva i odrediti područja laičkoga djelovanja.

4. Jedna Crkva u mnoštvu Crkava – prema punom zajedništvu

- Univerzalnost Crkve – Crkva otvorena svim narodima i kulturama.
- Misije i evangelizacija.
- Veze jedinstva Crkve: jedna vjera, slavljenje svih sakramenata, hijerarhijsko ustrojstvo Crkve predvođene Petrovim nasljednikom.
- Ranjeno zajedništvo i poziv na njegovu obnovu.
- Ekumensko nastojanje oko jedinstva Kristove Crkve.

Ključni pojmovi: misije, evangelizacija, univerzalnost i jedinstvo Crkve, zajedništvo, ekumenizam.

Odgajno-obrazovna postignuća: uočiti prisutnost Crkve u svim kulturama i narodima i shvatiti njezinu univerzalnost s obzirom na njezino spasenjsko poslanje; uočiti znakove i poznavati područja misijskog i evangelizacijskog djelovanja Crkve; objasniti pojam *Crkve kao zajedništva* prema Drugom

vatikanskom saboru; objasniti pojam, važnost i ciljeve ekumenizma; osjetiti potrebu vlastitog angažiranja na polju ekumenizma i moliti za jedinstvo svih kršćana.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati biblijske tekstove i crkvene dokumente o poslanju i zadaći Crkve u svijetu, među različitim kulturama i narodima; upoznati različite kršćanske Crkve koje su prisutne u našem mjestu i/ili bližoj okolini; odrediti bitna obilježja i veze jedinstva Kristove Crkve; analizirati dekret o ekumenizmu “Unitatis redintegratio” Drugoga vatikanskog sabora; naznačiti bitne korake u ekumenskom nastojanju oko jedinstva Kristove Crkve.

5. Marija – uzor vjere i majka Crkve

- Marija u Božjem planu spasenja.
- Marija – uzor vjere.
- Marija – majka Crkve i suradnica u djelu otkupljenja.
- Štovanje Blažene Djevice Marije u liturgiji i u Crkvi (u Hrvata).

Ključni pojmovi: Marija – uzor vjere, Marija – Majka Crkve, liturgijsko štovanje Marije.

Odgojno-obrazovna postignuća: otkriti Marijinu ulogu i mjesto u povijesti spasenja; poznavati odlike Marijine vjere po kojima je uzor vjeri Crkvi i svim vjernicima; razumjeti Marijinu ulogu u Kristovu životu i djelu Kristova otkupljenja; navesti neke oblike štovanja Marije u liturgiji i u Crkvi, osobito u hrvatskome narodu; otkriti Marijino mjesto u svom vlastitom životu i slijediti primjer njezine vjere i povjerenja u Boga.

Prijedlozi za metodičku obradu: navesti i interpretirati neke biblijske i otačke tekstove te tekstove crkvenih dokumenata o Marijinoj ulozi u povijesti spasenja; pravljenje plakata s važnijim imenima koje Crkva pridaje Mariji; promatranje i

interpretacija slika s marijanskom i mariološkom tematikom, uz katalog pitanja i vođeni razgovor o prikupljenim podatcima; pisanje kratkog eseja o Mariji; izrada zemljovidnu kartu Crkve u Hrvata s nekim važnijim marijanskim svetištima i titulama koji joj se u njima pridaju.

III. tematska cjelina

ZAJEDNICA KOJA OSLOBAĐA I SLUŽI – POVIJEST CRKVE

TEME

1. Susret s antičkim svijetom – evangeoska sloboda i mučeništvo

- Širenje kršćanstva.
- Moralno-religiozni život.
- Vrijeme progona i vrijeme slobode.
- Monaštvo.

Ključni pojmovi: širenje kršćanstva, progon i sloboda Crkve, vjerski i moralni život prvih kršćana, monaštvo.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati obilježja i strukturu prve kršćanske zajednice; prepoznati ulogu i značenje života i djelovanja sv. Pavla; prepoznati poteškoće s kojima se susretala prva Crkva u svom okruženju (među Židovima, u susretu s antičkim svijetom i u Rimskom carstvu); razumjeti uzroke, posljedice i značenje progona Crkve u Rimskom carstvu; objasniti pojam mučeništva i nabrojiti najpoznatije ranokršćanske mučenike na našim prostorima; objasniti značenje cara Konstantina i cara Teodozija za povijest Crkve.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati biblijske tekstove o širenju prve Crkve i Pavlovu misionarenju; vođeni razgovor

o prilikama u kojima se događalo širenje kršćanstva; promatranje zemljovida i skiciranje mentalne mape Pavlovih putovanja u nastojanju oko širenja kršćanstva; pripovijedanje i izlaganje o ranokršćanskim mučenicima na hrvatskom prostoru; film o povijesnim događanjima iz ranokršćanskih vremena na hrvatskim prostorima; izrada plakata; izrada umne mape.

2. Kršćanstvo na hrvatskom jezičnom području u srednjem vijeku

- Seoba naroda i njihov ulazak u Crkvu.
- Korijeni kršćanstva na današnjem hrvatskom jezičnom prostoru prije dolaska Hrvata.
- Vjerovanja starih Hrvata.
- Dolazak i pokrštavanje Hrvata – pokrštavanje iz tri središta: Rima, Bizanta i Akvileje.
- Nastajanje hrvatske države i veze s papom (641, 679, 879, 1075. g.).
- Glagoljaštvo i ćirilometodska baština.

Ključni pojmovi: seoba i pokrštavanje poganskih naroda, vjera starih Hrvata, pokrštavanje Hrvata, veze hrvatske države s Papom, glagoljaštvo, ćirilometodska baština.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti glavna vjerovanja starih Hrvata prije pokrštenja (staroslavenska vjerovanja); objasniti proces pokrštavanja Hrvata i razvoj kršćanstva na našem prostoru; razumjeti značenje veza s papom za nastajanje hrvatske države; prepoznati povezanost početaka pismenosti u Hrvata s Crkvom (glagoljica);

Prijedlozi za metodičku obradu: proučiti sudski zapisnik o Kvirinu Sisačkom koji je pogubljen za vrijeme cara Dioklecijana (usp. Ž. Kustić, *Mali ključ povijesti Crkve u Hrvata*, str. 235-236);

pronaći i analizirati narodne pripovijetke koje govore o vjerovanju starih Hrvata; posjetiti po mogućnosti neke ranokršćanske spomenike na našim prostorima; napraviti pano sa fotografijama i crtežima starohrvatskih crkvice; gledanje isječka povijesno-dokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

3. Crkva u srednjem vijeku – od duhovnog i kulturnog procvata do ratova i raskola

- Benediktinski samostani – rasadišta znanja i kulture.
- Udaljavanje Istoka i Zapada.
- Prodor Islama i križarski ratovi.
- Inkvizicija.
- Crkva i država.

Ključni pojmovi: sv. Benedikt i benediktinci, redovništvo, Istočni raskol, prodor Islama, križarski ratovi, inkvizicija.

Odgovno-obrazovna postignuća: prepoznati pojavu i razvoj redovništva, osnivanje škola i sveučilišta, promicanje pismenosti i kulture, ukidanje ropstva, laičku investituru i Grgurovsku obnovu kao najvažnije doprinose Crkve u srednjem vijeku; upoznati vjerodostojne činjenice i razumjeti problematiku križarskih ratova i inkvizicije kao tamne strane Crkve srednjega vijeka; kritički i objektivno protumačiti pozitivne i negativne strane Crkve u srednjem vijeku; navesti uzroke i razumjeti posljedice istočnog raskola 1054. godine; navesti temeljna obilježja Pravoslavlja i razlike u odnosu na Katoličku Crkvu; razvijati sposobnost uvažavanja tuđih stajališta i mišljenja; uočiti odgovornost sviju za zajednički život u društvu i Crkvi

Prijedlozi za metodičku obradu: Istraživanje tekstova i dokumenata; vođeni razgovor o razlozima udaljavanja Istoka i Zapada te raskola među kršćanima; pripovijedanje i izlaganje; diskusija (parlaonica); film; izrada plakata; izrada umne mape.

4. Crkva kršćanskoga služenja siromašnima – dominikanci i franjevci (13.-14. st.)

- Ustanove kršćanske solidarnosti.
- Siromaštvo kao evanđeoski ideal.
- Dominikanci i franjevci.
- Biskup Kažotić – organizator visokog školstva u Hrvatskoj.

Ključni pojmovi: evanđeosko siromaštvo – evanđeoski ideal, prosjački redovi, sv. Dominik i dominikanci, sv. Franjo i franjevci, visoko školstvo u Hrvatskoj, biskup Kažotić.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati neke načine i oblike organiziranja po kojima se Katolička Crkva brinula za siromašne, bolesne, odbačene; otkriti ulogu prosjačkih redova u navještanju i svjedočenju evanđelja u doba krize Crkve; poznavati ulogu dominikanaca i franjevaca u životu Crkve u hrvatskome narodu; poznavati ulogu Crkve u organiziranu visokog školstva u Hrvatskoj, osobito biskupa Kažotića.

Prijedlozi za metodičku obradu: vođeni razgovor o ulozi Crkve u pomaganju ljudima, osobito siromašnima i brigu Crkve i države za njih; na temelju dokumenata analizirati razloge krize Crkve i života kršćana navedenog razdoblja, pripovijedanje i izlaganje povijesnih događaja i činjenica o djelovanju dominikanaca i franjevaca u našim krajevima; diskusija (parlaonica); izrada plakata; izrada umne mape; gledanje isječka povijesno-dokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

5. Crkva u doba humanizma – promicanje vjere, tradicije i kulture

- Zanimanje za knjigu.
- Marko Marulić i njegov utjecaj na europsku duhovnost.
- Islamizacija na našim prostorima.
- Uloga Crkve, osobito franjevaca u očuvanju vjere na hrvatskom jezičnom prostoru

Ključni pojmovi: humanizam, Marko Marulić, islamizacija, dominikanci, franjevci i svjetovni svećenici u vremenu Otomanske okupacije.

Odgojno-obrazovna postignuća: otkriti važnost opismenjavanja i knjige za duhovni i kulturni život naroda, upoznati ulogu Marka Marulića u stvaranju hrvatskoga i europskoga humanizma; poznavati osnovne činjenice iz razdoblja islamizacije hrvatskih i katoličkih prostora, navesti neke podatke o ulozi Crkve, svećenika i redovnika u očuvanju vjere i kulture hrvatskoga naroda u doba Otomanske okupacije; uočiti važnost poznavanja vlastitih korijena (obiteljskih, nacionalnih, vjerskih, povijesno-kulturoloških) te poznavanja i poštovanja drugih vjera i kultura.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje povijesnih dokumenata i činjenica; upoznavanje s djelom Marka Marulića za vjerski i kulturni život naroda; analiza nekih dokumenata, pripovijedanje i izlaganje povijesnih događaja i činjenica oko islamizacije naših prostora; analiza i interpretacija povijesnih i književno-umjetničkih tekstova; diskusija (parlaonica); film; izrada plakata; izrada umne mape; osobna istraživanja učenika i pisanje kratkih referata o pojedinim temama.

6. Vrijeme dubokih podjela – reformacijska kriza i obnova Crkve

- Znakovi promjena.
- Religiozna kriza.
- Protestantska reformacija.
- Tridentski sabor i obnova Crkve.

Ključni pojmovi: kriza Crkve na Zapadu, Protestantska reformacija, Martin Luther, Zapadni raskol, Tridentinski sabor, obnova Crkve.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti uzroke te objasniti tijek i ishode Zapadnog raskola; nabrojiti reformatore i objasniti glavne crte njihova nauka (Martin Luther, Jean Calvin, Ulrich Zwingli); opisati nastanak i specifičnosti anglikanske Crkve; razumjeti značenje Tridentskog sabora u obnovi Crkve nakon reformacije; upoznati značajnu ulogu isusovaca u sveopćoj obnovi Crkve i opisati misijski pokret u obnovi Crkve.

Prijedlozi za metodičku obradu: predstavljanje i istraživanje važnijih činjenica i dokumenata; vođeni razgovor o uzrocima i posljedicama protestantske reformacije; pripovijedanje i izlaganje; analiza i interpretacija tekstova; diskusija (parlao-nica); izrada plakata; izrada umne mape; gledanje isječka povijesno-dokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

7. Crkva i moderno doba – duhovni, prosvjetni i kulturni preporod

- Novi odnosi države i Crkve.
- U vrtlogu prosvjetiteljstva.
- Proces sekularizacije.
- Prosvjetiteljska uloga Crkve u hrvatskom narodu:
 - Prva hrvatska gramatika isusovca Bartola Kašića;
 - Literarno stvaralaštvo i znanost (Andrija Kačić Miošić, Juraj Habdelić, Ivan Lukačić, Ruđer Bošković);
 - Organizacija visokog školstva (Zadar – dominikanci, Zagreb – isusovci, Lepoglava – pavlini);
 - Crkva u narodnom preporodu (Maksimilijan Vrhovac, kard. Juraj Haulik, Juraj Dobrila i dr.).
- Zbivanja u Crkvi na hrvatskome govornom području u 19. stoljeću.

Ključni pojmovi: prosvjetiteljstvo, sekularizacija, prosvjetiteljska uloga Crkve u Hrvata; Crkva u narodnom preporodu, Crkva u 19. stoljeću, crkveni velikani duha i uma.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti situaciju Crkve u vrijeme Francuske revolucije; poznavati djelovanje i poteškoće Crkve u doba prosvjetiteljstva, humanizma i renesanse (Deizam, racionalizam, sekularizacija, liberalizam, ateizam); prepoznati neke zaslugе pojedinaca iz redova Crkve u našem narodu na različitim područjima društvenog života (Augustin Kažotić, Andrija Kačić-Miošić, Josip Juraj Strossmayer, Bartol Kašić, Ruđer Bošković, Stjepan Glavač, Juraj Haulik)

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje, analiza i interpretacija izabranih povijesnih tekstova i dokumenata; izrada plakata i mentalne mape o važnijim povijesnim događajima i činjenicama; proučiti statut katedralne škole u Zagrebu čiji je utemeljitelj bio bl. Augustin Kažotić (usp. F. Šanjek, *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*, str. 174-177.); pripremiti referate o doprinosu dominikanaca, isusovaca i pavlina u razvoju visokog školstva u Hrvatskoj; gledanje isječka povijesno-dokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

8. Crkva u suvremenom svijetu – služiteljica čovjeka i čovječanstva

- Nova misaona strujanja (liberalizam, marksizam, ateizam...).
- Zanimljani čovjek i progonjena Crkva (u totalitarnim režimima u 20. stoljeću).
- Hrvatski katolički pokret u 20. stoljeću (A. Mahnić).
- Progonjena Crkva u Hrvata (Kardinal Štepinac: simbol mučeničke Crkve).
- Briga Crkve za raseljenu Hrvatsku i očuvanje nacionalne opstojnosti.
- Crkva u slobodnoj državi: novo proljeće i odgovornost Crkve.

Ključni pojmovi: liberalizam, marksizam, totalitarni režimi, progonjena Crkva u Hrvata, raseljena Hrvatska, Crkva u slobodnoj državi.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati doprinos Crkve u razvoju znanosti i demokracije te njezino zalaganje za socijalnu pravdu; nabrojiti novine koje u Crkvu donosi II. vatikanski sabor; razumjeti razloge stradanja Crkve u vrijeme totalitarnih sustava (nacizam, komunizam) i tijekom Domovinskog rata; nabrojiti hrvatske svece i blaženike.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza videoprojekcije: “Katolička crkva u Hrvata”, Kršćanska sadašnjost, Zagreb; upoznavanje bitnih činjenica Hrvatskog katoličkog pokreta i vođeni razgovor o ulozi Crkve u duhovnom, kulturno i moralnom životu naroda; analizirati neke govore kardinala Stepinca u vrijeme Drugoga svjetskog rata; proučiti propovijed pape Ivana Pavla II. prigodom proglašenja blaženim kardinala Alojzija Stepinca u Mariji Bistrici 3. 10. 1998.; izrada mape s prikazom Katoličke Crkve u hrvatskom narodu i Katoličke Crkve u Hrvatskoj; analiza uloge Svete Stolicе u priznanju hrvatske neovisnosti; gledanje isječka povijesno-dokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

IV. tematska cjelina

S CRKVOM NA PUTU VJERE I SLOBODE – MOLITVA, SLAVLJE, SVJEDOČENJE

TEME

1. Molitva Crkve, osobna i zajednička molitva

- molitva kao izraz vjere i štovanja Boga (zajedničko obilježje religija)
- molitva u Starome zavjetu

- molitva psalama i vrste molitve (prozbeni, zahvalni, hvalbeni)
- Isus molitelj uči svoje učenike moliti (Oče naš)
- molitva u životu prve Crkve i Crkve kroz povijest (odabrani primjeri)
- molitva Crkve danas
 - liturgijska i privatna molitva, osobna i zajednička molitva
 - osnovne kršćanske molitve
 - kršćanska tradicija meditacije i razmatranja
 - molitva u iskustvima duhovnih pokreta
 - molitva osvjetljava život.

Ključni pojmovi: molitve Bogu, molitva u religijama, vrste molitve, Isus molitelj, Oče naš, liturgijska molitva, privatna molitva, osobna i zajednička molitva, Časoslov naroda Božjega, meditacija i razmatranje.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti definiciju molitve i razumjeti molitvu kao temeljni ljudski stav pred Bogom; na primjerima psalama raspoznati vrste molitve; otkriti važnost molitve u Isusovu životu; razlikovati liturgijsku i privatnu molitvu; navesti osnovne kršćanske molitve; razumjeti povezanost molitve i života; razumjeti i doživjeti kršćansku meditaciju kao dublji oblik molitve; obrazložiti važnost osobne molitve tijekom dana, tjedna i u kršćanskoj zajednici; opisati neke molitvene izričaje i geste; razvijati osjećaj za duhovnu dimenziju postojanja i razvijati sposobnosti gledanja, doživljavanja i kontemplacije (naglasiti važnost mira i samoe u ljudskom životu).

Prijedlozi za metodičku obradu: na primjerima otkrivati zajedničke i razlikovne elemente molitve u religijama; pronalaženje i analiza psalama; pronalaženje tekstova o Isusu kao molitelju; čitanje i analiza molitava i molitvenih obrazaca; vođeni razgo-

vor o potrebi, važnosti i praksi molitve u kršćanskom životu; analiza i interpretacija tekstova o molitvi i molitvenih tekstova; pantomima i scensko prikazivanje molitvenih gesta; pisanje i izgovaranje molitve; meditacija uz promatranje reprodukcija i glazbenu pratnju; izrada mentalne mape; slušanje meditativne crkvene glazbe.

2. Slaviti život u crkvenom zajedništvu i slavljima

- Čovjekova potreba za zajedništvom i slavljem
- Druženja i slavlja mladih.
- Iskustvo zajedništva u kršćanskim zajednicama mladih.
 - hodočašća, križni put i put svjetla, glazbeni festivali, športska okupljanja
- Liturgija mladih i liturgija župne zajednice.

Ključni pojmovi: crkvena slavlja, liturgija, liturgijska slavlja mladih, liturgija župne zajednice.

Odgojno-obrazovna postignuća: uvidjeti i objasniti zašto je čovjeku za život i vjeru potrebna zajednica; otkriti povezanost slavlja i druženja; poznavati načine crkvenog organiziranja, druženja i slavlja mladih vjernika; otkriti crkveno zajedništvo kao put mladenačkog vjerničkog života; prepoznati važnost doprinosa mladih u crkvenim i liturgijskim slavljima Crkve.

Prijedlozi za metodičku obradu: izmjena iskustava, analiza novinskih tekstova i poruka mladima te vođeni razgovor o potrebi druženja među mladima; čitanje s analizom i interpretacijom odabranih tekstova; promatranje i interpretacija fotografija; likovno i pismeno izražavanje; izrada plakata. razgovor o preprekama i poteškoćama u međusobnim susretima; scensko izražavanje; rješavanje problemskih situacija; istraživanje mogućnosti druženja među mladim kršćanima i izrada zidnih novina.

3. Dobrovoljstvo kao oblik općeljudskog i kršćanskog služenja

- Sve važno u svijetu događa se zato što netko čini više nego što mora.
- Isusov primjer služenja nadahnjivao je brojne kršćane kroz povijest.
- Dobrovoljno kršćansko služenje danas – primjeri i svjedočanstva.
 - Dobrovoljstvo kao put ljubavi i stvaranja boljeg svijeta.
 - Zajedno sa svim ljudima dobre volje.
- Mogućnosti dobrovoljnog služenja mladih.
 - U socijalnim ustanovama, u kampovima, u siromašnijim zemljama.

Ključni pojmovi: kršćansko služenje, dobrovoljstvo (volontarijat), mladenačka društva dobrovoljstva (volontera).

Odgovno-obrazovna postignuća: prepoznati biblijsko temeljenje i mogućnosti dobrovoljnog kršćanskog služenja; razumjeti i opisati Isusov primjer služenja i radikalnost toga služenja; otkriti i poznavati različite oblike kršćanskog služenja kroz povijest, osobito brigu Crkve za mlade, napuštene, siromašne i potrebite; poznavati oblike dobrovoljnog služenja mladih u različitim socijalnim ustanovama; prihvatiti dobrovoljnost i dobrovoljno služenje drugima kao izraz vlastitog životnog i vjerničkog opredjeljenja; razvijati sposobnost za društveni angažman, tj. za aktivno i odgovorno sudjelovanje u životu društva (osuda nepravde, borba za pravdu) te spremnost izgradnje čovječnijeg društva.

Prijedlozi za metodičku obradu: problemsko pitanje i diskusija o spremnosti današnjih ljudi na služenje drugima: služenje ili briga samo za sebe (sebičnost); analiza i tumačenje biblijskih tekstova koji govore o Kristovu i kršćanskom primjeru služenja potrebnima; promatranje i analiza sadržaja doku-

mentarnih i simboličkih fotografija o problemima socijalnog siromaštva i mogućnostima pomaganja; igra uloga, promjena perspektive u interpretaciji sadržaja dokumentarne i simboličke fotografije; napraviti skicu o tome kako postati član dobrovoljnih udruga mladi i što se može činiti; izrada plakata na temu dobrovoljstva.

.....

TREĆE GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

I. tematska cjelina **KRŠĆANSKO POIMANJE ČOVJEKA**

TEME

1. Čovjek kao stvorenje i slika Božja

- Biblijsko poimanje čovjeka i njegova aktualnost.
- Čovjek kao osoba i subjekt:
 - čovjek kao jedinstvo tijela, duše i duha;
 - dostojanstvo ljudske osobe i njezina prava.
- Čovjek kao biće odnosa:
 - čovjek kao povijesno biće i biće komunikacije;
 - čovjek kao spolno biće (cjelovito gledanje na spolnost)
 - čovjek kao društveno biće (obitelj, zajednica, društvo);
 - čovjek kao kulturno i političko biće.
- Čovjek usmjeren prema transcendenciji.
- U traganju za “domovinom” (u napetosti između grijeha, otkupljenja i dovršenja).

Ključni pojmovi: čovjek osoba i subjekt, slika Božja, dostojanstvo ljudske osobe, čovjek – jedinstvo duha, duše i tijela, ranjeni i spašeni čovjek, besmrtnost.

Odgojno-obrazovna postignuća: – shvatiti da iza shvaćanja čovjeka postoje prijemna pitanja koja imaju ideološka,

politička, društvena i kulturna obilježja; uočiti neke različite i raširene poglede na čovjeka u odnosu na kršćansku sliku čovjeka; objasniti značenje čovjeka kao osobe i subjekta na temelju biblijskog teksta (Post 1, 26); prepoznati u biblijskoj slici čovjeka uporište za međuljudske odnose; objasniti razliku između biblijskog i suvremenog poimanja čovjeka; razumjeti teološkoantropologijsko poimanje čovjeka kao *stvorenog, ranjenog, spašenog, etičkog i besmrtnog* bića.

Prijedlozi za metodičku obradu: identifikacijski razgovor i prikupljanje informacija; vođeni razgovor i diskusija o različitim obilježjima ljudske osobe; kritičko čitanje i interpretacija biblijskih i drugih tekstova s usporednim promatranjem i analizom dokumentarne i simboličke fotografije i ilustracija; pribiranje i vrjednovanje novinskih isječaka, iskustava i primjera iz života koji tematiziraju čovjeka kao osobu, njegovo dostojanstvo i poslanje i zajednički kritički odabir bitnih potreba i obilježja čovjeka; igra uživljavanja u različite životne situacije s traženjem odgovora na važna životna pitanja; pisanje kratkog eseja.

2. Isusov put kao paradigma kršćaninova puta

- Obraditi neke važnije biblijske teme kao poticaje za nasljedovanje Krista
- Označiti neka bitna obilježja kršćaninova puta: strahopoštovanje, milosrđe, pomirenje, ljubav, pravednost.

Ključni pojmovi: volja Božja, milosrđe, opraštanje, pomirenje, pravednost, kršćanska ljubav.

Odgojno-obrazovna postignuća: otkriti važnost izgradnje kršćanskoga života u stavu povjerenja u Boga koji ljubi čovjeka i želi mu postignuće punine života; spoznati da naša volja nije uvijek u suglasnosti s Božjom voljom; upoznati Kristov način vršenja volje Očeve i otkriti vlastiti put vršenja volje Božje; izdvojiti i opisati neka važna obilježja kršćanskog života po ko-

jima čovjek u vlastitom životu i u svijetu može ostvariti Božju volju promičući milosrđe, pomirenje, ljubav i pravednost.

Prijedlozi za metodičku obradu: evokacijski razgovor i igra asocijacija; istraživanje; izlaganje s tumačenjem glavnih pojmova; analiza, kritička prosudba i interpretacija biblijskih tekstova; identifikacijski razgovor i stvaranje kataloga pitanja s problemskom situacijom o vršenju volje Božje u osobnom životu i životu zajednice; promjena perspektive i pisanje suprotna tekst: volja Božja – moja volja; vođeni razgovor s tumačenjima pojmova milosrđe, opraštanje, pomirenje, pravednost, ljubav; pravljenje nacrtu vlastitog života suobličena volji Božjoj; izrada mentalne mape ili izrada plakata.

II. tematska cjelina **ČOVJEK – MORALNO BIĆE**

TEME

1. Čovjek – polazište etičkog razmišljanja

- Različita poimanja, slike i definicije čovjeka, te povezanost svjetonazora s antropološkim pristupom čovjeku: biologija, filozofija, psihologija, sociologija, teologija, literatura i umjetnost.
 - Čovjek kao etičko biće, svjesno svoga djelovanja (*actus hominis, actus humanus*).
- Čovjek kao moralni subjekt i kao moralni objekt.

Ključni pojmovi: čovjek – etičko biće, čovjek – moralno biće, moralni subjekt, moralni objekt, moralna načela, moralna odgovornost.

Odgorno-obrazovna postignuća: prepoznati različite definicije čovjeka u specifičnom poimanju pojedinih znanosti o čovjeku; razumjeti pojmove etika, moral i kršćanski moral.

Prijedlozi za metodičku obradu: prosudba različitih pristupa i slika o čovjeku koje stvaraju različite znanosti; postavljanje problema i rasprava o svijetu mladih: imati ili ne imati etičke i moralne norme, prihvaćati ili odbacivati moral; odabir dokumentarnih i simboličkih fotografija s moralnom tematikom i rasprava o njihovim porukama u poveznici s etičkim i moralnim normama i životom; intervju učenika ili druge osobe o unaprijed pripremljenoj temi s moralnom problematikom; vođenim razgovorom i tumačenjem usvojiti osnovne etičke pojmove.

2. Kriteriji dobra i zla

- Biološka etika (selekcija, mutacija, preživljavanje).
- Filozofska etika (ljudska narav kao polazište i kriterij etičkog djelovanja).
- Senzualizam (dobro je što odgovara osjetilima).
- Pragmatizam (normativna moć činjeničnog stanja).
- Diktatura većine.
- Utilitarizam.
- Ideološka etika (dobro je što odgovara sustavu).
- Pravni pozitivizam (dobro je što propisuje zakon).

Ključni pojmovi: dobro, zlo, ljudska narav, univerzalna načela; senzualizam, pragmatizam, utilitarizam.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti uvjete u kojima ovisi moralnost čovjekovih čina (shvaćanje dobra i zla te njihove razlike, sloboda, spoznaja i prirodni zakon kao univerzalna norma); prepoznati društvene utjecaje na oblikovanje kriterija određivanja dobra i zla.

Prijedlozi za metodičku obradu: problemsko razmatranje različitih etičkih pristupa i etičkih teorije o čovjeku, ljudskoj

naravi i djelovanju, kriterijima dobra i zla; usporedno čitanje i analiza tekstova s porukama koje nude neke etičke teorije i pristupi; sučeliti ljestvicu općeprihvaćenih vrednota s nekim etičkim ponudama (pragmatizam, utilitarizam...); napraviti pojedinačne, a potom zajedničke kriterije za vrednovanje dobra i zla i učiniti usporednu prosudbu.

3. Odnos vjere i morala

- Obilježja moralnosti:
 - moralnost – izvanjska i unutarnja;
 - načela djelovanja: autonomno, heteronomno, teonomno;
 - moralnost kao društvena stvarnost.
- Odnos naravi i milosti (prirodni i objavljeni moralni zakon).
- Odnos vjere i morala.

Ključni pojmovi: narav i milost, prirodni i objavljeni moral, izvanjska i nutarnja moralnost, autonomna moralnost, vjera i moral.

Odgovno-obrazovna postignuća: razumjeti razliku između prirodnog i objavljenog moralnog zakona; uočiti postojanje objektivnih moralnih normi; objasniti povezanost vjere i morala; poznavati obilježja ljudske moralnosti, izvanjska i unutarnja, te načela moralnog djelovanja; razumjeti i usvojiti načela moralnog djelovanja; uočiti bitnu poveznicu između vjere i morala i upoznati njihovo značenje za istinski kršćanski život.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati u skupnom radu neke zapovijedi, naredbe, pravila i norme iz svakodnevnog života: uočiti koje su od njih moralne norme, a koje nekoga drugoga tipa; analizom biblijskih i drugih tekstova upoznati i izdvojiti obilježja ljudske moralnosti i načela moralnog djelovanja koja imaju obilježja objektivnih moralnih normi; voditi

razgovor o poveznici vjere i morala u kršćanskom moralnom ponašanju i svakodnevnom životu; problemski otvoriti pitanje odnosa vjere i morala u kršćanskom životu, i odgovoriti na pitanje: je li moralno ponašanje današnje mladeži i odraslih u skladu s kršćanskim moralom.

4. Savjest – norma etičkog djelovanja

- Pojam “dobra” i pojam “vrjednote”:
 - ljestvica vrednota; odnos vrednota i dobra u sebi
- Pojam i značenje kreposti, temeljne kreposti.
- Pojam i značenje savjesti:
 - savjest u civilizacijama i kulturama antike;
 - savjest u Svetom pismu Staroga zavjeta i Novoga zavjeta;
 - savjest u starokršćanskih pisaca;
 - savjest u nauku Drugog vatikanskog koncila.
- Vrste savjesti i odgoj savjesti – savjest usklađena s moralnim vrednotama.

Ključni pojmovi: dobro i vrjednota, savjest, glas savjesti, sloboda savjesti, kolebljiva, popustljiva i laksana savjest, iskrena i sigurna savjest, krjepost, temeljne krjeposti.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati razliku između pojmova “dobro”, “vrijednost” i „vrednota“; razumjeti i objasniti pojam kršćanske kreposti; objasniti pojam savjesti i razumjeti nužnost njezinog usklađivanja s moralnim vrjednotama; navesti oblike (vrste) savjesti i njihovo shvaćanje u biblijskim tekstovima, kršćanskim spisima i Učiteljstvu Crkve.

Prijedlozi za metodičku obradu: u vođenom razgovor analizirati svakodnevne pojave iskrivljavanja vrjednota i pridavanja “dobrima” drugačijih “vrijednosti” nego što to njihova “prirodna svrha” zahtijeva; izraditi tabelu različitih vrednota prema kategorijama: materijalne vrijednosti, duhovne i mo-

ralne vrjednote, estetske, psihičke stvarnosti; u biblijskim i otačkim tekstovima te dokumentima Učiteljstva pronaći i analizirati vrste savjesti te tražiti načine njihova usklađivanja s „dobrom“ i moralnim vrjednotama; u vođenom razgovoru odrediti pojam i vrste savjesti te mogućnost djelovanja u skladu s time u svakodnevnom životu.

5. Savjest pred zakonom i suvremenim etičkim pitanjima

- Savjest i zakon.
- Pitanje temeljnog etičkog konsenzusa u pluralnom i sekularnom društvu.
- Zlatno pravilo kao vrhunac humanističke etike.
- Univerzalna etika i svjetske religije.

Ključni pojmovi: savjest i zakon, humanistička etika, univerzalna etika, etički konsenzus, moralne vrjednote, moralne norme, Zlatno pravilo.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati izvore moralnosti ljudskih čina (sloboda, objekt, nakana, okolnosti); navesti Zlatno pravilo moralnosti i prepoznati ga kao vrhunac humanističke etike; prepoznati sličnosti temeljnih moralnih zahtjeva u svjetskim religijama.

Prijedlozi za metodičku obradu: problemski stvoriti dvojbu o potrebi poštivanja i slušanja glasa vlastite savjesti pri donošenju odluka u važnim životnim zgodama ili se ponašati prema trenutačnoj koristi, probitku ili situaciji; analizirati Zlatno pravilo kao vrhunac humanističke etike i odrediti njegove granice; grupni rad na temu: “Moralne norme velikih svjetskih religija” u svrhu otkrića shvaćanja moralnosti u različitim kulturnim i religioznim sredinama, uočavajući različitost i sličnosti moralnih normi i dileme oko stvaranja „univerzalne etike“ koju danas neki zastupaju i promiču.

III. tematska cjelina
LJUBAV PREMA BOGU I BLIŽNJEMU
– TEMELJI KRŠĆANSKE MORALNOSTI

TEME

1. Bog – temelj kršćanske moralnosti

- Bog – Najviše Dobro.
- Bog kao savršeno “dobro u sebi, izvor i svrha postojanja svakoga “dobra”.
- Moralnost i plan spasenja: volja Božja i put osobne sreće.
- Moralnost i odgovornost: dati Bogu odgovor, otvorenost Duhu Božjemu.
- Krist – mjera kršćanske moralnosti.

Ključni pojmovi: Bog – najviše Dobro, Bog – temelj kršćanske moralnosti, starozavjetni moral, novozavjetni moral, Kristov moral, kršćanski moral.

Odgorno-obrazovna postignuća: razumjeti tvrdnju da je čovjeku Bog najviše Dobro; shvatiti da se na Bogu koji je najviše Dobro temelji kršćanski moral; otkriti i shvatiti odnos između kršćanskog morala i čovjekove moralne odgovornosti u vršenju ljudskih čina; upoznati obilježja pojma „vršiti volju Božju“ i njegovo značenje za kršćanski život; objasniti tvrdnju da je *Isus Krist mjera kršćanske moralnosti*.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazivanje različitih vrsta ljudskog zla i grijeha pomoću novinskih izvješća i dokumentarne fotografije; pripremljena diskusija o Bogu kao najvišem Dobru i ljudskoj slobodi pred pitanjem izbora između dobra i zla s temom: je li čovjek odgovoran za dobro i zlo koje čini?; čitanje, analiza i interpretacija biblijskih tekstova u kojima se pokazuje Božji plan s čovjekom u vršenju i dobra postignuću

osobne sreće; skupni rad i vođeni razgovor na temu čovjekove sposobnosti izbora i moralne odgovornosti u biranju između dobra i zla, dobrih postupaka i loših postupaka, pravednih i nepravednih čina; analiza biblijskih tekstova s katalogom pitanja te skupno prikupljanje podataka o Kristovim moralnim načelima kao temelju kršćanskoga morala; pravljenje plakata o temeljnim načelima kršćanskoga morala.

2. Objavljeni moralni zakon – temeljni zakon

- Potreba zakona u ljudskom životu (vrste zakona).
- Dekalog – objavljeni Božji zakon – potreba ranjenog čovjeka.
- Dekalog i prirodni moralni zakon (uloga razuma i slobode).
- Božji zakon: unosi red i sklad u odnosu prema Bogu i čovjeku. (istaknuti neke: štovanje pravoga Boga, promicati istinu i ljudski život, poštovati roditelje, poštivati tuđe vlasništvo).

Ključni pojmovi: Dekalog – objavljeni Božji zakon, prirodni moralni zakon, štovanje Boga, poštovanje čovjeka, ljudska prava.

Odgojno-obrazovna postignuća: otkriti postojanje objektivnih moralnih normi u osobnom životu i društvu; razumjeti važnost osvarenja reda, pravila i pravednih zakona u međuljudskim odnosima i u društvu; otkriti i poznavati Dekalog, objavljeni Božji zakon, kao naravni temelj ljudskog moralnog postupanja i života; uočiti i objasniti ulogu razuma i slobode u vršenju Dekaloga i prirodnog moralnog zakona;

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije na riječ moral i zakon; vođenje pripremljene rasprave o važnosti poštivanja moralnih normi i zakona u svakodnevnom životu s temom:

Zakon je za ljude – Zakon je protiv ljudi; rad u skupinama s temom i poticajnim pitanjima o različitim normama i zakonima u svakodnevnom životu da se uoči njihova životna važnost i nužnost; usporediti Dekalog s poveljama o pravima čovjeka i nekim sustavnim normama o čovjeku i njegovim pravima; analizirati i interpretirati izabrane biblijske tekstove koji pokazuju put promicanja kršćanskih moralnih načela, sklada i sreće u ljudskoj zajednici: štovanje pravoga Boga, promicanje istine i ljudskog života, poštovanje roditelja, poštivanje tuđeg vlasništva.

3. Znakovi ljubavi prema Bogu

- Vjera u pravoga Boga i štovanje imena Božjega (svetost).
 - Povrede vjere (praznovjere, idolopoklonstvo, gatanje, magija).
 - Sumnje, krize i kušnje vjere – mogućnost nove, čvršće i postojanije vjere.
 - Povrede ljubavi prema Bogu: bogohula, psotka, kriva zakletva.
 - Izrazi ljubavi prema Bogu (klanjanje, molitva, žrtva, obećanja/zavjeti).
- Štovanje dana Gospodnjeg (nedjelja liturgijskog zajedništva, neradni dan, slobodno vrijeme).

Ključni pojmovi: vjera u Boga, čvrsta i postojana vjera, praznovjere, idolopoklonstvo, gatanje, magija, bogohula, psotka, ljubav prema Bogu, klanjanje Bogu, Dan Gospodnji.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti vjeru kao nadnaravni Božji dar i čovjekov odgovor koji uključuje svjesno i slobodno predanje Bogu; prepoznati sadržaj i važnost prve Božje zapovijedi; razumjeti klanjanje, molitvu, žrtvu i zavjete kao izraze ljubavi prema Bogu; razumjeti značenje i navesti oblike povrede vjere; navesti neke povrede ljubavi prema

Bogu; razumjeti značenje i oblike slavljenja dana Gospodnjeg u kršćanskom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: postaviti problemsko pitanje o vjeri i praznovjerju među mladima i o tome voditi diskusiju; ne temelju konkretnih primjera voditi razgovor o povredama vjere u Boga (praznovjerje, gatanje, magija...) i o povredama ljubavi prema Bogu, osobito psovkom, bogohulom i zakljinjanjem; pronaći biblijske tekstove o pravovjernom štovanju Boga i odnosu prema svetinjama; meditativno promišljanje nad tajnom imena dragih osoba, svojih bližnjih i nad Božjim imenom; napraviti mentalnu mapu o načinima iskazivanja ljubavi i zahvalnosti Bogu (klanjanje, molitva, euharistijsko slavlje, ...); provesti anketa: “za” ili “protiv” nedjeljne euhari-stije i voditi razgovor o dobivenim porukama; radionica: “Vi-kend”; pričaonica: Mladi i slobodno vrijeme.

4. Zlo i grijeh – prijestup istinske ljubavi prema Bogu i bližnjemu

- Prisutnost zla i grijeha u čovjeku i svijetu.
- Zlo, grijeh i Božje milosrđe.
- Težine grijeha: smrtni i laki grijeh.
- Osobni grijesi i „strukture grijeha“.
- Od grijeha do obraćenja i pomirenja.

Ključni pojmovi: zlo, grijeh, smrtni grijeh, laki grijeh, osobni grijeh, strukture grijeha, obraćenje, Božje milosrđe, pomirenje.

Odgovno-obrazovna postignuća: Kritičko uočavanje prisutnosti dobra i zla, stvarnosti grijeha u svijetu te raznih pokušaja negiranja grijeha; poznavanje razlike o težini grijeha, između smrtnoga i lakoga grijeha te razliku između osobnoga grijeha i „strukture grijeha“; otkriti grijeh kao prijestup ljubavi pre-

ma Bogu i bližnjemu; spoznati da Božje milosrđe i praštanje nadilazi ljudsko zlo i grijeh i da je Bog pravedni Sudac i milosrdni Otac; usvojiti svijesti o potrebi za priznanjem vlastite krivnje kod počinjenog grijeha i o potrebi trajnog obraćenja; otkriti da put obraćenja traži opredjeljenje za dobro i dobrog Boga te međusobno praštanje i pomirenje s ljudima;

Prijedlozi za metodičku obradu: slikovito predočiti učinak grijeha na čovjekovu osobnost (razlomljena ličnost: slagalica koji se ne daju složiti); potražiti primjere pokušaja prebacivanja krivnje na drugoga ili na društvo; izabranim (dija)filmovima predočiti utjecaj zla i širenje zla u svijetu (nasilje, nebriga, korupcija...); analiza biblijskih tekstova o grijehu i obraćenju, interpretacija likova (podjela uloga); vođeni razgovor i tumačenje pojmova smrtni i laki grijeh, osobni grijeh i strukture grijeha; improvizirati predstavu o Kristu koji liječi, ozdravlja i pomiruje s Bogom; analiza novozavjetnih tekstova: Isusova moć nad zlom (grijeh, bolest) i nad Zlim; napraviti nacrt potrebnih koraka na putu pomirenja, od obraćenja do pomirenja s Bogom i bližnjima.

5. Evanđeoski zakon ljubavi

- Kristove zapovijedi ljubavi – temelj kršćanskog morala i put sreće.
- Novost i snaga kršćanske ljubavi (philia, eros, agape).
- Govor na Gori (Blaženstva) – etika Božjega kraljevstva.
- Novost govora o ljubavi prema neprijatelju.
- Ljudska suradnja u ostvarenju Kraljevstva Božjega.

Ključni pojmovi: Kristov Zakon ljubavi, kršćanska ljubav, philia, eros, agape, ljubav prema neprijatelju.

Odgojno-obrazovna postignuća: opisati temeljno značenje evanđeoskog pojma ljubavi, osobito Zapovijed ljubavi; shva-

titi da je kršćanska moralnost “višeg reda” – suobličiti se Isusu Kristu, a ne tek “red ljudske naravi”; otkriti novost, razine i obilježja kršćanskog shvaćanja ljubavi u pojmovima philia, eros i agape; usvojiti potrebu nasljedovanja Krista i izgradnje vlastitoga kršćanskog moralnog djelovanja po evanđeoskom zakonu ljubavi.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije i iznošenje vlastitog mišljenja o ljubavi; usporedni rad s biblijskim tekstovima o Kristovu govoru o ljubavi prema bližnjima i prema neprijatelju: Mt 5, 43-48 i 22, 36-40 te Iv 15, 16-19; komentirati tvrdnju: “Ljubi i radi što hoćeš” (sv. Augustin) i zlatno pravilo života: “Sve dakle, što želite da ljudi vama čine, činite i vi njima” (Mt 7,12); meditativno razmatranje nad otajstvom kršćanske ljubavi; pisanje eseja o *Razinama kršćanskog shvaćanja ljubavi* s osvrtom na konkretan mladenački izazov i životni projekt; pisanje dijaloga ili novinskog izvješća o potrebi cjelovita i ispravna shvaćanja pojma ljubavi među mladima.

IV. tematska cjelina **“MUŠKO I ŽENSKO STVORI IH”**

TEME

1. Čovjek – žena i muškarac

- Spol, spolnost, seksualnost.
- Razvoj shvaćanja spolnosti kroz povijest.
- Kršćansko utemeljenje pravednog odnosa prema spolovima.
- Isto dostojanstvo u različitosti osoba i spolova.

Ključni pojmovi: muškarac, žena, spolnost, seksualnost, kršćansko shvaćanje spolnosti.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti poruku Drugog biblijskog izvješća o stvaranju čovjeka kao temelj kršćanskog poimanja čovjeka kao muškarca i žene; prepoznati razliku između spola i spolnosti (seksualnosti); razumjeti povezanost pojmova dostojanstvo, odgovornost i spolnost; razumjeti kršćansko shvaćanje spolnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: pribiranje i analiza poruka i tekstova iz dnevnog tiska (novine i časopisi osobito za mlade), posebno rubrika “o ljubavi” te “pitanja i savjeti”; identifikacijski i vođeni razgovor, izdvajanje i tumačenje bitnih pojmova; muškarac, žena, spol, spolnost, seksualnost; kritičko čitanje i interpretacija biblijskih i drugih tekstova o kršćanskom utemeljenju i cjelovitu pristupu ljudskoj spolnosti u povezanosti s promatranjem i interpretacijom fotografija (reprodukcija); pisanje eseja o dostojanstvu muškarce i žene, njihovoj spolnoj razlici i njihovu uzajamnom nadopunjavanju; izraditi kolaž na temu: “tipičan muškarac i tipična žena”; u skupnom radu istražiti i na plakatu izložiti aspekte dostojanstva muškarca i žene i temeljna obilježja kršćanskog pristupa spolnosti i seksualnosti između muškarca i žene.

2. Obitelj u Božjem naumu

- Narav i smisao braka i obitelji.
 - Povrede dostojanstva braka i obitelji: preljub, rastava, mnogoženstvo, slobodna veza, rodoskrvnuće.
- Suvremeni modeli obitelji i kršćanski model
- Dužnosti i prava članova obitelji.

Ključni pojmovi: brak, obitelj, preljub, rastava, slobodna veza, model kršćanske obitelji, dužnosti i prava u obitelji.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti narav i smisao braka i obitelji;

Prijedlozi za metodičku obradu: stvaranje problemskog pitanja o važnosti braka i obitelji danas s pripremljenom diskusijom na tu temu; razgovor o životu u braku i obitelji na temelju dokumentarne fotografije, isječaka iz novina i prikladnih tekstova koji tematiziraju svakodnevni obiteljski život; analizirati i interpretirati biblijske tekstove: Post 1,76-29; 2,18-25; 1 Kor 6,12-20; analizirati posljedice preljuba, rastave, slobodnih veza i dr. te utvrditi kriterije kršćanskog moralnog pristupa tim povredama braka i obitelji; orisati neke modele današnjih obitelji i usredotočiti se na izgradnju modela kršćanske obitelji; napraviti plakat s pravima i dužnostima članova obitelji.

3. Ženidba – sakrament bračne ljubavi i zajedništva

- Poziv na ljubav i sebedarje.
- Ženidba kao sakrament.
- Ženidba u Božjem planu spasenja.
- Uvjeti za valjano sklopljen bračni savez.
- Pavlova i Petrova povlastica.
- Bračna ljubav i zahtjevi bračnog života.
- Priprava za brak – vrijeme zaručništva.
- Nerazrješivost ženidbe u braku vjernosti i ljubavi.
- Otvorenost životu kao sudjelovanje u stvoriteljskom Božjem činu.

Ključni pojmovi: ženidba, sakrament ženidbe, valjana ženidba, bračni savez, nerazrješivost ženidbe, Pavlova i Petrova povlastica, zaručništvo, priprava za brak.

Odgovno-obrazovna postignuća: navesti i objasniti biblijsko utemeljenje sakramenta ženidbe; razumjeti sakrament ženidbe kao otvorenost životu i sudjelovanje u Božjem stvarateljskom činu; navesti preduvjete za valjano sklapanje sakramenta ženidbe i put priprave za sakramentalni brak.

Prijedlozi za metodičku obradu: – razgovarati o naravi ljudske spolnosti i odnosu spolova na antropološkoj razini (kritički analizirati tekstove i članke iz nekih časopisa); čitati i analizirati biblijski tekst (Knjiga Postanka) te odrediti narav i dostojanstvo ženidbu u Božji naum s čovjekom; upoznati i definirati bitne činjenice ustanovljenja sakramenta ženidba ženidba (Kana, Mt 19) i protumačiti uvjete za valjano sklopljenu ženidbu; analizirati tekstove i razgovarati o nauku sv. Pavla o ženidbi i protumačiti Pavlovu i Petrovu povlasticu; ostvariti problemsku diskusiju i vođeni razgovor o “modi” razvoda braka: argumenti “za” i “protiv” te o o modi življenja bez braka ili o “braku na pokus”; posvijestiti narav istinske ljubavi i nužnost rješavanja problema uz pomoć Boga i molitve; analizirati *Pismo biskupa Hrvatske* o obliku sklapanja ženidbe, vremenu zaručništva i potrebi prikladne pripreve za sakramentalni brak; izabrati i komentirati odabrane poruke i aforizme o veličini i tajni braka i ljubavi uz glazbu; pogledati video-film o sakramentu ženidbe (izd. Kršćanska sadašnjost) i razgovarati o njegovoj poruci.

4. Roditelji i obitelj – odgovorno roditeljstvo

- Rađanje djece – poziv i dobro supružnika.
- Planiranje obitelji.
- Briga roditelja za cjelovit odgoj djece.
- Djeca i obitelj – dobro Crkve i društva.

Ključni pojmovi: roditelji, rađanje djece, planiranje obitelji, odgovorno roditeljstvo, cjelovit odgoj djece.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati i objasniti odrednice odgovornog roditeljstva; navesti i razumjeti povrede protiv dostojanstva spolnosti, braka i obitelji; upoznati crkveni nauk o odgovornom planiranju i rađanju djece; otkriti važnost cjelovita odgoja djece čemu pripada i vjerski odgoj;

upoznati važnost brige za djecu i obitelj kao temelj osobnog i društvenoga dobra i napretka.

Prijedlozi za metodičku obradu: stvaranje problemske situacije i pripremljena diskusija na temu: dijete je dar – dijete je teret; pribitati razne novinske isječke s porukama o rađanju djece i napraviti zemljovid svoje zemlje s brojem umrlih i rođenih te godine; voditi razgovor na temelju dobivenih rezultata; analizirati tekstove koji govore o odgovornom roditeljstvu i planiranju obitelji te izdvojiti poruke i o njima razgovarati; izraditi male seminarske radnje prema: *Humanae vitae*, *Pismo pape obiteljima*, *Familiaris Consortio*, *Mulieris dignitatem*.

V. tematska cjelina **DOSTOJANSTVO LJUDSKOG ŽIVOTA**

TEME

1. Svetost i dostojanstvo ljudskoga života

- Vrijednost, svetost i nepovredivost ljudskog života – Biblijsko utemeljenje (SZ i NZ).
- Život je najveće dobro. Ljudski život je svet. Bog je jedini gospodar života. Čovjek je čuvar života.

Ključni pojmovi: život – najveće dobro, svetost i dostojanstvo ljudskoga života; Bog – gospodar života, bioetička načela, Hipokratova prisega.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati biblijske temelje o vrijednosti i svetosti ljudskoga života; objasniti temeljni kršćanski stav prema ljudskom životu (nepovredivost i svetost); upoznati i razumjeti bitna bioetička načela; poznavati značenje Hipokratove prisege.

Prijedlozi za metodičku obradu: produbljeno kritičko čitanje, analiza i razgovor o biblijskim temeljima svetosti ljudskoga života; stvaranje problemske situacije i diskusija na temu: tko je gospodar ljudskog života – Bog ili čovjek; analiza članka 5 i 25 Opće deklaracije o pravima čovjeka OUN; analiza Ustava i državnih zakona koji govore o pravu na život i dostojanstvu osobe; u skupnim radovima upoznati i analizirati neka bioetička načela u poveznici s konkretnim pitanjima; čitanje i analiza Hipokratove prisege.

2. Životom obdareni i u život pozvani

- Ljudski život kao dar – početak ljudskoga života.
- Čovjek kao osoba od trenutka začeća do prirodne smrti.
- Povrede ljudskog života: pobačaj, eutanazija, ubojstvo, samoubojstvo.
- Transplantacija i doniranje ljudskih organa.
- Promicanje ljudskog života.

Ključni pojmovi: zaćeće ljudskog života, dar i nepovredivost života, pobačaj, eutanazija, ubojstvo, samoubojstvo, transplantacija ljudskih organa, bolesti ovisnosti.

Odgajno-obrazovna postignuća: poznavati bitna obilježja ljudske osobe po kojima je čovjek jedinstveno i nepovredivo biće; razumjeti i usvojiti stav zaštite čovjeka kao osobe od začeća do prirodne smrti, navesti i objasniti povrede ljudskog života (ubojstvo, pobačaj, samoubojstvo, eutanazija); navesti stav Katoličke crkve o pobačaju i razloge zbog kojih odobrava transplantaciju organa; prepoznati opasnosti manipulacije u transplantaciji organa; navesti i objasniti uzroke i posljedice najučestalijih auto-destruktivnih ponašanja mladih: bolesti ovisnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: stvaranje problemske situacije i diskusija o ljudskom životu s temom: Život kao slobodan

izbo i dar ili slučajnost; analiza teksta i vođeni razgovor: “Fetus je osoba” (A. Kurjak); u skupnom radu obraditi neke temeljne biblijske tekstove i tekstove iz dokumenata Katoličke Crkve o nepovredivosti ljudskog života; skupni rad s temom: Sadašnje prijetnje ljudskom životu (EV 7-22); gledanje prikladna filma za ovu mladenačku dob i vođeni razgovor na temu: *Abortus* – Video-kaseta: *Halo ja sam tu* (izdavač: Kršćanska sadašnjost, Zagreb); vođeni razgovor o dostojanstvu ljudskog života i Božjoj zapovijedi “Ne ubij”; diskusija transplantaciji i doniranju ljudskih organa; analiza i interpretacija teksta *Evangelium vitae* br. 53-77.

3. Čuvanje cjelovitosti i dostojanstva ljudske osobe – izazovi znanosti

- Cjelovitost ljudske osobe (jedinstvo tijela, duše i duha).
- Izazovi suvremene znanosti i znanstvenih istraživanja na čovjeku.
- Bioetika. Kloniranje, teorija genoma, umjetna oplodnja.
- Poštivanje tjelesne cjelovitosti.

Ključni pojmovi: znanstvena istraživanja, ljudsko zdravlje, bioetika, biogenetika, kloniranje, umjetna oplodnja, tjelesna cjelovitost.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti promicanje ljudskog života kao kršćansku obvezu; objasniti pojam i navesti područja kojima se bavi bioetika; razumjeti i navesti razloge zbog kojih sve što je znanstveno moguće na području biogenetike (genom, kloniranje, matične stanice) nije i moralno dopustivo; navesti i objasniti razloge zbog kojih sve što je znanstveno moguće na području reproduktivne biologije (umjetna oplodnja) nije i moralno dopustivo; navesti načine na koje treba čuvati i promicati vlastito i tuđe zdravlje (ishrana, odijevanje, higijena, kretanje...).

Prijedlozi za metodičku obradu: prikupljanje podataka i analiza različitih tekstova i informacija o ljudskom zdravlju i problematici kloniranja, umjetne oplodnje, poštovanja tjelesne cjelovitosti i ljudskog života; stvaranje problemske situacije i rasprava diskusija s temom: Je li kloniranje moralno dopustivo?; tumačenje osnovnih pojmova, kritičko tumačenje prikupljenih činjenica o bioetici, kloniranju i umjetnoj oplodnji; istraživanje i kritička analiza biblijskih, doktrinarnih i drugih tekstova u kojima Crkva izlaže svoj nauk o navedenim pitanjima; pisanje kratkog eseja o dostojanstvu, neponovljivosti i poštovanju ljudske osobe.

4. Dostojanstvo osobe pred stvarnošću patnje, bolesti i smrti

- Skrb za ljudsko zdravlje – briga za bolesne i nemoćne.
- Isusova briga za bolesne. Apostoli nastavljaju Isusovo djelo.
- Sakrament bolesničkog pomazanja.
- Spasenjsko djelovanje pomazanja bolesnih.
- Slavlje sakramenta pomazanja.
- Sakrament života, a ne “sakrament smrti”.

Ključni pojmovi: bolest i nemoć, kršćanska skrb za bolesne i nemoćne, bolesničko pomazanje, sakrament bolesničkog pomazanja, „sakrament života“.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti probleme suvremenog svijeta koji donose siromaštvo, bolesti i umiranje djece; upoznati biblijske tekstove o Isusovoj posebnoj brizi i skrbi za siromašne i potrebne; poznavati načine na koje Crkva danas promiče brigu za bolesne i nemoćne; otkriti donekle zaboravljeno značenje sakramenta bolesničkog pomazanja u životu kršćana; razumjeti povezanost sakramenta bolesničkog pomazanja i skrbi za zdravlje i život čovjeka; poznavati biblijsko utemeljenje, značenje i učinke sakramenta bolesničkog po-

mazanja; opredjeljenje za siromašne i ugrožene i spremnost pomaganja potrebitima.

Prijedlozi za metodičku obradu: empatičko uživanje u drugoga i njegove potrebe: prepoznavanje osjećaja, potreba, očekivanja, problema i sl.; navesti primjere doprinosa poznatih kršćana u skrbi za bolesne i potrebite (majka Tereza, Albert Schweitzer i dr.); vođenje dijaloga: Tko je moj bližnji?; analizirati tekst: B. Z. Šagi, "Preferencijalna opcija za siromašne"; aktualizacija (posadašnjenje) biblijskih tekstova koji govore o brizi za siromašne, nemoćne i potrebne.

VI. tematska cjelina

ŽIVJETI U ISTINI

TEME

1. Hoditi u istini

- Istina – temelj povjerenja i života među ljudima.
- Bog – izvor svake istine.
- Povrede istine: laž, lažno svjedočenje i krivokletstvo.
- Odnos prema istini u društvu i medijima.

Ključni pojmovi: istina, Bog – izvor istine, istinoljubivost, laž, lažno svjedočenje, krivokletstvo, istina u medijima, istina u društvu.

Odgajno-obrazovna postignuća: shvatiti važnost iskrenosti i istinoljubivost među ljudima; razumjeti negativne posljedice lažnog svjedočenja, laži i krivokletstva za osobu i društvo, individualnu i društvenu težinu razumjeti; spremnost zauzimanja za istinu na osobnoj i društvenoj razini; upoznati opasnost prikrivanja istine, lažnog prikazivanja činjenica i zloporabe istine koja se događa preko masovnih medija.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija na riječ „istina“ i „„hoditi u istini“; prikupljanje različitih novinskih tekstova i poruka o svakodnevnim životnim pitanjima i temama i kritička analiza o istinitosti i cjelovitosti informacija koje nam prenose; stvaranje problemske situacije i diskusija o suprotnostima: istina i laž u osobnom i društvenom životu?; skupni rad i kritička analiza i interpretacija biblijskih i drugih tekstova o cjelovitu pristupu istini i kriterijima razlučivanja istine od laži; analiza i tumačenje bitnih pojmova u poveznici s njihovim značenjem u svakodnevnom ljudskom i kršćanskom životu: laž, lažno svjedočenje, krivokletstvo, istinitost, istinoljubivost. igra uloga; pisanje kratkog eseja.

2. „Istina će vas osloboditi“

- Kršćanski pristup istini.
- Isus Krist – punina Istine!
- Isusov put istine – svakodnevno svjedočenje i snaga mučeništva za istinu.

Ključni pojmovi: Krist – punina Istine, Isusov put istine.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavanje temeljnih obilježja istine; razumjeti kršćanski moralni pristup istini; upoznati Krista kao potpunu Istinu koja oslobađa; prihvatiti Isusov primjer i put življenja i promicanja istine.

Prijedlozi za metodičku obradu: kritički istražiti i analizirati Kristov pristup istini i izraditi nacrt kršćanskog puta u Kristovoj istini i slobodi.

ČETVRTO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

I. tematska cjelina **SUVREMENI ČOVJEK PRED PITANJEM BOGA**

TEME

1. Poteškoće suvremenog čovjeka s Bogom – izazov nevjere

- Od sekularizacije do sekularizma.
- Suvremeni oblici ateizma.
- Ateistička interpretacija religije.
- Relativiziranje vrednota.

Ključni pojmovi: sekularizacija, ateizam, relativizam, religiozna ravnodušnost.

Odgojno-obrazovna postignuća: propitati uzroke poteškoća s vjerom u Boga kod suvremenog čovjeka; navesti i protumačiti uzroke religioznog indiferentizma (utilitarizam, hedonizam, konzumerizam, relativizam); razlikovati i objasniti pojmove sekularizacija i sekularizam; prepoznati i razlikovati suvremene oblike ateizma; prepoznati utjecaje ateističke interpretacije religije u svom okruženju.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovarati o značenju Boga u konkretnim životima ljudi iz vlastitog okruženja; scenski ili pantomimom prikazati značenja pojmova *utilitarizam*, *hedo-*

nizam, konzumerizam, relativizam, religiozni indiferentizam; navesti primjere za svaki oblik ateizma; analizirati tekstove klasičara kritike religije (Feuerbach, Marx, Nietzsche, Freud); napisati vlastiti osvrt na njihovu kritiku religije.

2. Suvremena religioznost i njezina pitanja

- Rezultati empirijskih istraživanja.
- Deklarativna i funkcionalna religioznost.
- Religioznost u ozračju subjektivizma.
- Tipični oblici iskrivljenih predodžbâ o Bogu: funkcionalni Bog, moralistički Bog, bezazleni Bog, patrijarhalni Bog itd.
- Sloboda i problem vjere.
- Povratak religioznog pitanja i traganje za religioznim iskustvom.
- Posebnost i autentičnost kršćanskog duhovnog iskustva.

Ključni pojmovi: religiozni subjektivizam, slike o Bogu, kršćansko duhovno iskustvo.

Odgojno-obrazovna postignuća: upoznati i kritički propitati rezultate socioloških istraživanja religioznosti u Europi i na hrvatskom govornom području; razlikovati deklarativnu i funkcionalnu od istinske religioznosti; prepoznati utjecaje postmoderne kulture (subjektivizam, fragmentarnost, trenutačnost) na čovjekovu religioznost; raščlaniti odnos vjere i slobode te slobode i ovisnosti kod suvremenog čovjeka; prepoznati nove oblike pojavljivanja religioznih pitanja; objasniti posebnost i autentičnost kršćanskoga duhovnog iskustva; promišljati vlastiti odnos prema Bogu i prepoznati različite utjecaje na njega (pozitivne i negativne); navesti i objasniti oblike i uzroke iskrivljenih predodžbâ o Bogu; pojasniti vlastitu predodžbu o Bogu kroz sučeljavanje s kršćanskim i nekršćanskim iskustvima i interpretacijama Boga.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati rezultate empirijskih istraživanja o religioznosti u Europi i u Hrvatskoj; usporediti obilježja religioznosti i crkvenosti u Hrvata u različitim sredinama te istaknuti prednosti i nedostatke; pronaći primjere današnjih načina očitovanja potrebe za religioznim i pseudoreligioznim; pronaći na internetu kontekste u kojima se pojavljuje pojam *duhovno/duhovnost*; sažeto prikazati odrednice kršćanskog duhovnog iskustva; pronaći različite predodžbe o Bogu na primjerima iz književnosti te ih usporediti s biblijskom objavom i iskustvom Boga; pokušati opisati vlastitu sliku o Bogu.

3. Traganje za iskustvom svetoga i “nova religioznost”

- Novo religiozno traganje kao stvarnost i pitanje.
 - New Age, novi religiozni pokreti i sljedbe.
- Sveto u novoj religioznosti i ambivalentnost religioznog iskustva.
- Izokretanje religije u ideologiju, religiozni fanatizam i fundamentalizam.
- Sektaštvo i kriva svijest o izabranju.
- Religioznost kao puki osjećaj (feeling).

Ključni pojmovi: novi religiozni pokreti, sljedbe, religiozni fanatizam, religiozni fundamentalizam.

Odgovno-obrazovna postignuća: navesti bitna obilježja novih religioznih pokreta i sljedbâ te ih vrednovati iz kršćanske perspektive; razlikovati autentičnu religioznost od religioznog fanatizma i fundamentalizma; razumjeti da se religija odnosi na čitava čovjeka (spoznajna, doživljajna i djelatna dimenzija) te uočiti opasnost isključivosti bilo koje dimenzije; uočiti opasnost relativiziranja vlastitog religioznog opredjeljenja pod pritiskom pluralizma religioznih praksa.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikupiti iskustva osoba koje su bile u nekoj sljedbi i koje su je napustile; sažeti glavna obilježja novih religioznih pokreta i sljedba; tabelarno prikazati razliku upotrebe Biblije i meditacije u kršćanstvu i u nekim religioznim sljedbama i pokretima;.

4. Pitanje Boga pred iskustvom patnje i zla u svijetu

- Bog i zlo u svijetu.
- Podrijetlo zla u svjetlu kršćanske vjere.
- Božji odgovor na problem zla i patnje – spasenje u Kristu.

Ključni pojmovi: podrijetlo zla, teodiceja, spasenje, otkupljenje, pashalno otajstvo.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati problem zla i patnje u svijetu kao klasično pitanje koje izaziva sumnju u Božju svemoć, dobrotu i pravednost; suočiti se s kritikom religije i propitati vlastite stavove; prepoznati povezanost čovjekove slobode i Božjeg dopuštenja zla i patnje prema Post 2; objasniti Kristov put kroz muku i smrt do uskrsnuća kao Božji odgovor na problem patnje; razumjeti da je pridruživanje Kristovu pashalnom otajstvu kršćanski način sučeljavanja sa zlom i patnjom.

Prijedlozi za metodičku obradu: pogledati isječke dokumentarnih filmova o svjedočanstvima ljudi koji su prošli teške patnje u životu (rat, glad, bolest, neimaština) i razabrati slučajeve u kojima je patnja oslabjela i u kojima je ojačala vjeru; meditativno promišljati o vlastitom suočavanju sa zlom i s patnjom; pronaći sliku koja izražava prevladavanje zla i patnje; pronaći biblijske tekstove o Jobovu prihvaćanju patnje i o Kristovu prihvaćanju muke i smrti za spas čovječanstva; načiniti prezentaciju koja izražava kršćanski pristup problemu zla i patnje.

5. Dokazi o Božjoj opstojnosti

- Teleološki, kozmološki, antropološki dokazi.
- Bog – uvijek drukčiji.

Ključni pojmovi: racionalna spoznatljivost Boga, dokazi o Božjoj opstojnosti, kozmološki dokaz, antropološki dokaz.

Odgojno-obrazovna postignuća: promišljati o odnosu vjere i razuma; uvidjeti racionalno i emocionalno značenje razumskog utemeljenja vjere za vlastiti život; navesti i objasniti dokaze o Božjoj opstojnosti; uočiti da Bog nadilazi sve ljudske predodžbe.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći sličnosti i razlike o odnosu vjere i razuma u kršćanstvu i drugim religijama na temelju odabranih tekstova; izložiti dokaze o Božjoj opstojnosti po skupinama; opisati razlike između vlastite religioznosti u djetinjjoj dobi i danas; pronaći pjesničke i biblijske tekstove koji govore o tome da je Bog uvijek drukčiji od naših očekivanja.

II. tematska cjelina

BIBLIJSKA SLIKA BOGA I ISKUSTVO BOGA

TEME

1. Bog u svjedočanstvu vjere Staroga zavjeta

- Spoznaja Boga u Starom zavjetu – kroz povijesne i društvene mijene:
 - Abrahamov plemenski Bog;
 - Mojsijev Bog saveza;
 - Eshatološko-univerzalistička slika Boga kod proroka.
- Bitna obilježja starozavjetne slike o Bogu.

- Polarnost između Božje blizine/prisutnosti i nemogućnosti raspolaganja Bogom.
- Božja osobnost i transcendentnost – objava Božjeg imena u Izl 3,13 sl.
- Božje savezništvo i vjernost kao dar i obveza.

Ključni pojmovi: povijesnost objave Boga, povijesnost spoznaje Boga, Abraham, Mojsije, proroci, starozavjetno poimanje Boga, Savez s Bogom, ime Božje.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti procesualnost i povijesnost objave i spoznaje Boga u Bibliji; razumjeti i objasniti proces spoznaje Boga u Starome zavjetu kroz povijesne i društvene mijene, od Abrahamova plemenskog Boga do univerzalnog Boga kojega navješćuju proroci; navesti i objasniti bitna obilježja starozavjetne slike o Bogu, osobito na temelju objave Božjeg imena (Izl 3,13-15); razumjeti Izraelovo iskustvo savezničkog odnosa Boga i naroda te Boga i pojedinca kao trajni model povezanosti čovjeka s Bogom.

Prijedlozi za metodičku obradu: u natuknicama sažeti svoja dosadašnja znanja o Abrahamu, Mojsiju i prorocima (u skupinama); shematski prikazati širenje obzorja u procesu spoznaje Boga u Starom zavjetu; usporediti značenje imena u našoj i u semitskoj kulturi; usporediti različita čitanja tetragrama JHWH; meditativno ponirati u značenje objave Boga i Božjeg imena u Starom zavjetu za vlastiti život; potražiti književna svjedočanstva suvremenog židovskog iskustva Boga.

2. Bog u svjedočanstvu vjere Novoga zavjeta

- Novost Isusove slike Boga u njegovu naviještanju i djelovanju:
 - Isusovo apsolutno povjerenje u Oca (abba);
 - Svojim djelovanjem u prilog čovjeku Isus uprisutnjuje Boga.

- Novozavjetna vjera u Isusa kao Sina Božjega:
 - Isus – središte same poruke i objava Boga;
 - Isusova univerzalnost spasenja i međureligijski dijalog.
- Objava Trojednoga Boga.

Ključni pojmovi: Isusova objava Boga, Abba, Isusovo božansko sinovstvo, Bog Isusa Krista i druge religije, pluralistička teologija religija, Presveto Trojstvo.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti i objasniti novost i jedinstvenost slike Boga kojega objavljuje Isus kroz svoje propovijedanje i djelovanje; uočiti i objasniti novozavjetno svjedočanstvo Isusova posebnog sinovstva u odnosu prema Bogu; navesti i protumačiti novozavjetna svjedočanstva vjere u Isusa kao Sina Božjega; razumjeti značenje pojmova ontološko i funkcionalno sinovstvo; otvoriti se Božjem univerzalnom očinstvu po Isusu i bratsko-sestrinskoj povezanosti među ljudima; navesti i objasniti različita gledanja na značenje Isusa Krista u odnosu na druge religije (ekskluzivizam, inkluzivizam, pluralistička teologija religija) te razumjeti središnjost Isusa Krista za kršćane; prepoznati ključne momente objave trojedinoga Boga u Novome zavjetu.

Prijedlozi za metodičku obradu: na temelju umjetničke slike Isusa koji propovijeda na gori napisati najvažnije poruke kojima on objavljuje Boga ljudima; izabrati i potpisati tekst pod slike na kojima Isus objavljuje Boga svojim djelovanjem u korist čovjeka; pronaći novozavjetne tekstove koji očituju Isusov poseban sinovski odnos prema Bogu; pogledati isječak iz filma "Pasija" u kojemu Isus na aramejskom jeziku zaziva Boga s abba; napraviti prezentaciju u kojoj se navode posljedice Božjeg univerzalnog očinstva za tvoj odnos prema drugima; na internetu pronaći u kojim se sve kontekstima govori o međureligijskom dijalogu i kako se pritom govori o Isusu; pogledati sliku freske na kojoj se Duh Sveti prikazuje kao ženski lik i razgovarati o opravdanosti takovoga prikazivanja.

3. Kršćansko iskustvo Božje prisutnosti u skrivenosti

- Božja skrivenost i susretljivost
- Putovi kršćanskog iskustva Boga:
 - Riječ Božja;
 - Molitva;
 - Sakramenti;
 - Crkva – zajednica vjere;
 - Bližnji;
 - Događaji vlastitoga života.

Ključni pojmovi: kršćanski putovi susreta s Bogom, Riječ Božja, čitanje Biblije, molitva, sakramenti, crkveno zajedništvo, ljubav prema bližnjemu, propitivanje života u svjetlu vjere.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti i navesti mogućnosti i načine kršćaninova susreta s Bogom danas; razumjeti Riječ Božju kao povlašteno mjesto susreta s Bogom; razumjeti molitvu kao vrijeme osobnog i zajedničkog susreta s Bogom; razumjeti sakramente kao djelotvorne znakove susreta s Bogom; razumjeti Crkvu kao nezaobilazno mjesto kršćanskoga susreta s Bogom; razumjeti da kršćanin u bližnjemu prepoznaje i susreće Boga; učiti prepoznavati Boga po događajima vlastitoga života.

Prijedlozi za metodičku obradu: na temelju evanđeoske perikope o događaju Emausa izvesti zaključke o Božjoj skrivenoj prisutnosti među nama danas; izložiti svoja dosadašnja iskustva osobnog i zajedničkog čitanja Biblije; analizirati podatke religijskog istraživanja o poznavanju i čitanju Biblije kod kršćanskih vjernika; razgovarati od ideji organiziranja Biblijske večeri ili Biblijske noći (cjelovečernje ili cjelonoćno čitanje Svetoga pisma); prikupiti molitve koje za te imaju posebno značenje; shematski prikazati značenje sakramenata za kršć

anski život; odgovoriti na pitanje zašto bez Crkve nema pune vjere u Krista; pronaći novozavjetne tekstove u kojima se Isus poistovjećuje s bližnjim; napisati vlastitu biografiju kao povijest Božjeg djelovanja u tvom životu.

4. Sakramentalno iskustvo milosrdnoga Boga

- Iskustvo grijeha i spasenja u Bibliji.
- Sakramentalna praksa pomirenja kroz povijest.
- Pomirenje danas.
- Nazivi i bitni elementi sakramenta pomirenja.
- Učinci sakramenta pomirenja.

Ključni pojmovi: Božje milosrđe, iskustvo i posredništvo Božjeg milosrđa, sakrament pomirenja, nazivi sakramenta pomirenja, obraćenje, ispovijed, oproštenje, pokora.

Odgorno-obrazovna postignuća: uočiti važnost Božjega milosrđa u biblijskoj objavi i shvaćanju Boga; objasniti narav i važnost sakramenata kao znakova susreta s Bogom i ljudima za kršćanski život; protumačiti posredništvo Božje milosti po sakramentu pomirenja; doživjeti Boga kao onoga koji praštanjem spašava i daje mogućnost novoga početka; upoznati važnost sakramenta pomirenja u Crkvi kroz povijest i danas; navesti i protumačiti značenje različitih naziva sakramenta pomirenja (obraćenje, ispovijed, oproštenje, pokora, pomirenje); navesti bitne elemente, i učinke sakramenta pomirenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: provesti anketu o tome što ljudi danas smatraju grijehom; analizirati biblijske tekstove koji svjedoče o Božjem milosrđu i praštanju; potražiti umjetnički prikaz nekog prizora Božjeg praštanja i analizirati ga; razgovarati o iskustvu ljudske potrebe da se ispovjedi i počne iznova; u različitim molitvenicima pronaći ispite savjesti i pomoć u njih sastaviti ispit savjesti za mlade.

5. Bog u iskustvu kršćanskih svetaca i svjedoka vjere

- Iskustvo Boga u životu sv. Augustina.
- Iskustvo Boga u životu sv. Franje Asiškoga.
- Život i djelo male Isusove sestre Magdalene.
(fakultativno: bl. Edith Stein, bl. Ivan Merz).
- Osobitosti i zajednička obilježja u različitim iskustvima Boga.

Ključni pojmovi: sveci, svjedoci vjere, sv. Augustin, katekumenat, sv. Franjo Asiški, mala sestra Magdalena, život s Bogom.

Odgorno-obrazovna postignuća: prepoznati kršćansko iskustvo Boga na primjerima života svetaca i svjedoka vjere; upoznati glavne crte životopisa sv. Augustina i njegova puta s Bogom; navesti sličnosti Augustinova odlaženja od Boga i traženja Boga s primjerima osoba iz vlastite sredine; upoznati glavne odrednice života sv. Franje Asiškoga i njegova životnog puta s Bogom; prepoznati aktualnost Franjine duhovnosti danas; upoznati bitne crte životopisa male sestre Magdalene Hutin; prepoznati aktualnost njezina nenametljivog svjedočanstva života s Bogom u islamskom kontekstu; prepoznati zajednička obilježja iskustva Boga u kršćanskih svetaca i svjedoka vjere; vježbati se odgovarati na Božji poziv u vlastitom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: nacrtati kartu Sredozemlja u Augustinovo vrijeme i unijeti geografske odrednice njegova života; razgovarati o sličnosti Augustinova puta vjere s primjerima osoba iz vlastite sredine; napisati intervju sa sv. Monikom ili sa sv. Ambrozijem o sv. Augustinu; izabrati za sebe znakovite rečenice iz Augustinovih Ispovijesti; pogledati isječak iz filma o životu sv. Franje; posjetiti franjevački samostan i propitati se o životu i karizmi sv. Franje; poslušati Franjinu Pjesmu stvorova i analizirati je; razgovarati o aktual-

nosti svjedočanstva i pristupa male sestre Magdalene danas, osobito u islamskom okruženju; u nekoliko ključnih pojmova sažeti zajedničke crte iskustva Boga u životu svetaca i svjedoka vjere.

III. tematska cjelina

LJUDSKI RAD I STVARALAŠTVO

TEME

1. Čovjek sustvaratelj

- Poziv i zanimanje – sličnosti i razlike.
- Poziv na život i životno poslanje:
 - krsni poziv;
 - posebni pozivi.
- Rad kao ostvarenje ljudskog bića i pravo na rad.

Ključni pojmovi: poziv, životno poslanje, kršćanski poziv, bračni poziv, duhovni poziv, zanimanje, rad, pravo na rad, enciklika *Radom čovjek (Laborem exercens)*.

Odgojno-obrazovna postignuća: objasniti razliku i odnos između poziva (zvanja) i zanimanja; prepoznavati povezanost vlastitih sposobnosti i sklonosti sa životnim pozivom; posvijestiti zadatke koji proizlaze iz krsnog poziva; upoznati različite pozive u Crkvi; uočiti čovjekovu sličnost s Bogom po sposobnosti rada i stvaranja; protumačiti pravo na rad u kontekstu temeljnih ljudskih prava.

Prijedlozi za metodičku obradu: u dva stupca unositi različita zvanja (pozive) i zanimanja i obrazložiti kriterije svrstavanja; razgovarati o razlozima odabira škole koju učenici pohađaju; nabrojiti vlastite sposobnosti i sklonosti te ih povezati s vlastitim životnim zadatkom; na temelju obreda krštenja nabro-

jiti zadatke krsnoga poziva; intervjuirati bračne supružnike i osobe posvećenoga života o njihovim shvaćanjima vlastitoga poziva; grafički prikazati odnos poziva, zanimanja i rada; izabrati i prikazati ulomke enciklike *Laborem exercens* o važnosti ljudskoga rada i utemeljenju čovjekova prava na rad.

2. Kršćanski pogled na rad

- Značenje rada u Bibliji.
- Vrednovanje rada u svjetlu društvenog nauka Crkve.
 - Radničko pitanje. Supsidijarnost.
 - Pravo na rad i problem nezaposlenosti.
 - Oblici otuđenja od pravog značenja rada.
 - Pravo na vlasništvo i opća namjena dobara Zemlje.

Ključni pojmovi: sudjelovanje u Božjem projektu, samoostvarenje, služenje, obveza, socijalni nauk Crkve, radničko pitanje, nezaposlenost, obiteljska plaća, supsidijarnost, enciklike *Nove stvari (Rerum novarum)*, *Stota godina (Centesimus annus)*.

Odgojno-obrazovna postignuća: izložiti biblijsko shvaćanje i značenje rada; navesti i objasniti ključne odrednice kršćanskoga socijalnog nauka; protumačiti nužnu povezanost između rada, pravde i solidarnosti u kršćanskom socijalnom nauku; objasniti odnos Objave i zauzimanja Crkve za cjelovito promicanje čovjeka; upoznati temeljne socijalne dokumente Crkve; usporediti i protumačiti shvaćanje i vrednovanje rada u socijalnom nauku Crkve i u današnjem neoliberalnom kapitalizmu; sagledati problematiku nezaposlenosti (njezine uzroke, posljedice i odnos prema pravu na rad); kritički propitivati negativne pojave u društvu koje su posljedica otuđenja od pravog značenja rada; objasniti značenje načela supsidijarnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: pomoću Biblijske konkordancije i Rječnika biblijske teologije potražiti biblijska mjesta na

kojima se govori o ljudskome radu i izvesti iz njih označnice biblijskoga shvaćanja rada; analizirati shvaćanje rada u socijalnim enciklikama crkvenog učiteljstva; pronaći mudre izreke o ljudskome radu; sastaviti listu uvjeta pod kojima rad služi dostojanstvu ljudske osobe; navesti primjere u kojima rad umanjuje čovjekovo dostojanstvo; razgovarati o povijesnom odnosu zapovijedanih kršćanskih blagdana i zaštite dostojanstva težaka i radnika; navesti primjere ostvarivanja načela supsidijarnosti.

3. Pravda i solidarnost

- Pravda kao izraz poštovanja ljudske osobe.
- Opća, razdiobna, izjednačujuća i socijalna pravednost.
- Solidarnost.
- Ljubav prema siromašnima. Duhovna i tjelesna djela milosrđa.

Ključni pojmovi: pravednost, vrste pravednosti, socijalna pravda, izrabljivanje, strukture grijeha, solidarnost, enciklika *Sollicitudo rei socialis*, društveni nauk Crkve, povlaštena briga za siromašne.

Odgojno-obrazovna postignuća: uvidjeti nužnost pravednih odnosa u društvu i tražiti načine njihova promicanja; shvatiti pravdu kao izraz poštovanja ljudske osobe; navesti vrste pravednosti i obvezu pravednosti i solidarnosti, objasniti značenje pojma socijalna pravda; uočiti da je skrb za potrebite (djela milosrđa) i svijest solidarnosti bitna odrednica kršćanskog identiteta.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikupiti podatke (npr. iz Ureda za zapošljavanje) o stupnju nezaposlenosti u vlastitoj sredini; razgovarati s djelatnicima socijalnih službi o uzrocima i posljedicama nezaposlenosti za pojedinca i društvo; analizirati podatke socioloških istraživanja o vlastitoj percepciji

ciji i stvarnom stanju siromaštva ili bogatstva; pogledati dokumentarni film o posljedicama nepravedne raspodjele dobara Zemlje; navesti različite primjere solidarnosti pojedinaca i društva sa slabijima i potrebitima;

4. Etika poslovanja

- Etika poslovanja i etički kodeks ponašanja.
- Neetičnost i nemoralna ponašanja u gospodarstvu i poslovanju općenito.

Ključni pojmovi: etika, poslovna etika, nepravda, korupcija, egoizam, gramzljivost, iskorištavanje.

Odgojno-obrazovna postignuća: upoznati genezu gospodarske etike; objasniti pojam i uključnice etike poslovanja; prepoznati kriterije etike poslovanja na primjeru jednog etičkog kodeksa gospodarskog ponašanja; uvidjeti dosege i posljedice neetičnog ponašanja u gospodarstvu; uvidjeti i promicati nužnost etike u gospodarstvu i politici.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati uzroke i posljedice korupcije; analizirati razloge zbog kojih se uvidjela nužnost etike u gospodarstvu (i politici); pronaći na internetu jedan etički kodeks gospodarskog ponašanja; raspitati se o kršćanskim organizacijama koje promiču pravednu razmjenu robe između tzv. Trećega i Prvoga svijeta; prikupiti podatke i napraviti prezentaciju o ilegalnim radnicima iz siromašnijih krajeva našega okruženja te poželjnom kršćanskom odnosu prema njima; potražiti programe seminara u kućama susreta i propitati ih s obzirom na temu etike u gospodarstvu i politici; posjetiti Centar za socijalni nauk Crkve i raspitati se o područjima njegova djelovanja; raspitati se o ciljevima, projektima i načinu djelovanja hrvatskog Caritasa.

5. Briga za opće dobro i kršćansko zauzimanje za mir

- Briga za opće dobro.
- Pojam i odnos osobnog (privatnog) i zajedničkog (općeg) dobra.
- Mir kao opće dobro.
- Biblijsko shvaćanje mira.
- Mir kao dar i zadatak, aktivnost i vrlina.
- Kršćansko shvaćanje mira – mir kao znak Božje prisutnosti.

Ključni pojmovi: opće dobro, osobno (privatno) dobro, mir, šalom, Kristov mir, izgradnja mira, potpornji mira.

Odgojno-obrazovna postignuća: objasniti pojmove osobnog i općeg dobra i njihov odnos; zainteresirati se za promicanje općeg dobra i shvatiti ga kao vlastitu obvezu; protumačiti značenje starozavjetnoga pojma šalom; objasniti kršćansko shvaćanje mira; protumačiti kršćanski nauk o pravednom miru i nužnoj obrani; prepoznati istinu, pravdu i mir kao putove ostvarivanja općeg dobra; uočiti odnos između razvoja i mira.

Prijedlozi za metodičku obradu: “oluja ideja” o pojmovima opće i privatno dobro; predstaviti lik i djelo osoba koje se osobito zalažu za opće dobro; navesti nekoliko životnih situacija u kojima se nalazi konfliktni potencijal i u skupinama pronalaziti moguća rješenja tih situacija; potražiti na internetu papinu poruku za svjetski dan mira (1. siječnja); pronaći biblijske tekstove o miru i izvesti iz njih biblijsko shvaćanje mira; raspraviti odnos između mira kao dara i zadatka te o potpornjima mira; potražiti različita tumačenja hebrejske riječi “šalom” i Kristova uskrsnog pozdrava “mir vama”; napisati “zlatna pravila” za ostvarenje mira u razrednoj zajednici, obitelji, susjedstvu; analizirati odnos mira i svjetskih religija.

IV. tematska cjelina

IZAZOVI ZNANSTVENO-TEHNIČKOG NAPRETKA

TEME

1. Budućnost i moć znanja

- Znanje, znanost i napredak.
- Nužnost napretka i dobitci po napretku:
 - napredak i primjena znanstvenih dostignuća.
- Ambivalentnost ideje napretka:
 - znanost kao pseudoreligija;
 - relativiziranje svih etičkih normi u svrhu primjene modernih tehnologija.
- Napredak za dobro čovjeka i čovječanstva:
 - važnost etike u znanstvenim istraživanjima i primjeni znanstvenih dostignuća.
- Znanje i mudrost.

Ključni pojmovi: znanje, znanost, znanstveni pozitivizam, ideologizacija znanosti, cjeloživotno učenje, napredak, životno znanje, integralni čovjekov razvoj, životna mudrost.

Odgojno-obrazovna postignuća: cjelovitije shvaćati važnost znanja i znanosti za napredak i razvoj čovjeka i čovječanstva; uočiti ambivalentnost osjećaja i stavova naspram razmjera i brzine znanstveno-tehničkog razvoja; zauzimati stav suodgovornosti i sudjelovanja u traženju rješenja za pitanja koje nameće znanstveno-tehnički razvoj; navesti i obrazložiti prednosti i rizike znanstvenih spoznaja i tehnoloških dostignuća; posvijestiti relativnost i djelomičnost znanstvenih spoznaja; uočiti opasnost ideologizacije znanosti; shvatiti nužnost cjeloživotnog i životnog učenja; uočiti i objasniti razliku između znanja i mudrosti; gajiti ljubav prema mudrosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći i analizirati različite definicije znanja i znanosti; provesti malo istraživanje u svojoj sredini o značenju znanja u ljudskom životu; zamisliti vlastiti život bez mogućnosti stjecanja znanja i cjeloživotnog učenja i odrediti što bi ti sve nedostajalo kao osobi; načiniti popis blagodati koje svakodnevno uživamo, a koje zahvaljujemo znanju, istraživačkom i znanstvenom radu mnogi ljudi; navesti primjere ideologizacije znanosti; kroz razgovor u skupini tražiti rješenja za pravedan pristup obrazovanju i znanju za sve ljude; prikupiti najdraže mudre izreke i objasniti što ih čini vrijednima; opisati obilježja mudre osobe.

2. Informatizacija i globalizacija

- Informatizacija, digitalizacija i globalizacija.
- Geneza, prednosti i rizici globalizacije.
- Kršćanstvo i globalizacija.
- Mediji i informiranje:
 - mediji u službi istine ili ideologije?
 - stav Crkve prema korištenju medija.

Ključni pojmovi: informatizacija, digitalizacija, globalni komunikacijski sustav, globalizacija, pravednost, mediji, istina, kultura života.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati suvremene društvene procese i uočiti njihovu međusobnu povezanost; razvijati potrebu praćenja društvenih pojava i aktivnog uključivanja u društvo; uočiti prednosti i opasnosti globalizacije; usvajati kršćanski stav prema upotrebi medija; učiti kritički propitivati i suoblikovati medijski prostor; protumačiti kršćansko shvaćanje istine i obveze kršćana prema istini; navesti i razlikovati povrede istine.

Prijedlozi za metodičku obradu: u razrednom odjelu provesti ispitivanje o vremenu provedenom na internetu i korištenim uslugama i sadržajima; tabelarno prikazati prednosti i opasnosti interneta; prikupiti informacije o prednostima i manama globalizacije; razgovarati o iskustvima stečenim kroz boravak u drugim zemljama i krajevima ili kroz upoznavanje i prijateljevanje s ljudima iz drugih krajeva; pronaći primjere koji razotkrivaju manipuliranje informacijama; analizirati i kritički propitati dnevne novine te odrediti odnos između informacije, načina prikaza i vrednota/stavova; napisati kritički osvrt na izvještavanje i ponude određenog medijskog sadržaja.

3. Znanost u službi poboljšanja života

- Eugenika – poboljšanje kvalitete života i ljudske vrste.
- Problem manipulacije: ideološka pozadina, mogući novi oblici rasizma.
- Svetost ljudskog života i kršćanski stav prema genetičkom inženjerstvu.

Ključni pojmovi: kvaliteta života, eugenika, individualizam, manipulacija, genetičko inženjerstvo, bioetika, ljudska prava, ljudsko dostojanstvo, Bog stvoritelj, svetost ljudskog života.

Odgojno-obrazovna postignuća: usvojiti pozitivan stav prema čovjekovoj težnji za poboljšanjem kvalitete života; uočiti pozitivne mogućnosti novih medicinskih tehnologija, ali i njihovu zlorabu; navesti i objasniti kriterije autentičnosti svakog napretka; zauzimati se za istinski napredak i etičku primjenu tehnoloških dostignuća; zauzimati se za ljudski život kao najveću vrijednost; prepoznati različite načine zauzimanja za humaniji svijet; uočiti posebnosti kršćanskog humanizma; zauzimati se za cjelovito dobro čovjeka u perspektivi vječnog spasenja; shvatiti zahtjeve kršćanske etike kao poticaj na preuzimanje odgovornosti snagom vjere.

Prijedlozi za metodičku obradu: “oluja ideja” i razgovor na temu što je to kvaliteta života i kako je jamčiti za sve ljude; potražiti informacije o najvažnijim otkrićima zbog kojih se danas govori o biološkoj revoluciji; razgovarati o odnosu znanosti (znanstvenog istraživanja) i etike te o pitanju postoji li uopće vrijednosno neutralna znanost; analizirati ulomke crkvenih dokumenata koji govore o kršćanskom stavu prema genetičkom inženjerstvu; načiniti prezentaciju o odnosu Boga stvoritelja i čovjeka sustvaratelja, o dostojanstvu i svetosti svakoga ljudskog života; upriličiti susret sa znanstvenikom/com vjernikom/com iz svoje sredine.

4. Briga za okoliš

- Potrošačka kultura i problemi zagađivanja/uništavanja okoliša.
- Odgoj za ekološku odgovornost.
- Pitanje «održivog razvoja» i pravedna raspodjela prirodnih i stečenih dobara.
- Čuvanje, potvrđivanje i razvoj na temelju biblijskog shvaćanja stvaranja i evolucije.
- Čovjek – mjerilo ekološke etike.

Ključni pojmovi: materijalizam, egoizam, stilovi života, ekološka etika, radikalni biocentrizam, umjereni biocentrizam, odgovornost, održivi razvoj, kultura solidarnosti, odnos prema Bogu.

Odgojno-obrazovna postignuća: propitivati odnos ekološke krize i potrošačkog mentaliteta; uočiti povezanost bogatstva i siromaštva na svim razinama; zauzimati se za pravednu raspodjelu i održavanje dobara Zemlje; propitivati različite stilove života; gajiti ljubav prema svjesno izabranoj i kultiviranoj skromnosti; zauzimati se za zdrav okoliš i očuvanje prirode; razlikovati radikalni i umjereni biocentrizam; gajiti svijest odgovornosti pred Bogom za stvoreni svijet.

Prijedlozi za metodičku obradu: potražiti novinska izvješća o slučajevima zagađenja okoliša u svojoj sredini; pogledati isječak dokumentarnog filma o odnosu zagađivanja okoliša i uništavanja resursa te konzumističkog i materijalističkog mentaliteta i stila života; propitati vlastiti stil života i razgovarati o promjeni konkretnih navika i postupanja u smjeru odgovornog i razumnog ophođenja sa zalihama zemlje za sve ljude i sve generacije; potražiti i analizirati programe ekoloških udruga; sastaviti vlastitu molitvu Bogu stvoritelju i uzdržavatelju svega stvorenoga.

5. Zajedništvom do napretka

- Čovjek – biće zajedništva.
- Podrijetlo i posljedice individualizma.
 - Individualizam i moralni subjektivizam.
- Odgovornost kršćana za društvo i oblikovanje humanijeg svijeta.

Ključni pojmovi: osoba, zajedništvo, individualizam, moralni subjektivizam, opće dobro, osobno dobro, civilizacija ljubavi.

Odgovno-obrazovna postignuća: uočiti temeljnu potrebu čovjeka za drugim i za Drugim; prepoznati tendencije razvijanja individualizma u društvu; uočiti kobne posljedice individualizma; razumjeti odnos individualizma i moralnog subjektivizma; zauzimati se za očuvanje i razvijanje ljudskog zajedništva; shvatiti najužu povezanost Kraljevstva Božjega i kršćanskoga zauzimanje za oblikovanje humanijega svijeta.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati karikaturu “Pojedinac i zajednica”; na temelju uzroka depresivnih stanja poznatih iz psihologije razgovarati o važnosti zajedništva u ljudskom životu; razgovarati o posljedicama individualizma; izvesti vježbu grupne dinamike; načiniti prezentaciju na temu “Ja i drugi ljudi” (o dinamici samostojnosti i odnosa pre-

ma drugima); pronaći novozavjetne tekstove o kršćanskom zajedništvu kakvo Krist želi i usporediti ga s vlastitim iskustvom crkvenog zajedništva; zajednički načiniti mali projekt u službi društva u vlastitom okruženju.

V. tematska cjelina **KRŠĆANSKA NADA U BUDUĆNOST**

TEME

1. Svjetovna očekivanja budućnosti

- Mladi i očekivanje budućnosti.
- Različita očekivanja budućnosti i njihov odnos prema shvaćanju vremena i povijesti.
- Sekularni modeli budućnosti.

Ključni pojmovi: planiranje, predviđanje, projekti, vizije budućnosti, očekivanja od budućnosti, nada, strah, sadašnjost i budućnost.

Odgajno-obrazovna postignuća: zapaziti značenje planiranja i predviđanja budućnosti u suvremenom društvu; posvijestiti opasnosti i strahove koje doživljava suvremeni čovjek s obzirom na budućnost; povezati čovjekovu usmjerenost ka budućnosti sa sviješću o povijesnosti, vremenitosti i prolaznosti; propitati vlastite stavove spram budućnosti i vlastita očekivanja budućnosti; upoznati različite povijesne modele očekivanja budućnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati tekstove koji govore o predviđanjima i planiranju budućnosti u određenim segmentima života; napisati sastav o željama i nadama koje projiciramo u budućnost te o vlastitim strahovima spram budućnosti; prikupiti različite tekstovne materijale koji izražavaju čovjekovu želju da sazna budućnost; analizirati različite definicije vremena; izraditi pano o čovjeku kao vremenskom biću.

2. Eshatološki i apokaliptički tekstovi u Bibliji

- Apokalipsa – o moći zla i pobjedi dobra.
- Apokaliptička iskustva naših dana u zrcalu biblijsko-apokaliptičkih slika.
- Apokaliptičke šifre spasenja i smisao stvaranja u svjetlu biblijskih tekstova.
- Iz 2,4; 9,5-6; 11,1-10; 35,1-10; 42,10-17;
Rim 8, 18-39; Otk 21,1-27.

Ključni pojmovi: otkrivenje, proroštvo, vidjeoci, scenariji svršetka svijeta, simbolika, metaforički govor, konačni obračun dobra i zla, biblijska apokaliptika, spasenje, pobjeda dobra.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti značenje pojma apokalipsa (otkrivenje) i navesti značajke apokaliptike kao književne vrste; propitati razloge i navesti situacije u kojima se javljaju apokaliptičke vizije i proroštva; uočiti specifičnu poruku biblijske apokaliptike; nabrojiti najvažnije slike i poruke biblijske apokaliptike; doživjeti oslobađajući učinak biblijske poruke o Božjem promislu i pobjedi dobra; integritati vlastite želje i strahove glede budućnosti u promišljanje o kršćanskoj nadi u budućnost koja se temelji na Božjem obećanju.

Prijedlozi za metodičku obradu: “oluja ideja” na temu apokalipsa; pogledati isječke iz druge verzije filma “Apokalipsa danas” (2001.) i navesti razloge zašto je film nazvan tim imenom; čitati odlomke iz knjige Otkrivenja i druge biblijske apokaliptičke tekstove te navesti sličnosti i razlike biblijske i svjetovne apokaliptike; pogledati/poslušati i analizirati različite umjetničke prikaze i scenarije svršetka svijeta (likovne, glazbene, literarne, filmske, scenske...); napisati vlastiti psalam pohvale Božjoj providnosti i pouzdanja u Boga koji sve drži u svojoj ruci.

3. Čovjek pred pitanjem svršetka

- Pojedinačni i opći (posljednji) sud i čovjekova odgovornost pred Bogom.
- Budnost i pouzdanje kao značajke kršćanskog angažmana.
- Pogrešno razumijevanje eshatoloških i apokaliptičkih slika (npr. kod sekti).

Ključni pojmovi: posebni (pojedinačni) sud, uskrснуće mrtvih, posljednji sud, ponovni Kristov dolazak, budnost, odgovornost, pouzdanje u Boga, dovršenje.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti različitost ljudskih osjećaja i pitanja naspram očekivanja osobnog i općeg svršetka; navesti bitne oznake kršćanskog stava prema svršetku čovjekova života i svijeta; razlikovati pojedinačni i opći (posljednji) sud; gajiti pouzdanje u Boga koji želi čovjekovo dobro; uvidjeti potrebu odgovornog života i angažmana za dobro, razumjeti značenje pojma paruzija i objasniti kršćansku nadu u Kristov ponovni dolazak; usvojiti kriterije prosudbe jednostranog i pogrešnog tumačenja apokaliptičkih slika.

Prijedlozi za metodičku obradu: intervjuirati ljude iz vlastitog okruženja o odnosu prema smrti; usporediti tekstove iz različitih religija o čovjekovoj radikalnoj odgovornosti i sudu nakon smrti; pronaći metafore za izražavanje osjećaja povezanih s posebnim i općim sudom; analizirati novozavjetne tekstove o Kristovu ponovnom dolasku i sažeto prikazati kršćansku vjeru u Kristovu paruziju; napisati sastav o odnosu Kristovih riječi o zadnjem sudu i ispunjavanju vlastitog poslanja u svijetu shvaćenog kao služenja iz ljubavi; razgovarati o odnosu predodžbe o Bogu i osjećaja vezanih uz osobni susret s Kristom na kraju ovozemnoga života.

4. Kršćanska nada u dovršenje: novo stvorenje, uskrsnuće i život vječni

- Sadržaj i smisao kršćanskog iščekivanja svršetka svijeta – temelj oblikovanja života i poticaj za razumijevanje sebe i svijeta.
- Čovjekova konačna sudbina: raj, pakao, čistilište.
- Isusovo uskrsnuće – zalog našeg uskrsnuća.
- Kršćanska nada nasuprot nihilizmu, pesimizmu, materijalizmu i strahovima pred budućnošću.
- Marija – pralik otkupljenog čovjeka i novog stvorenja.

Ključni pojmovi: vrijeme i vječnost, čovjekove konačne odluke, raj, pakao, čistilište, uskrsnuće, nada, novo stvorenje.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati biblijske temelje i suvremeno poimanje kršćanske eshatologije; uočiti važnost eshatoloških tema u likovnoj, književnoj, glazbenoj, filmskoj i scenskoj umjetnosti; razlučiti kršćanski nauk o raju, paklu i čistilištu od popularnih i iskrivljenih interpretacija; prepoznati značenje Kristova uskrsnuća za naše uskrsnuće; uočiti da je nada i pouzdanje u Božju ljubav temeljni kršćanski stav u odnosu na čovjekove posljednje stvar(nost)i; razumjeti da je Marija pralik otkupljenoga čovjeka i novog stvorenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati rezultate empirijskih istraživanja o vjeri ljudi u život vječni i različitim predodžbama o tome; analizirati umjetničke prikaze kršćanskog shvaćanja posljednjih stvari (likovne, književne, glazbene, filmske...); meditativno čitati novozavjetne tekstove u kojima Isus govori o svom odlasku k Ocu i uskrsnuću, poručujući učenicima “Idem pripremiti vam mjesto”; napisati tekst (i/ili melodiju) za jednu uskrsnu pjesmu sa snažnom kršćanskom porukom; analizirati slike Marijina uznesenja; na temelju crkvenih dokumenata sažeto prikazati što Crkva vjeruje o Mariji.

LITERATURA

Izvori, dokumenti, rječnici

- II. VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*. Latinski i hrvatski, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1980.
- BENEDIKT XVI., *Deus caritas est. Bog je ljubav*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2006.
- BENEDIKT XVI., *Spe salvi. U nadi spašeni*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2008.
- Biblijski leksikon*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1988.
- BISKUPI JUGOSLAVIJE, *Uzvišenost i radost života. Pastirsko pismo o zaštiti nerođene djece*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1979.
- GRABNER-HAIDER A. (ur.), *Praktični biblijski leksikon*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1997.
- HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Crkva i mediji. Pastoralne smjernice*, Glas koncila, Zagreb 2006.
- HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenta u župnoj zajednici*, Glas koncila, Zagreb, 2008.
- IVAN PAVAO II., *Laborem exercens. Radom čovjek*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1981.
- IVAN PAVAO II., *Redemptoris missio*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1991.
- IVAN PAVAO II., *Socijalna skrb. Sollicitudo rei socialis*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1998.
- IVAN PAVAO II., *Stota godina. Centesimus annus*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2001.
- IVAN PAVAO II., *Fides et ratio. Vjera i razum*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1999.
- IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae. Evanđelje života*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1995.
- IVAN PAVAO II., *Pismo obiteljima*, Informativna katolička agencija, Zagreb 1994.

- IVAN PAVAO II., *Apostolska pobudnica Christifideles laici*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1988.
- IVAN PAVAO II., *Bit ćete mi svjedoci. Govori za vrijeme pastoralnog pohoda Hrvatskoj od 2. do 4. listopada 1998.*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1998.
- IVAN PAVAO II., *Enciklika Crkvi u Hrvata*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1998.
- IVAN PAVAO II., *Ljudska spolnost: istina i značenje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1997.
- IVAN PAVAO II., *Mir i mladi idu zajedno*, Glas Koncila, Zagreb 1985.
- IVAN PAVAO II., *Mulieris dignitatem. Apostolsko pismo o dostojanstvu i pozivu žene prigodom Marijanske godine*, Dokumenti 91, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1989.
- IVAN PAVAO II., *Obiteljska zajednica Familiaris consortio. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, Dokumenti 64, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1981.
- IVAN PAVAO II., *Opasnosti genetičke manipulacije*, u: "Nova tribina" 9(1998)16,12-15.
- IVAN PAVAO II., *Pomirenje i pokora*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1976.
- IVAN PAVAO II., *Prijeći prag nade*, Mozaik knjiga, Zagreb 1994.
- IVAN PAVAO II., *Redemptor hominis*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1980.
- IVAN PAVAO II., *Redemptoris Mater*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1987.
- IVAN PAVAO II., *Tertio millennio adveniente*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1994.
- IVAN PAVAO II., *Večera Gospodnja*. Dva dokumenta o Euharistiji, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1982.
- IVAN PAVAO II., *Govor sudionicima Međunarodnog kongresa o transplantaciji* (Rim 29. 8. 2000.), hrvatski prijevod, u: Glasnik HKLD 4 (2001) 47.
- Jeruzalemska Biblija*, ur. A. Rebić J. Fućak – B. Duda, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1996.
- Katekizam katoličke Crkve*, HBK, Zagreb 1994.
- KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Temeljne odredbe o svećeničkom odgoju i obrazovanju*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1975.
- LÉON-DUFOUR, X. i dr. (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb ² 1980.
- MIŠIĆ, A. (ur.), *Rječnik filozofskih pojmova*, Verbum , Split 2000.
- PAPINSKO VIJEĆE ZA KULTURU – PAPINSKO VIJEĆE ZA MEĐURELIGIJSKI DIJALOG, *Isus Krist – donositelj vode žive. Kršćansko promišljanje o „New Ageu“*, Verbum, Split 2003.
- PAPINSKO VIJEĆE ZA OBAVIJESNA SREDSTVA, *Etika u obavijesnim sredstvima*, Informativna katolička agencija, Zagreb 2000.
- PAVAO VI., *Apostolska pobudnica Marialis cultus*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1975.

- PAVAO VI., *Crkva i rad danas*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1969.
- PAVAO VI., *Humanae vitae. Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda*, Dokumenti 18, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1968.
- PAVAO VI., *Populorum progressio. Enciklika o razvitku naroda*, u: M. VALKOVIĆ (ur.), *Sto godina katoličkog društvenog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1991, str. 314-349.
- PIO XII., *Humani generis*, 1950.
- SVETA KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *De abortu procurato*, Izjava o namjernom pobačaju, KS, Zagreb 1987.
- SVETI ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi. Obrisi spolnoga odgoja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1996.
- VIJEĆE BISKUPSKIH KONFERENCIJA EUROPE, *Evangelizirati "sekulariziranu" Europu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1986.
- ZBOR ZA NAUK VJERE, *Donum vitae. Dar života*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1987.

Predložena literatura

- ADAM A., *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar 1993.
- ADNES P., – GOLUB I., *Sakrament ženidbe*, Zagreb 1970.
- AMBROZIJE, *Otajstva i tajne*. Služba Božja, Makarska 1986.
- ANIĆ, (s. Rebeka) J., *Više od zadanoga. Žene u Crkvi u Hrvatskoj u 20. stoljeću*, Franjevački institut za kulturu mira, Split, 2003.
- ANČIĆ N. A., – BIŽACA, N., (ur.), *Govor o Bogu jučer i danas*. Zbornik radova teološkog simpozija, Crkva u svijetu, Split 2005.
- ARAČIĆ P., *Crkveno djelovanje i mladi brak i obitelj*, u: *Uspjeli brak – sretna obitelj*, Biskupijski ordinarijat, Đakovo 1989.
- ARANHOEVEL D., *Mali komentar Biblije. Stari Zavjet. Prapovijest*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1988.
- AUGUSTIN, *Ispovijesti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1973.
- BACH R., *Galeb Jonathan Livingston*, Znanje, Zagreb 1979.
- BAJSIĆ V., *Granična pitanja teologije i prirodnih znanosti*, Zagreb 1991.
- BALOBAN S. (ur.), *Crkva, demokracija, opće dobro u Hrvatskoj*, Glas Koncila, Zagreb 1995.
- BALOBAN S. (ur.), *Kršćanstvo, Crkva i politika*, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve – Glas Koncila, Zagreb 1999.
- BALOBAN S. (ur.), *Zbornik hrvatskih vjernika laika. Zagreb, 16.-18. listopada 1992*, Glas Koncila – Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1993.

- BALOBAN S., *Poteškoće u spolnom odgoju mladeži*, u: "Bogoslovska smotra" 68(1998)1/2, 83-97.
- BALTHASAR H. U. von, *Mysterium paschale, Sveto trodnevlje smrti, pokopa i uskrsnuća našeg Spasitelja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1993.
- BARIČEVIĆ J. i dr., *Snagom Duha*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1979.
- BARIČEVIĆ J. (prir.), *Snaga susreta. Muško i žensko stvori ih*, KS , Zagreb, 1974.
- BARTZ W., *Sekte danas. Nauk, organizacija, rasprostranjenost*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1984.
- BASTAŠIĆ Z., *Pubertet i adolescencija*, Školska knjiga, Zagreb 1995.
- BENIGAR A., *Alojzije Stepinac – hrvatski kardinal*, Glas Koncila – hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, Zagreb 1993.
- BEZIĆ Ž., *Stare i nove tajne. Sakramenti danas*, Služba Božja, Makarska 1979.
- BEZIĆ, Živan, *Etika i život*, UPT, Đakovo 1995.
- Biblijske karte*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
- BILLINGS, Evelyn – WESTMORE, Ann, *Billingsova metoda*, Obiteljski centar, Zagreb, 1991.
- BISCHOFSGERBERGER O., *Novi religiozni pokreti*, U pravi trenutak, Đakovo 1986.
- BONHOEFFER, Dietrich, *Otpor i predanje*, KS, Zagreb 1974.
- BOSMANS P., *Vjera svaki dan čini čuda*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1997.
- BOSNAR, D. – VNUČEC J., (ur.), *Kratke priče za bogoslužje i katehezu tijekom godine 2*, Fos-Zoe, Sesvete 1998.
- BRATULIĆ J., *Žitja Konstantina-Ćirila i Metodija i druga vrela*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 76, Zagreb 1985.
- BROWN R.E., – CASTELOT J.J., *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta. II. izdanje*, KS, Zagreb 1993.
- CHANG H. A., *Rasprava o globalizaciji. Odgojno gledište*, u "Kateheza" 25 (2003) 2, 106-117.
- CIAN L., *Kako do zrelosti?*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1997.
- CLINES D., *Rad i društvo u Bibliji*, Duhovna stvarnost, Zagreb 1980.
- CORETH E., *Od temelja bitka do živoga Boga. Filozofsko pitanje o Bogu*, u "Obnovljeni život" 56 (2001) 4, 411-421.
- COURTH F., *Sakramenti*, Forum bogoslova, Đakovo 1997.
- COUSINEAU Y., *Odgojne vježbe za rad s mladima*, PUP "Kefa", Zagreb 1999.
- Časoslov rimskog obreda. III. Vrijeme kroz godinu I-XVII*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1984.
- ČEHOK I. – KOPREK, I., *Etika. Priručnik jedne discipline*, Školska knjiga, Zagreb 1996.

- DAIKER A., *Prijeđene granice. Život i duhovnost male sestre Magdalene*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2003.
- DANIELOU J., *Vjera kroz vjekove i čovjek današnjice*, HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb 1975.
- DE KRUIJF T. C., *Spolnost i brak u obitelji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1972.
- DE MARCO D. – B. WIKER, *Arhitekti kulture smrti*, Verbum, Split 2007.
- DE MARTINI N., *Kako i zašto sazrijevati*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 2001.
- DE VANNA U. – P. DAMU, *Biti slobodan*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1987.
- DE VANNA U. – P. DAMU, *Najvažnija je ljubav*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1986.
- DE VANNA U. – P. DAMU, *Nemirne godine*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1985.
- DE VANNA U. – P. DAMU, *Prijateljstvo s Isusom*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb
- DE VANNA U. – P. DAMU, *Vjera – izazov mladima*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1986.
- DE VANNA U. – P. DAMU, *Želim postati netko*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1985.
- DE VANNA U., *Ususret Bogu obnovitelju*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1987.
- DETHLOFF K., i dr., *Religija, moderna, postmoderna. Filozofsko-teološka razmatranja*, Hegelovo društvo, Zadar – Hrvatski studiji, Zagreb 2006.
- DEVČIĆ I., *Pred Bogom blizim i dalekim. Filozofija o religiji*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 2007.
- DEVETAK V., *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1976.
- DOWLEY T., *Školski biblijski atlas*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1996.
- DUDA B., (ur.), *Još nam uvijek govore*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1994.
- DUDA B., *U svjetlu Božje riječi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000.
- DUDA B., *Savjest i obraćenje u Bibliji*, KS, Zagreb 1990.
- DUGANDŽIĆ I., *Biblijska teologija Novog zavjeta*, Zagreb, KS 2004.
- FILIPOVIĆ A. T., *Socijalno učenje u religioznom odgoju i katehezi*, Nastavni materijali, KBF, Zagreb 2007.
- FILKIN D., *Svemir Stephana Hawkinga. Objašnjeni kozmos*, Izvori, Zagreb 1997.
- FILIPOVIĆ, Vladimir (ur.), *Filozofski rječnik*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1984.

- FLEET S., *Uhren*, Ariel Verlag, Frankfurt am Main, s. a.
- FLOEGEL M., *Znanost i etika*, u "Filozofska istraživanja" 61 (1996), str. 423-438.
- FRANKL V., *Bog podsvijesti. Psihoterapija i religija*, Oko tri ujutro, Zagreb 1985.
- FRANKL V., *Zašto se niste ubili? Uvod u logoterapiju*, Oko tri ujutro, Zagreb 1978.
- FRANZEN A., *Pregled povijesti Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1983.
- FREGNI, Gianfranco, *O bračnoj ljubavi – Misli crkvenih otaca*, Verbum, Split, 2002.
- FUČEK I., *Moralno-duhovni život. Zakon. Vjera*, Verbum, Split 2004.
- FUČEK I., *Bog, život, ljubav. Traganje za istinom*, Filozofsko-teološki institut DI, Zagreb 1995.
- FUČEK I., *Poruka prve ploče. Tri Božje zapovijedi*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1990.
- FUČEK I., *Susret s Bogom dobrote*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1980.
- FUČEK I., *Bogoštovlje- Molitva. Peti svezak. Moralno-duhovni život*, Verbum, Split 2006.
- FUČEK I., *Zakon-Vjera. Drugi svezak. Moralno-duhovni život*, Verbum, Split 2004.
- FUČEK I., *Vojevati pod Kristovom zastavom-duhovne vježbe*, Verbum, Split 2004.
- FUČEK I., *Osoba- Savjest. Treći svezak. Moralno-duhovni život*, Verbum, Split 2003.
- GAARDER J., *Sofijin svijet*, Znanje, Zagreb 1995.
- GADŽA V., i dr., *Odvažni svjedoci*, Vjeronaučni udžbenik za drugi razred srednje škole,
- Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 2004.
- Galeb Jonathan*, dijafilm Ed 7 (KSC, Zagreb).
- GALIĆ B., *Paradoksi globalizacije i multipolarni svijet*, u "Socijalna ekologija" 9 (2000) 3, 163-174.
- GALOT J., *Tko si ti, Kriste? Kristologija*, U pravi trenutak, Đakovo, 1996.
- GENGA G., *Umrijeti u šesnaestoj godini. Iz dnevnika Gengy*, Dominikanci, Korčula 1979.
- GEVAERT J., *Ljudsko iskustvo i kateheza*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1980.
- GIORDANO G., *Kršćanstvo i znanost. Od klasične znanosti do znanosti složenosti*, u "Kateheza" 28 (2006) 3, 259-268.
- GIORDANO E., – T. LASCONI – G. BOSCATO, *Goruća pitanja*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1999.
- GLAZIER M., – HELLWIG, M., (pr.), *Suvremena katolička enciklopedija*, Marjan tisak, Split 2005.
- GOLUB I., *Prijatelj Božji*, Naprijed, Zagreb, 1990.

- GOLUB I., *Najprije čovjek*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1975.
- GOLUB I., *Sakrament svete ispovijedi i bolesničko pomazanje*, Zagreb 1976.
- GOLUB I., *Milost. S predavanja*, KS, Zagreb 1997.
- GOLUB I. – PAAR, V., *Skriveni Bog*, Teovizija, Zagreb 2006.
- GOLUŽA B., *Povijest Crkve*, TIM, Mostar 1998.
- GORIČEVA T., *Snaga kršćanske ludosti*, Župni ured, Đakovački Selci 1986.
- GOZZELINO G., *Eshatologija*, u "Kateheza" 26 (2004) 1, 68-79.
- GUARDINI, R., *Posljednje stvari*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2002.
- GUARDINI R., *Sveti znakovi*, Verbum, Split 2000.
- GUARDINI R., *Gospodin*, UPT, Đakovo 2000.
- GUILLET J., *Isus Krist u našem svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2006.
- HABERMAS J., *Budućnost ljudske prirode: na putu prema liberalnoj eugenici? Vjerovanje i znanje*, Naklada Breza, Zagreb 2006.
- HABERMAS J., *Znanost i tehnika kao "ideologija"*, Školska knjiga, Zagreb, 1986.
- HÄRING B., *Kristov zakon*, I. sv., Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1986.
- HÄRING B., *Kristov zakon*, III. sv., Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1986.
- HARRINGTON W., *Uvod u Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1983.
- HARRINGTON W., *Uvod u Stari zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1987.
- HAWKING S., *Kratka povijest vremena*, Izvori, Zagreb 1996.
- HILDEBRAND D. von, *Enciklika Humanae vitae. Znak protivljenja*, Filozofsko-teološki institut DI, Zagreb 1970.
- HOBLAJ A., *Socijalna dimenzija kršćana u župnoj katehezi i u školskom vjerovanju*, u: S.
- BALOBAN S., (ur.), *Kršćanin u javnom životu*, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve – Glas Koncila, Zagreb 1999, str. 115-133.
- HOFFSÜMMER W., (ur.), *Kratke priče za bogoslužje i katehezu*, Fos-Zoe, Sesvete, 1996.
- HOHNJEC N., *Biblija u pastoralnom radu*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1998.
- HOHNJEC N., *Biblijsko teološki pristup radu*, u: "Kateheza" 6(1984)2, 56-66.
- IVANČIĆ T., *Susret sa živim Bogom*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1995.
- IVANČIĆ T., *Tko je Bog*, Teovizija, Zagreb 2000.
- IVANČIĆ T., *Tko je čovjek*, Teovizija, Zagreb 2000.
- IVANČIĆ T., *33 meditacije*, KS, Zagreb 2002.
- JAGODIĆ I. i dr. (ur.), *Ja izabrah vas (Iv 15,16). Kateheza mladih. Materijali za odgoj mladih u vjeri*, Alfa, Zagreb 2000.
- JAMES W. S., *Izazov svjetonazora, Pregled temeljnih svjetonazora*, 2. prošireno izdanje, Zagreb 2002.
- JARM A., (prir.), *Dolazim ti reći*, Đakovo 1998.

- JELENIĆ J., *Društvo i crkva*, Filozofsko teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1999.
- JELENIĆ J., (ur.), *Mladi u postmodernoj. Kamo ide mladi naraštaj*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2002.
- JONAS H., *Princip odgovornosti*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1990.
- JORES A., *Čovjek i njegova bolest*, Oko tri ujutro, Zagreb 1982.
- JURČEVIĆ M., *Čovjek – biće budućnosti: promišljanje o čovjeku u teološkoj perspektivi*, Dominikanska naklada Istina, Zagreb 2005.
- JURČEVIĆ M., *Gdje naći Boga*, na: <http://www.dominikanci.hr/propovijedi/5vaz-a.php>
- KALANJ R., *Kraj ideologije ili "velikih priča" o kraju "velikih priča"*, u "Revija za sociologiju" 31 (2000) 1-2, 21-33.
- KALANJ R., *Moderno društvo i izazovi razvoja*, Hrvatsko sociološko društvo: Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta, Zagreb 1994.
- KALANJ R., *Napredak i transcendencija. Poimanje napretka u kršćanskom socijalnom nauku*, u "Revija za sociologiju" 23 (1992) 3/4, 209-223.
- KASPER W., *Bog Isusa Krista. Tajna trojedinog Boga*, U pravi trenutak, Đakovo, 1994.
- KASPER W., *Isus Krist*, Crkva u svijetu, Split, 1995.
- KASPER W., – MOLTSMANN, J., *Krist da, Crkva ne?*, Zagreb 1980.
- KERN W., – NIEMANN, F., *Nauka o teološkoj spoznaji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1988.
- KERŠEVAN M.- A. ULE – F. JERMAN, *Odnos religije i znanosti*, Školske novine, Zagreb 1988.
- KEŠINA I., *Ekološka etika i Jonasov princip odgovornosti*, u "Filozofska istraživanja" 23 (2003) 4, 1111-1127.
- KEŠINA I., *Etičko-moralni vidici ljudskog rađanja*, I-II, u: "Crkva u svijetu" 31(1996)2,130-145; 31(1996)3,275-290.
- KEŠINA I., *Prirodoslovni i religiozni pogled na svijet*, u: "Crkva u svijetu" 33(1998)2,134-151.
- KEŠINA I., *Etika terapijskog kloniranja i manipuliranja matičnim stanicama*, u: CUS 40 (2005.)4., str. 485-505.
- KIERKEGAARD S., *Strah i drhtanje. Dijalektička lirika Johanna de Silentija*, Verbum, Split, 2000.
- KIRN A., *Održivi razvoj i environmentalističke vrijednosti*, u "Socijalna ekologija" 9 (2000) 3, 149-162.
- KNOCH W., *Bog traži čovjeka. Objava, Pismo, Predaja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2001.
- KOKIĆ T. – BALABANIĆ, J., *Pojam biološkog napretka te informacija kao pokazatelj i mjera ontičkog (pri)rasta*, u "Prolegomena" 3 (2004) 2, 119-134.

- KOLANOVIĆ J., *Vaše vjenčanje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1972.
- KOLARIĆ J., *Kršćani na drugi način*, Veritas, Zagreb 1976.
- KOPREK I., (ur.), *Ljudska prava; Čovjekovo dostojanstvo. Filozofsko-teološka promišljanja*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1999.
- KOPREK I., *Pridi da možeš čuti. Etika u sjeni globalizacije i postmoderne*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 2005.
- KOZELJ I., *Savjest. Put prema Bogu*, Verbum, Split 2006.
- KÜBLER ROSS E., *Razgovori s umirućima*, Oko tri ujutro, Zagreb 1989.
- KÜNG H., *Postoji li Bog? Odgovor na pitanje o Bogu u novome vijeku*, Naprijed, Zagreb 1987.
- KÜNG H., *Sloboda u svijetu*, Družba katoličkog apostolata, Zagreb 1980.
- KUHARIĆ F., "Kako je lijep čist naraštaj". *Razgovor kardinala Franje Kuharića s mladima i djevojkama – onima koji vjeruju, koji sumnjaju i koji ne vjeruju*, Nadbiskupski duhovni stol, Zagreb 1985.
- KUHARIĆ F., *Istina će vas osloboditi*, Nadbiskupski duhovni stol, Zagreb 1973.
- KURJAK A., – SILOBRČIĆ V., (ur.), *Bioetika u teoriji i praksi*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2001.
- KUSTIĆ Ž., *Mali ključ povijesti Crkve u Hrvata*, Nadbiskupski duhovni stol, Glas Koncila, Zagreb 1991.
- KUSTIĆ Ž., *Priroda govori o Bogu*, Glas Koncila, Zagreb 1990.
- KUŠAR S., (ur.), *Isus Krist Bogočovjek i Spasitelj*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.
- KUŠAR S., *Bog kršćanske objave. Građa i literatura za studij teološkog traktata o Trojedinom Bogu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2001.
- KUŠAR S., *Filozofija o Bogu. Građa i literatura za studij teodiceje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2001.
- KUŠAR S., *Kad velim Bog. Kršćanski govor o Bogu – izazov našem vremenu?*, Teovizija, Zagreb 1997.
- LAMBERT D., *Znanost i teologija. Oblici dijaloga*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2003.
- LARRAÑAGA I., *Marijina šutnja*, Zadar 1996.
- LASIĆ H., *Čovjek u svjetlu transcendencije. Nadnaravno određenje ljudskog bića*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1994.
- LAVIĆ S., *Znanost, nadanja i društvo znanja*, u "Odjek" 58 (2005) 3/4, 72-84.
- LAUN A., *Aktualni problemi moralne teologije*, Forum bogoslova, Đakovo 1999.
- LAUN A., *Pitanja moralne teologije danas*, Forum bogoslova, Đakovo 1999.
- LEPP I., *Psihologija prijateljstva*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1982.
- LOHFINK G., *Posljednji dan Isusov*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1984.
- LUCAS LUCAS, R., *Bioetika za svakoga*, Verbum, Split 2007.

- LUJIĆ B., *Drugi-mogućnost ljubavi*, KS, Zagreb 2003.
- LUJIĆ B., *Isusova otvorena antropologija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2005.
- LUJIĆ B., *Od Boga ratnika do Boga sveobuhvatne ljubavi. Biblijska interpretacija rata*, u "Bosna franciscana" 2 (1994) 2, 32-58.
- LUJIĆ B., *Teološka funkcija "b^erit" u izražavanju i oblikovanju odnosa između Jahve i naroda u starozavjetnim spisima*, u: BS, 61 (1991) 3/4, 274-290.
- LUKŠIĆ B., *Sloboda u istini ili sloboda kao istina? Idejna analiza liberalizma*, u: "Crkva u svijetu" 30(1995)1,3-4.
- LUSTIGER M., *Svećenik i zov Evandjelja*, Župa Kaštel Novi, Kaštel Novi 1985.
- MACAN I., *Socijalna etika i druge studije*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 2003.
- MANDARIĆ V., *Svijest grijeshnosti kod današnjih mladih. Sociološki i pastoralno-katehetski vid*, u: ANČIĆ, N. A. – N. BIŽACA (ur.), *Osobna i društvena dimenzija grijeha*. Zbornik radova znanstvenoga skupa, Crkva u svijetu, Split 2002., 257-278.
- MANICARDI E., *Zakon, savjest i milost u naučavanju sv. Pavla I-II*, u: "Crkva u svijetu" 28(1993)1,16-31; 28(1993)2,131-142.
- MARASOVIĆ Š., *Opća moralna teologija*. Skripta. Šibenik 1995.
- MARDEŠIĆ Ž., *Individualizam i kršćanstvo*, u "Svjetlo riječi" 3/2004.
- MARDEŠIĆ Ž., *Rascjep u svetome*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2007.
- MARTINI C. M., *Kako naučiti moliti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1996.
- MATELJAN A., *Tragovi tvoje blizine*, Crkva u svijetu, Split 1994.
- MATELJAN A., *Tražeći uporište. Teološki radovi*, Crkva u svijetu, Split, 2000.
- MATELJAN A., *Zašto slaviti sakramente?*, Crkva u svijetu, Split 1996.
- MATULIĆ T., *Pobačaj. Drama savjesti*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1997.
- MATULIĆ T., *Primjena i razvoj tehnike iz perspektive kršćanske etike*, u "Crkva u svijetu" 40 (2005) 3, 303-324 i 4, 465-484.
- MATULIĆ T., *Ratio eugenica*, u "Glas Koncila" 25. 9. 2005.
- MATULIĆ T., *Vodič kroz bioetiku*, I-III, Glas Koncila, Zagreb, 2006.
- MATULIĆ T., *Bioetika*, GK, Zagreb, 2001.
- MATULIĆ T., *Bioetički izazovi kloniranja čovjeka: filozofsko-teološko tematiziranje*, Glas koncila, Zagreb, 2006.
- MATULIĆ T., *Primjena i razvoj tehnike iz perspektive kršćanske etike (II.)*, u: Crkva u svijetu, 6 (2005.)3 str. 465-484.
- McKIBBEN B., *Dosta. Genetički inženjering i kraj ljudske prirode*, Planetopija, Zagreb 2006.

- MIJATOVIĆ A., *Znanje kao temeljna odrednica XXI. stoljeća*, u: I. CIFRIĆ, (ur.), *Znanost i društvene promjene*. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog kolokvija, Hrvatsko sociološko društvo: Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta, Zagreb 2000, 361-376.
- MILJKOVIĆ D., – RIJAVEC, M., *Razgovori sa zrcalom. Psihologija samopouzdanja*, IEP, Zagreb 1996.
- MINISTARSTVO ZDRAVSTVA I SOCIJALNE SKRBI REPUBLIKE HRVATSKE, *Vodič za kvalitetu i sigurnost u transplantaciji organa, tkiva i stanica*, Naklada Vijeća Europe, Zagreb, 2007.
- MOODY R., *Život poslije života*, Prosvjeta, Zagreb 1980.
- MORACZWESKI A., *Kloniranje nije samo pokušaj*, u: "Nova tribina" 9(1998)16,6-11.
- MORANTE G., *Mediji i religiozno iskustvo*, u "Kateheza" 26 (2004) 3, 251-264.
- MULLER J.-M., *Strategija nenasilnog djelovanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1986.
- NEMET L., *Kršćanin na pragu trećeg tisućljeća*, u "Obnovljeni život" 54 (1999) 3, 339-350.
- NEMET L., *Kršćanska eshatologija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2002.
- NIKIĆ M. (ur.), *Novi religiozni pokreti*, Zbornik radova, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb,
- NOVALIĆ F., *Rasipanje budućnosti. Kritika mita napretka i cinizma rasipanja*, Alinea, Zagreb 2003.
- OSTOJIĆ I., *Benediktinci u Hrvatskoj*, sv. I-III, Benediktinski priorat – Tkon, Split 1963.
- PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Ljudska spolnost: istina i značenje. Odgojne smjernice u obitelji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1997.
- PASTORALNO-MISIONARSKA KOMISIJA VELIKOG JUBILEJA 2000. GODINE, *"A vi, što vi kažete, tko sam ja? Građa za pripremanje pastoralnih, katehetskih i molitvenih susreta*, Zagreb 1996.
- PAVIČIĆ N., *Marija majka Crkve*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1987.
- Počeci hrvatskog kršćanskog i društvenog života od 7. st. do kraja 9. st.*, Zbornik radova
- Drugog međunarodnog simpozija o hrvatskoj crkvenoj i društvenoj povijesti, Split, 30. 9. – 5. 10. 1985, Crkva u svijetu, Split 1990.
- PANDŽA G., *Religijski "boom" u Hrvatskoj više je dekorativnog no egzistencijalnog karaktera*, u "Vjesnik" 27. studenog 2000.
- PASQUALETTI F. – NANNI C., *Novi mediji i digitalna kultura. Izazov odgoju*, u "Kateheza" 27 (2005) 3, 244-265.
- PAŽANIN A., *Ekološka etika i metafizika uma*, u "Filozofska istraživanja" 16(1996) 1 (60), 3-11.

- PERUŠKO E., *Bioetika u svjetlu uporabe tehničko-tehnološkog napretka u sofisticiranoj medicini*, u "Acta anaesthesiologica Croata" 5 (2001) 1/2, 353-356.
- POLEGUBIĆ A., *Laici u Crkvi i društvu u Hrvatskoj*, S. Nimac, Lepuri 1999.
- POLŠEK D., *Sudbina odabranih: eugeničko nasljeđe u vrijeme genske tehnologije*, ArTresor Naklada, Zagreb 2004.
- POZAIĆ V. (ur.), *Crkva i rad danas*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1969.
- POZAIĆ V. (ur.), *Ekologija. Znanstveno-etičko-teološki upiti i obzori*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1991.
- POZAIĆ V. (ur.), *Pred licem smrti*, Filozofsko teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1990.
- POZAIĆ V., *Kloniranje čovjeka*, u: "Nova tribina" 9(1998)16,16-23.
- POZAIĆ V., *Život dostojan čovjeka. Eutanazija u prosudbi medicinske etike*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1985.
- POZAIĆ V., *Život prije rođenja. Etičko-moralni vidici*, FTI, Zagreb, 1990.
- POZAIĆ V., *Vrednota života u nauku Katoličke crkve*, u: *Obnovljeni život* 56(2001.)2, str. 197-206.
- PRANJIC M., *Jeka duše*, Vjeronaučni udžbenik za prvo godište srednjih škola, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1992.
- PRANJIC M., (ur.), *Religijsko-pedagoško katehetski leksikon*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1991.
- PRAVDIĆ V., *Gospodarenje okolišem. Raskorak između globalizacije i etike*, u "Socijalna ekologija" 9 (2000) 1/2, 113-123.
- PULJIZ V., *Nezaposlenost i socijalna sigurnost*, u: S. BALOBAN (ur.), *Socijalni nauk Crkve u hrvatskom društvu*, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, Zagreb 1991.
- Radni materijali za biskupijsko savjetovanje Evangelizacija (prvi dio)*, Biskupski ordinarijat Đakovo, Đakovo, 1999.
- RAHNER K. – VORGRIMLER, H., *Teološki rječnik*, U pravi trenutak, Đakovo 1992.
- RATZINGER J., *Razgovor o vjeri*, Verbum, Split 1998.
- RATZINGER J., *Bog i svijet. Vjera i život u našem vremenu*, Razgovor s Peterom Seewaldom, Mozaik knjiga, Zagreb 2003.
- RATZINGER J., *Uvod u kršćanstvo*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2008.
- RATZINGER J., *Vjera – istina -tolerancija. Kršćanstvo i svjetske religije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2004.
- RATZINGER J., *Bog je s nama. Euharistija: središte života*, Verbum, Split 2004.
- RATZINGER J., *Zajedništvo u Crkvi*, Verbum, Split 2006.
- RATZINGER J., *Božja revolucija*, Verbum, Split 2005.

- RATZINGER J., *Hod prema Uskrsu*, Verbum, Split 2006.
- RATZINGER J., *Vjera-istina i tolerancija. Kršćanstvo i svjetske religije*, KS, Zagreb 2004.
- RATZINGER J., *Crkva, Izrael i svjetske religije*, Verbum, Split 2007.
- RATZINGER J., *Isus iz Nazareta*, Verbum, Split 2007.
- REBIĆ A., *Središnje teme Staroga zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1996.
- REBIĆ A., *Očenaš. Molitva Gospodnja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1995.
- REBIĆ A., *Biblijska prapovijest*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1972.
- REBIĆ A., *Blaženstva*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1986.
- REBIĆ A., *Isusovo uskrsnuće*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1972.
- REBIĆ A., *Vodič po Svetoj zemlji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1999.
- Red vjenčanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1982.
- RIVOLTELLA P. C., *Internet i odgoj. Analiza pedagoških modela i smjernice za razmišljanje*, u "Kateheza" 24 (2002) 3, 265-280.
- RODE F., *Biti i opstati*, O kršćanstvu, demokraciji i kulturi, Sv. 1, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2000.
- ROTZETTER A. – THADDÉE, M., *Živjeti evanđelje s Franjom Asiškim*, Brat Franjo, Zagreb 1984.
- RUSTIJA B., *Sitne zgode za dušu*, KS, Zagreb, 2004.
- SANTINI A., *Izazovi novog pape. Laicitet, relativizam, znanost*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007.
- SCAULAN M., *Oči im se otvoriše. Susret s Isusom u sakramentima*, Jelsa 1985.
- SCHILLEBEECKX E. H., *Krist sakramenat susreta s Bogom*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1992.
- SCHNACKENBURG R., *Osoba Isusa Krista u četiri evanđelja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1997.
- SCHOEKEL L. A., *Današnji čovjek pred Biblijom*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1986.
- SCHWEBEL R., *Reći ne nije dovoljno. Kako odgajati djecu da razborito odlučuju o drogama i alkoholu*, Sys print, Zagreb 1995.
- SINGER P., *Jedan svijet. Etika globalizacije*, Ibis, Zagreb 2005.
- STANKOVIĆ N., *Smisleno govoriti o Bogu*, u "Obnovljeni život" 61 (2006) 2, 161-174.
- STARIĆ A., *Susret s Kristom u sakramentima*, ITKL, Zagreb 1998.
- STRUMIA A., *Suočavanje znanosti i teologije na pragu trećeg tisućljeća*, u: "Svesci" 32(1998)91,65-71.
- STUHLHOFER F., *Prirodnoznanstvenici i pitanje Boga*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1995.

- SZENTMARTONI M., *Psihologija duhovnog života*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1990
- SZENTMARTONI M., *Svijet mladih*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1988.
- ŠAGI-BUNIĆ T., *Ali drugog puta nema*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1971.
- ŠAGI-BUNIĆ T., *Euharistija u životu Crkve kroz povijest*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1984.
- ŠAGI-BUNIĆ T., *Krštenje izvan Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1970.
- ŠAGI-BUNIĆ T., *Svećenik, kome da služi?*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1970.
- ŠAGI-BUNIĆ T., *Vrijeme suodgovornosti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1981.
- ŠANJEK F. – TOMLJENović, I., *Dominikanci i razvoj školstva u srednjovjekovnoj hrvatskoj*, u: "Croatica christiana periodica" 10(1986)17, str. 48-73.
- ŠANJEK F., *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1991.
- ŠEPARović Z., *Granice rizika, etičko – pravni pristup medicini*, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb 1985.
- ŠKALABRIN N., *Ženidba, Pravno – pastoralni priručnik*, Teologija u Đakovu. Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku – Pravni fakultet, Đakovo, 1995.
- ŠKVORC M., *Vjera i nevjera. Problem naših dana i misterij naših duša*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1982.
- ŠOLIĆ P., *Radost ljubavi. Studije i članci*, Biblioteka Crkve u svijetu, Split 1994.
- ŠUŠTAR A., *Odgoj savjesti*, Društvo katoličkog apostolata, Zagreb 1983.
- TAMARUT A., *Bog otac i majka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2002.
- TAMARUT A., *Katolička eshatologija u svjetlu postmoderne*, u "Bogoslovska smotra" 73 (2003) 1, 101-122.
- TERTULIJAN, *Spis o krstu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1981.
- TOMA AKVINSKI, *Izabrano djelo*, (priredio Tomo Vereš), Globus, Zagreb 2005.
- TOMAŠEVIĆ L., *Ekologija: izazov kršćanstvu*, u "Socijalna ekologija" 9 (2000) 1/2, 23-33.
- TOMIĆ C., *Evolucija i stvaranje*, u: "Crkva u svijetu" 27(1992)1-2, 47-55.
- TOMIĆ C., *Pristup Bibliji*, Provincijalat franjevac konventualaca, Zagreb 1986.
- TOTH T., *Karakter*, U pravi trenutak, Đakovo 1992.
- UGENTI A., *Problemi mladih*, UPT, Đakovo 2002.
- Uskrsna poslanica biskupa splitske metropolije. O Crkvi*, Crkva u svijetu, Split 1983.

- VALKOVIĆ M., *Rad danas: promjene i posljedice*, u: S. BALOBAN (ur.), *Socijalni nauk Crkve u hrvatskom društvu*, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, Zagreb 1998.
- VALKOVIĆ M. (ur.), *Solidarnost i pravda kao temelj socijalne države*, u: "Revija za socijalnu politiku" 3(1996)3-4, 217-238.
- VALKOVIĆ M. (ur.), *Sto godina katoličkog socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1991.
- VALJAN V., *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2002.
- VALJAN V., *Bioetika*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2004.
- VARONE F., *Nevolje s odsutnim Bogom. Religija, ateizam i vjera – tri pogleda na tajnu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1998.
- VERNETTE J., *Sekte. Sve o novim religioznim pokretima i sljedbama*, Verbum, Split 2004.
- VIDAL M., *Kršćanska etika*, U pravi trenutak, Đakovo 2001.
- Videozapisi o sakramentima* (izd. Kršćanska sadašnjost).
- VIDOVIĆ M., *Biblija u životu Crkve*, u "Crkva u svijetu" 36 (2001) 1, 27-54.
- VIDOVIĆ V., *Povijest Crkve u Hrvata*, Crkva u svijetu, Split 1996.
- VOLARIĆ-MRŠIĆ A., *Status ljudskog embrija*, Centar za bioetiku – Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 2001.
- VRGAN S., *Suvremena upitnost ili neupitnost ideje o Bogu na djelu u prirodi i povijesti*, u: "Nova prisutnost" 3 (2005) 2, 221-230.
- VUKASOVIĆ A., *Obitelj vrelo i nositeljica života*, HKZ MI, Zagreb 1994.
- VULETA B. – ANIĆ, R., *Na putu mira*, Franjevački institut za kulturu mira, Split 1999.
- VULETA B., *Taj divni Božji svijet*, Pokret prijatelja prirode "Lijepa naša", Zagreb 1991.
- WALSCH N. D., *Bog sutrašnjice, Naš najveći duhovni izazov*, Zagreb V.B.Z., 2005.
- WATSON D. – JENKINS, S., *Isus nekad i sad*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1990.
- WEISSGERBER J., *Ljubav u obitelji*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1978.
- WENDEL NIEHL F. – THÖMMES, A., *212 metoda za nastavu vjeronauka*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 2000.
- WOJTYLA K., *Temelji etike*, Verbum, Split 1998.
- WOJTYLA K., *Put do Krista*, Razmatranja za mlade, Verbum, Split 2004.
- WRIGHT J., *Savjest i autoritet*, Družba katoličkog apostolata, Zagreb 1984.
- WUCHERER – HUDENFELD A. K., *Današnjem čovjeku govoriti o Bogu. Nužnost povratka osnovnom iskustvu*, u "Diakovensia" 2 (1994) 1, 264-274.

- ZAGORAC V., *Sakramenti*. Liturgijski nauk o otajstvima, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1988.
- Zakonik kanonskog prava*, Glas Koncila, Zagreb 1988.
- Zašto umrijeti u dvadesetoj*, dijafilm Ag 2 (KSC, Zagreb).
- ZEFFIRELLI F., *Isus iz Nazareta* (film).
- ZINK J., *Kako danas moliti*, KS, Zagreb 1988.
- ZOVKIĆ M., *Obitelj – slika Božja prema Katekizmu Katoličke crkve*, u: "Crkva u svijetu" 29(1994)2, 121-134.